

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

**ANADOLU VE BALKANLARDA
NEOLİTİK VE KALKOLİTİK DÖNEMLERDE
GÖRÜLEN PIŞMIŞ TOPRAK EV MODELLERİ VE SUNAKLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZCAN DURSUN

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

**ANADOLU VE BALKANLARDA
NEOLİTİK VE KALKOLİTİK DÖNEMLERDE
GÖRÜLEN PIŞMIŞ TOPRAK EV MODELLERİ VE SUNAKLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZCAN DURSUN

DOÇ. DR. ŞENGÜL AYDINGÜN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 07.07.2021\16

KOCAELİ 2021

ÖNSÖZ

“Anadolu ve Balkanlarda Neolitik ve Kalkolitik Dönemlerde Görülen Pişmiş Toprak Sunaklar ve Ev Modelleri” adlı tez çalışmamızda, MÖ 7. bin ile 4. bin yılları arasında Anadolu ve Balkanlarda görülen ev modelleri ve sunakların dağılımı, tipolojik ayrımları, kullanım işlevleri, sembolik anlamları gibi çeşitli yönlerden değerlendirme yapılmıştır.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana her türlü desteği veren, tez çalışması sürecimde bilimsel bakış açısı ve sonsuz sabrı ile desteğini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Şengül Aydıngün’e teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimimde verdiği derslerden, sohbetlerinden çok fazla şey öğrendiğim Prof. Dr. Tuba Ökse’ye ayrıca teşekkür etmek isterim. Tezime yaptığı değerli ve ufuk açıcı yorumları ile katkıları sunan Dr. Öğr. Üyesi Bakiye Yükmen’e teşekkürlerimi borç bilirim.

Tez yazım sürecinde verdikleri her türlü destekten dolayı değerli arkadaşlarım Sinan Yiğit, İnan Aydoğan, Ebru Serbes, Elif Bozkurt, İlyas Çetinkaya, Özge Esen Yiğit, Umut Emre’ye teşekkür ederim. Doğduğum günden itibaren desteklerini esirgemeyen annem, babam, ablam ve abime en içten duygularıyla teşekkür ederim. Değerli eşim Tuğba Dursun’a sevgi ve enerjisiyle her zaman yanımda olduğu, tezimi defalarca okuyup düzeltmeler yaptığı için ne kadar teşekkür etsem az kalır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
HARİTALAR LİSTESİ.....	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XII
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XII
KATALOGLAR LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN BELİRLENEN ÇERÇEVESİ	2
1.1. AMAÇ, KAPSAM VE YÖNTEM	2
1.2. COĞRAFI VE KRONOLOJİK KAPSAM	3
1.3. KÜLTÜR, KÜLT VE RİTÜEL KAVRAMLARI	7
1.4. YAKINDOĞU'DAN BALKANLARA NEOLİTİK YAYILIM	9

İKİNCİ BÖLÜM

2. ANADOLU VE BALKANLARDA EV MODELLERİ VE SUNAKLARIN ELE GEÇTİĞİ ANAHTAR YERLEŞİMLER	15
---	----

2.1. ANADOLU'DA EV MODELLERİ VE SUNAKLARIN ELE GEÇTİĞİ ANAHTAR YERLEŞİMLER.....	15
2.1.1. Çayönü.....	17
2.1.2. Hacılar Höyük.....	18
2.1.3. Yeşilova Höyük.....	19
2.1.4. Mentеше Höyük	20
2.1.5. Barcın Höyük.....	22
2.1.6. Fikirtepe	23
2.1.7. Uğurlu Höyük / Zeytinlik Höyük.....	24
2.2. BALKANLARDA EV MODELLERİ VE SUNAKLARIN ELE GEÇTİĞİ ANAHTAR YERLEŞMELER.....	26
2.2.1. Aşağı Pınar.....	28
2.2.2. Vinča-Belo Brdo	29
2.2.3. Karanovo	30
2.2.4. Velusina-Porodin	31
2.2.5. Anzabegovo	33
2.2.6. Tumba Madzari.....	35
2.2.7. Starcevo/ Körös/ Cris Kültürleri.....	35
2.2.8. Lengyel (Macaristan)	36
2.2.9. Trypillia-Cucuteni	37
2.2.10. Sesklo	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANADOLU VE BALKANLARDA MÖ 7500-3900 YILLARI ARASINDA EV MODELLERİ VE SUNAKLAR.....	41
3.1. BALKANLARDA GÖRÜLEN EV MODELLERİ.....	41
3.1.1. Evi Dıştan Gösteren Modeller	44

3.1.2. Evin İcini Gösteren Modeller	55
3.1.3. Antropomorfik Şekilli Ev Modelleri.....	59
3.1.4. Zoomorfik Şekli Ev Modelleri.....	62
3.2. ANADOLU VE BALKANLARDA GÖRÜLEN SUNAKLAR.....	66
3.2.1. Anadolu'da Görülen Sunaklar.....	67
3.2.1.1. Dört Ayaklı Sunaklar	69
3.2.1.2. Üç Ayaklı Sunaklar	74
3.2.1.3. Tek Ayaklı Sunaklar	74
3.2.1.4. Zoomorfik Şekilli Sunaklar	75
3.2.2. Balkanlarda Görülen Sunaklar.....	76
3.2.2.1. Dört ayaklı Sunaklar.....	79
3.2.2.2. Üç Ayaklı Sunaklar	83
3.2.2.3. Tek Ayaklı Sunaklar	86
3.2.2.4. Ayaksız Sunaklar.....	87
3.2.2.5. Antropomorfik Şekilli Sunaklar	89
3.2.2.6. Zoomorfik Şekilli Sunaklar	92
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	95
KAYNAKÇA.....	106
KATALOGLAR LİSTESİ.....	121
ÖZGEÇMİŞ.....	176

ÖZET

Ev modelleri, Balkanlarda MÖ 7. binde görülmeye başladıktan sonra yoğun bir biçimde birçok bölgede ortaya çıkmıştır. Anadolu'da ise Çayönü (MÖ 8000) dışında ev modellerine dair örnekler bulunmamaktadır. Tarihöncesinin ev modelleri çoğunlukla bir evin şematik bir biçimde gösterimi olup, aynı zamanda Neolitik Dönem ritüellerinin önemli bir parçası ile ilişkilendirilmiştir. Ev modellerinin yapılış amaçlarına dair çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Özellikle, Balkanlarda görülen antropomorfik ev modelleri çoğu zaman inanç ile ilişkilendirilmiştir. Sunaklar ise Anadolu'da özellikle Batı Anadolu'da Göller Yöresi ile Kuzeybatı Anadolu kültürlerinin Neolitik tabakalarında karşımıza çıkmaya başlamaktadır. Balkan coğrafyasında sunakların Anadolu'ya oranla çok daha fazla örnekleri ele geçmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ev Modeli, Sunak, Anadolu, Balkan, Ritüel.

ABSTRACT

It is noteworthy that house models started in the 7th millennium BC in the Balkans and were seen intensely in the following periods. In Anatolia, there are no examples of house models except Çayönü (8000 BC). Prehistoric house models are often a schematic representation of a house, and are also associated with an important part of Neolithic period rituals. Various opinions have been put forward regarding the purpose of making home models. In particular, anthropomorphic house models seen in the Balkans are often associated with belief. Altars are beginning to appear in the Neolithic layers of the Lakes Region in Anatolia, especially in Western Anatolia, and the Northwest Anatolian cultures. Much more examples of altars have been found in the Balkan geography compared to Anatolia.

Key Words: House Model, Altar, Anatolia, Balkan, Ritual.

KISALTMALAR

BC	Before Christ
cm	Santimetre
C-14	Karbon-14
CNRS	Fransız Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi
ÇÇ	Çanak Çömleksiz
ÇÇNB	Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem
D	Derinlik
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor
EN	Erken Neolitik
Env. No	Envanter Numarası
G	Genişlik
GISP2	Grönland Buzul Katmanı Projesi
İTÇ	İlk Tunç Çağı
Kat. No	Katalog Numarası
km	Kilometre
km²	Kilometrekare
m	Metre
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
NGRIP	Grönland Buzul Karatı Projesi
OTÇ	Orta Tunç Çağı
Pdf	Portable Document Forma
PPNA	Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem A
PPNB	Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem B

PPNC	Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem C
Prof.	Profesör
Res.	Resim
s.	Sayfa Numarası
U	Uzunluk
vb.	Ve benzerleri
Y	Yükseklik
yy	Yüzyıl

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Çayönü'nden Ele Geçen Ev Modeli (Bıçakçı, 1995: s. 121).	45
Şekil 2: Cy Yapısında Ele Geçmiş Ev Modeli. Ön Ve Yan Taraftan Görünümleri (Morales, 1990, s. 88.)	46
Şekil 3: Teselya'dan Minyatür Ev Modelleri (Souvatzi, 2008: s. 57).	47
Şekil 4: Yunanistan, Toumba Kremastis Vadisi'nden Geç Neolitik Dönem'e Tarihlenen İki Katlı Bir Biçimde Yapılmış Olan Ev Modeli (Xovδρογιάννη- Μετόκη, A. 2014: s. 341).	47
Şekil 5: Batı Teselya Ovası'ndan Neolitik Dönem Ev Modeli. Volos Arkeoloji Müzesi'nde Yer almaktadır. (Skafida, 2008: s. 532).	48
Şekil 6: Bulgaristan-Gradishnitsa Yerleşiminden Bir Ev Modeli. Erken Kalkolitik (MÖ 5. Bin).	49
Şekil 7: Rize Ve Avusturya'dan Dört Ayaklı Ev Modellerine Benzer Nitelikteki Yapılar.	50
Şekil 8: Serender Yapısını Oluşturan Bölümler (Özgel Felek, 2020: S. 532).	51
Şekil 9: Bulgaristan, Stara Zagora'dan Ev Modeli (Geç Kalkolitik-MÖ V. Bin).	52
Şekil 10: Kuzey Makedonya, Bitola'da (Mö 5500-5000) Ele Geçmiş Olan Ev Modeli (Naumov, 2016 B: s. 179).	53
Şekil 11: İsveç'in Stockholm Kentinde Bulunan Geleneksel Sami Depolama Evi... 53	
Şekil 12: Romanya, Gumelnita Kültürüne Ait Ev Modelleri, MÖ 5. Bin (Djurdjević, 2012: s. 9).	54
Şekil 13: Lepinski IIIb (Mö 4700) Evresinden Ev Modeli Örneği (Srejović, 1972: s. 167).	54
Şekil 14: Batı Teselya'daki Platia Magoula Zarkou Yerleşmesinden Ev Modeli. (https://www.Oeaw.Ac.At/En/Oeai/Research/Prehistory-Wana- Archaeology/Prehistoric-Phenomena/Platia-Magoula-Zarkou-İn-Thessaly). ...	56
Şekil 15: Ukranya-Popudanya'dan Bir Ev Modelinin İçerisinde Figürinler Bulunmaktadır (Palaguta ve Starkova, 2017: s. 84).	57
Şekil 16: Popudanya'dan Ele Geçen Ev Modelini İç Kısımının Detaylı Bir Şekilde Gösterimi (Palaguta ve Starkova, 2017: s. 86).	57
Şekil 17: Trypillia Kültürüne Ait Bir Evin İçini Gösteren Model (Videiko, 2010: s. 32).	58
Şekil 18: Trypillia Kültürüne Ait Bir Evin İçini Gösteren Model, MÖ 4. Bin.	58
Şekil 19: Tumba Madzari'den Antropomorfik Şekilli Ev Modeli (Naumovski and Kanzurova, 2013: s. 41).	61
Şekil 20: Antropomorfik Şekilli Ev Modeli (MÖ 5500-5000), Porodin, Kuzey Makedonya (Boric, 2008: s. 121).	62
Şekil 21: Trypillia Kültürüne Ait Zoomorfik Biçimli Ev Modeli.	63
Şekil 22: Trypillia Evinin Rekonstrüksiyonu (Korvin-Piotrovskiy, Chabanyuk And Shatilo, 2012: s. 218).	64
Şekil 23: Cucuteni'de Deneysel Olarak Yapılmış Evin Yakılması (Lazarovici, C.-M., Lazarovici, G-C. and Turcanu, S. 2009: s. 52).	64
Şekil 24: Bir Lengyel Evinin veya Tapınağının Gösteren Kilden Modeli (Gimbutas, 1991: s. 81).	65

Şekil 25: Romanya'nın Căscioarele Bölgesindeki Căscioarele Yerleşmesinden Bir Ev Modeli (Vulpe, 2001: s. 147).....	65
Şekil 26: A. Mentşe (Roodenberg 2003, 25), B. Fikirtepe C. Aktopraklık (Karul, 2011: s. 61).....	69
Şekil 27: Hakemi Use'de Mezardan Ele Geçen Bitüm Bezekli Dört Ayaklı Sunak. Son Neolitik Dönem (Mö 6100-5950) III. Tabakaya Tarihlendirilmiştir (Tekin, 2007: s. 52).....	70
Şekil 28: Dört Ayaklı Sunak, Erken Neolitik Iı, Mö 6400-6395 (Duru, 2004: s. 519-560).	70
Şekil 29: Höyücek'ten Dört Ayaklı Sunak Örneği (Duru, 2008: s. 109).	71
Şekil 30: Barcın Höyük'te Fikirtepe Kültürüne Ait Dikdörtgen Biçiminde Dört Ayaklı Sunak (Özbal vd. 2013: s. 627).....	71
Şekil 31: Mentşe Höyük'te Bir Genç Kadın İskeletinin Kolunun Yanında Yer Alan Geometrik Bezemelerle Süslü Sunak. (Roodenberg, J. ve Roodenberg, S. A., 2013: s. 89).....	72
Şekil 32: Dört Ayaklı Sunak, Uğurlu Höyük (Karamurat, 2018: s. 92).....	73
Şekil 33: Dört Ayaklı Sunak, Yenikapı (Kızıltan, 2014: S. 41).	73
Şekil 34: Bademağacı En İı Tabakasında Ele Geçen Üç Ayaklı Sunak (Duru, 2008: s. 60).	74
Şekil 35: Höyücek Tapınak Dönemi Tek Ayaklı Sunak Örneği (Duru, 2008: s. 110).	75
Şekil 36: Höyücek Tapınak Dönemine Tarihlenen Sunaklar (Duru, 2008: s. 108)...	75
Şekil 37: Cuina Turcului, Iron Gates Gorge'den Çoğu Dört Ayaklı Olan Sunaklar Arasında Zoomorfik Şekilli Sunaklarda Bulunmaktadır (Jacobsson and Boroneant, 2010: s. 41).	77
Şekil 38: Tell Yunatsite Yerleşmesinden Sunak Örnekleri (Terzijska-Ignatova, 2018: s. 146).....	78
Şekil 39: Bulgaristan Yambol Müzesi'nden Dört Ayaklı Sunak Örneği (Geç Kalkolitik Çağ-MÖ 4500-4300).....	79
Şekil 40: Dört Ayaklı Sunak (Bulgaristan, Slatino Yerleşmesi-Eneolitik).	79
Şekil 41: Kuzey Makedonya, Tumba Madzari Yerleşmesinden Dört Ayaklı Sunak (Naumovski and Kanzurova, 2013: s. 38).....	80
Şekil 42: Romanya Măgura'da Ele Geçen Sunaklara Ait Çizimler: Starčevo-Criş I (1-4), Starčevo-Criş Iı (5, 6). (Mirea, 2011: s. 57).....	81
Şekil 43: Mö 7. ve 6. Bin Yıl, Historical Museum-Asenovgrad (Şengül Aydıngün Arşivi).	83
Şekil 44: Aşağı Pınar Üç Ayaklı Sunak (Schwarzberg, 2005: s. 248).	83
Şekil 45: Bulgaristan, Stara Zagora'dan Üç Ayaklı Sunak. Erken Kalkolitik Dönem-Mö VI Bin.	84
Şekil 46: Bulgaristan, Nbu Müzesi'nden Üç Ayaklı Sunak Örnekleri (Petrov, 2010: 11).	84
Şekil 47: Kuzey Makedonya, Govrlevo-Cerje'den Üç Ayaklı Sunak, Orta Neolitik (Fidanoski, 2015: 40).	85
Şekil 48: Geç Lengyel Kültürüne Ait Tek Ayaklı Sunaklar, Macaristan (Bánffy, 1997: S. 109).....	87

Şekil 49: Bulgaristan, Vratsa, Altimir Köyü'nden Ayaksız Sunak Örneği. Erken Kalkolitik Dönem (Mö 5. Bin'in Başları).....	88
Şekil 50: Bulgaristan, Vratsa'da Borovan Yakınlarındaki Lapchovets Yerleşmesinden Ayaksız Sunak Örneği. Erken Kalkolitik Dönem (MÖ 5. Bin'in Başları).....	88
Şekil 51: Üç Ayaklı Antropomorfik Şekilli Sunak, Porodin, Kuzey Makedonya (Naumov, 2009: Pl. 87).....	90
Şekil 52: Sırbistan, Popović Kentinden Ele Geçmiş Olan Sunak Geç Neolitik- MÖ 5. Bin'e Tarihlenmektedir (Petrović, B., Katić, V. and Spasić, 2013: S.37.	91
Şekil 53: Geç Kalkolitik- Karanovo VI' Ya Tarihlenen İnsan Biçimli Sunak. Bulgaristan. Http://Bulgarianheritage.Bulgariana.Eu/Jspui/Handle/Pub/322 .	91
Şekil 54: Vinča Belo Brdo'dan Dört Ayaklı, Zoomorfik Biçimli Sunak, Neolitik Dönem.	93
Şekil 55: Vinča Belo Brdo'dan Zoomorfik Biçimli Üç Ayaklı Sunak. Neolitik Dönem.	94

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Güneydoğu Avrupa Kültürleri, MÖ 4500 (Smith, 2013: s. 7).	5
Harita 2: Neolitik Dönem Kültürlerin, MÖ 7300–5700 Tarihleri Arasında, Anadolu'dan Kafkaslar ve Balkanlara Doğru Yayılımını Gösteren Harita (Özdoğan, M. 2013: s. 142).	12
Harita 3: Yeşilova, Yassitepe, İpeklikuyu Höyüklerinin Havadan Genel Görünümü (Derin, 2012: s. 427).	20
Harita 4: İznik Gölü Çevresinde Yer Alan Ilıpınar, Hacılartepi, Mentеше ve Barcın Höyüklerini Gösteren Harita (Roodenberg, J. And Roodenberg, S. A., 2013: s. 82).	21
Harita 5: Barcın Höyük Uydu Görüntüsü (Google Earth).....	22
Harita 6: Uğurlu Höyük Uydu Görüntüsü (Google Earth).	24
Harita 7: Aşağı Pınar ve Marmara Bölgesi'ndeki Diğer Tarih Öncesi Yerleşimleri Gösteren Harita. (Schwarzberg, H. ve Özdoğan, E. 2012: s.56).....	28
Harita 8: Balkanlarda, Anzabegovo ve Diğer Neolitik Yerleşimlerini Gösteren Harita (Gimbutas, 1974: s. 27).	33
Harita 9: Lengyel-Moravian Boyalı Malların Görüldüğü Merkezler (Bánffy, E. 1997: s. 7).....	37
Harita 10: Kalkolitik Dönemin Üç Ana Evrei Boyunca, Ukrayna'da Tripolye-Cucuteni Kültürünün Etki Bölgesi. Erken Dönem (A), Orta Dönem (B) Ve Geç Dönem (C) Olarak Gösterilmiştir (Korvin- Piotrovskiy, 2012: s. 8).	38

PLANLAR LİSTESİ

Plan 1: Hacılar Mimari Tabakalaşmasını Gösteren Plan (Brami ve Heyd, 2011: s. 167).	19
---	----

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Anadolu ve Balkanların Karşılaştırmalı Kronolojisi (Özdoğan, 2013: s. 168).	6
Tablo 2: Çayönü Kronolojisi.....	17
Tablo 3: Barcın Höyük Doğudaki Höyüğe Ait Tabakalanma (Gerritsen, Özbal ve Thissen, 2013: s. 94).	23
Tablo 4: Uğurlu Höyük Kronolojisi.	25
Tablo 5: Aşağı Pınar Kronolojisi.	29
Tablo 6: Vinča Kronolojisi.....	30
Tablo 7: Karanovo Höyük Kronolojisi (Guruva, 2014, s. 95).	31
Tablo 8: Anzabegovo-Vrsink Kronolojisi Gimbutas, 1972.	34
Tablo 9: Radyokarbon Tarihlendirmelerine Göre Anzabegovo Kronolojisi. (Gimbutas, 1974: s. 33).	34
Tablo 10: Sesklo Kronolojisi (Wijnen, 1981: s. 11).	40
Tablo 11: Evi Dıştan Gösteren Modeller İki Ana Alt Gruba Ayrılabilir.	55
Tablo 12: Evin İçini Gösteren Modeller İki Ana Gruba Ayrılabilir.	59
Tablo 13: Dört Ayaklı Sunaklar Beş Ana Gruba Ayrılabilir.	82
Tablo 14: Üç Ayaklı Sunaklar İki Ana Gruba Ayrılabilir.	86
Tablo 15: Antropomorfik Şekilli Sunaklar İki Ana Gruba Ayrılabilir.	89
Tablo 16: Zoomorfik Şekilli Sunaklar İki Ana Gruba Ayrılabilir.	94
Tablo 17: Ev Modellerinin Çeşitli Sembolik Anlamları.	103

Grafikler Listesi

Grafik 1: Ev Modellerinin Ülke Ve Dönemlere Göre Dağılımı.	96
Grafik 2: Ev Modellerinin Yerleşim Yerleri Ve Tarihlendirmesi.	97
Grafik 3: Sunak Türlerinin Ülke Ve Dönemlere Göre Dağılımı.	100
Grafik 4: Sunakların Türlerine Göre Yüzdelik Dağılımı.	102

KATALOGLAR LİSTESİ

Kat. No 1: Ev Modeli, Çayönü.

Kat. No 2: Ev Modeli, Porodin-Bitola.

Kat. No 3: Ev Modeli, Sofya.

Kat. No 4: Ev Modeli, Sofya.

Kat. No 5: Ev Modeli (Antropomorfik?), Tumbs Madjari, Skopje.

Kat. No 6: Ev Modeli (Evin İçini Gösteren) Velusina-Porodin.

Kat. No 7: Ev Modeli (Evin İçini Gösteren), Ovcharova, Targovishte.

Kat. No 8: Ev Modeli (Evin İçini Gösteren), Köstendil.

Kat. No 9: Ev Modeli (Antropomorfik), Skopje (Üsküp) -Tumba Madzari.

Kat. No 10: Ev Modeli (Antropomorfik), Cerje, Govrlevo, Skopje.

Kat. No 11: Ev Modeli (Antropomorfik), Tumba Madzari, Skopje.

Kat. No 12: Ev Modeli (Antropomorfik), Tumba, Porodin, Bitola.

Kat. No 13: Ev Modeli (Antropomorfik?), Tumba, Topolčani-Pelagonija.

Kat. No 14: Ev Modeli (Antropomorfik?), Tumba, Dobromiri Köyü-Pelagonija.

Kat. No 15: Ev Modeli (Antropomorfik?), Tumba, Velučina Köyü-Pelagonija.

Kat. No 16: Ev Modeli, Volodymyrivka.

Kat. No 17: Sunak (Dört Ayaklı), Hakemi Use.

Kat. No 18: Sunak (Dört Ayaklı), Antalya.

Kat. No 19: Sunak (Dört Ayaklı), Burdur.

Kat. No 20: Sunak (Dört Ayaklı), Yeşilova Höyük.

Kat. No 21: Sunak (Dört Ayaklı), Menteşe Höyük.

Kat. No 22: Sunak (Dört Ayaklı), Fikirtepe.

Kat. No 23: Sunak (Dört Ayaklı), Fikirtepe.

Kat. No 24: Sunak (Dört Ayaklı), Sesklo-Yunanistan.

Kat. No 25: Sunak (Dört Ayaklı), Borovan.

Kat. No 26: Sunak (Dört Ayaklı), Tell Kazanlak.

Kat. No 27: Sunak (Dört Ayaklı), House 11.5, Slatin-Sofia.

Kat. No 28: Sunak (Dört Ayaklı), Sofya.

- Kat. No 29:** Sunak (Dört Ayaklı), Yambol.
- Kat. No 30:** Sunak (Dört Ayaklı), Yambol.
- Kat. No 31:** Sunak (Dört Ayaklı), Tumba Madjari-Skopje.
- Kat. No 32:** Sunak (Dört Ayaklı, Zoomorfik?), Zadubravlje.
- Kat. No 33:** Sunak (Dört Ayaklı), Zadubravlje s. 157.
- Kat. No 34:** Sunak (Dört Ayaklı), Szentes, Nagy-Jaksorpart.
- Kat. No 35:** Sunak (Dört Ayaklı), Harghita County, Dâmbul Cetății, Păuleni Ciuc-Ciomortan.
- Kat. No 36:** Sunak (Üç Ayaklı), Antalya.
- Kat. No 37:** Sunak (Üç Ayaklı), Aşağı Pınar.
- Kat. No 38:** Sunak (Üç Ayaklı), Chelopech, Sofya.
- Kat. No 39:** Sunak (Üç Ayaklı), Stara Zagora.
- Kat. No 40:** Sunak (Üç Ayaklı), Asenovgrad.
- Kat. No 41:** Sunak (Üç Ayaklı), Tell Kazanlak.
- Kat. No 42:** Sunak (Antropomorfik), Kırcaali.
- Kat. No 43:** Sunak (Dört Ayaklı), Belgrad.
- Kat. No 44:** Sunak (Antropomorfik), Popović-Mali Drum.
- Kat. No 45:** Sunak (Dört Ayaklı), Becsehely.
- Kat. No 46:** Sunak (Antropomorfik-Zoomorfik), Füzesabony-Gubakút.
- Kat. No 47:** Sunak (Dört Ayaklı), Burdur.
- Kat. No 48:** Sunak (Zoomorfik), Filibe.
- Kat. No 49:** Sunak (İki Ayaklı), Banjica, Usek.
- Kat. No 50:** Sunak (Zoomorfik), Tumba, Madzari, Skopje.
- Kat. No 51:** Sunak (Zoomorfik-Domuz?), Szolnok-Szanda.
- Kat. No 52:** Sunak (Zoomorfik), Szegedkörnyèke.
- Kat. No 53:** Sunak (Zoomorfik), Zengővárkony.
- Kat. No 54:** Sunak (Dört Ayaklı), Belgrad.
- Kat. No 55:** Sunak (Zoomorfik), Szolnok-Szanda-Teny

GİRİŞ

İnsanlar; tarih boyunca taş, ahşap, pişmiş toprak gibi farklı malzemelerden çeşitli eserler üretmişlerdir. Bu tarz eserlerin önemli bir kısmı yaşamın temel unsurlarından biri olan beslenme ile barınmanın daha pratik ve rahat biçimde sağlanmasına yönelik olmuştur. İnsanı diğer canlılardan ayıran temel özelliklerden biri olan beynin daha gelişkin bir şekilde kullanımı ile farklı ihtiyaçlarının oluşmasını da beraberinde getirmiştir. Doğayı ve kendisini algılama süreci içerisindeki insan; inanç, sanat gibi kavramları yaşamına sokmuş ve bunun sonucu olarak figürin, heykel, resim, müzik aletleri, çeşitli anıtsal yapılar ve minyatür tarzda sunak ve ev modelleri gibi çok geniş bir yelpazede çeşitli üretimler yapmıştır.

Kil ve suyun karıştırılıp biçimlendirilmesinin ardından belli bir ısıda pişirilmesi halinde kil eski haline dönemeyecek bir değişim sürecine geçer. Sertleşen ve sağlamlaşan ürünler binlerce yıl boyunca bozulmadan kalabilmektedir. Bu sebeple pişmiş toprak eserler arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarında en sık ele geçen ve bu nedenle de en çok değerlendirmeler için başvuru alan objelerdir (Ökse, 2012: s. 7).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN BELİRLENEN ÇERÇEVESİ

1.1. AMAÇ, KAPSAM VE YÖNTEM

Bu tez çalışmamızda, MÖ 8. bin ve 4. bin yılları arasında görülen Anadolu ve Balkanlardaki ev modelleri ile sunakların ortaya çıkışı, dağılışı, birbirleri ile benzerlikleri ve farklılıklarının dönemseller olarak değişimlerinin yansıtılması ve aynı zamanda işlevsel ve simgesel anlamları üzerine çıkarımlarda bulunulması amaçlanmıştır. Her iki eser grubunun tanımlanmasındaki kıstaslar ile alt gruplandırmalara yönelik çeşitli önermelerde bulunulması hedeflenmiştir. Ayrıca, Anadolu ve Balkanlar arasındaki kültürel aktarımın; coğrafi ve kronolojik açıdan doğrusal bir şekilde ilerleyip ilerlemediğine dair çeşitli soruların cevaplarına yer vermeye çalışılacaktır.

Bu tez çalışmamızın coğrafi kapsamını Anadolu ve Balkanlar coğrafyası oluşturmaktadır. Tezimizin kronolojik kapsamı ise MÖ 8. bin ile 4. bin yılları arasında kapsamaktadır. Neolitik ve Kalkolitik Dönemlere denk gelen bu zaman aralığına tarihlenen ev modelleri ve sunakların tüm veya tüme yakın olanları tezimizde yer almıştır.

Tez çalışması boyunca izlenen yöntem, bilimsel literatür incelemeleri ön planda tutulmuştur. Kendi kişisel kütüphanem ve Kuzey Makedonya ve Kosova gezileri sırasında çektiğim fotoğrafların yanı sıra Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi Kütüphanesi, Hollanda Arkeoloji Enstitüsü kütüphanesi, Doç. Dr. Şengül Aydınğün'ün kişisel kütüphanesi ve Balkan gezileri sırasında çektiği fotoğraflardan faydalanılmıştır. Özellikle, son dönemde dünyayı etkileyen "COVID 19 Pandemisi"nden dolayı sanal ortamda yer alan çeşitli makale, kitap, dergi, fotoğraf ve pdf'lerden yoğun bir şekilde yararlanılmıştır. Kocaeli Üniversitesi Kütüphanesi'nin sunmuş olduğu uzaktan erişim sayesinde, dijital ortamda bulunan bazı ücretli bilimsel yayınlara yine bu süreçte ulaşılmıştır.

Çalışmada, öncelikle Anadolu ve Balkan coğrafyaları hakkında bilgiler verildikten sonra kültür ile Neolitik yayılıma dair kuramlara yer verilmiştir. Ev modelleri ve

sunakların daha iyi anlaşılabilmesi açısından Anadolu ve Balkanlarda Neolitik ve Kalkolitik Dönemlere tarihlenen bazı anahtar yerleşimler hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Ev modelleri ve sunak tanımlarının literatürdeki tartışmalarına değinildikten sonra bu objelerin belirli bir tipolojik sınıflandırması yapılarak tezimizde anlatılmıştır. Değerlendirme ve sonuç kısmında tipolojik ayrımlar, coğrafi dağılış ve farklılıklar, kronolojik değişimler, simgesel ve işlevsel kullanımları gibi konular hakkında da görüşler bildirilmiştir.

1.2. COĞRAFI VE KRONOLOJİK KAPSAM

Tez konumuza giren iki ana coğrafi bölümden biri olan Anadolu'nun; kuzeybatısında Marmara Denizi, kuzeyinde Karadeniz, batısında Ege Denizi, güneyinde Akdeniz ile çevrili bir yarımada konumundadır. Anadolu'nun doğu sınırı ise coğrafi ve tarihsel açıdan daha belirsizdir. Trabzon ile İskenderun arasındaki doğrusal olmayan bir çizgi sınır oluşturabilir. Kızılırmak kavsi, doğal bir sınır oluşturmasına karşılık tam bir sınırı ifade etmemektedir. Güneydoğu sınırını ise Torosların devamı olan dağlar kabaca belirlerken, Kilikya ve İskenderun kıyı ovaları Anadolu'ya girebilmektedir.

Anadolu coğrafyasının sınırlarının belirlenmesindeki temel amaç ile doğu sınırının belirtilmeye çalışılması sadece coğrafi nedenlere dayandırılmamaktadır. Geniş anlamda Mezopotamya'nın, Türkiye'nin güneydoğusunu da önemli ölçüde kapsamaması ve aynı zamanda doğuda Toros, Karadeniz, Kafkas, Zagros ve Elbruz sıradağlarının oluşturduğu dağlık bölgenin farklı kültürel bölgelerini ifade etmesi bu sınırın oluşturulmasını bir yerde zorunlu kılmaktadır (During, 2016: s. 21, 22). Tezimizde, Anadolu ekseninde ele alınan sunak ve ev modelleri büyük oranda bu sınırlar içinde değerlendirilmiştir. Çayönü ve Hakemi Use'den olan ev modeli ve sunak örneklerine, Anadolu ile Mezopotamya arasında bir karşılaştırma yapabilmek açısından yer verilmiştir.

Üç tarafı denizlerle çevrili olan Balkan Yarımadası'nın güneyinde Akdeniz, doğusunda Adalar denizi ve Çanakkale ve İstanbul Boğazları ile Marmara Denizi ve Karadeniz ile çevrelenen, kuzeyinde Tuna Nehri, kuzeybatısında Avusturya Alpleri ve Drava Nehri ile Batı Avrupa'dan ayrılan yarımada, doğu-batı doğrultusunda genişliği 1300 km, kuzey-güney doğrultusunda uzunluğu 1050 km dolayındadır.

Girit'ten Podolya bölgesine kadar 1400 km'yi bulur. Balkanların güneybatısında, Adriya Denizi ve İyon denizi vardır. Güneyde Akdeniz, güneydoğuda Adalar Denizi ve Marmara Denizi, İstanbul Boğazı, Karadeniz ile çevrilidir.

Karadeniz kıyılarında, Tuna'nın döküldüğü yerden Tuna boyunca kuzey sınır Belgrad'a ulaşır. Burada Sava boyunca devam edip Hırvatistan-Bosna Hersek hudut hattında batıya ilerleyen kuzey sınırı Slovenya'ya girer. Čatežob Savi köyünde Kırka Nehri'nden devam eden kuzeybatı sınırı, nehrin ağzı Gradiček'in batısından Vipava Nehri üzerinden ilerleyip İtalya'ya geçer. Gorizia yakınlarında Soča Nehri ile birleşen sınır, Trieste Körfezi kıyısındaki Monfalcone yakınlarında Adriyatik'e bağlanır (Özey, 2017: s. 6, 7).

Nehirler tarafından oluşturulan bu doğal ve tarihi sınır kapsamında batıdan itibaren İtalya'nın %0,2'si, Slovenya'nın %27'si, Romanya'nın %9'u Balkan coğrafyası içinde kalmaktadır. Balkanların batısı Adriyatik denizine, doğusu ise Karadeniz'e sınır teşkil etmektedir. Güney sınırı ise Türkiye'nin Batı Trakya'da kalan ve toplam yüzölçümünün %27'sini teşkil eden kısmı ile Yunanistan oluşturmakta ve Balkanlara, güneyde Ege ve İyon denizleri üzerinden Akdeniz'e çıkış sağlayan bir özellik kazandırmaktadır (Kodaman ve Birsnel, 2014: s. 52).

Anadolu ve Balkanlar genelinde ele geçen ev modellerinin ve sunakların kronolojik kapsamının belirlenmesinde tarihsel olarak ilk kez ortaya çıktıkları MÖ 8. binler başlangıç olarak kabul edilmiştir. Neolitik Dönem boyunca sıkça karşımıza çıkan bu objeler, Kalkolitik Dönem boyunca kısmi değişimlere uğrayarak yoğun bir şekilde görülmeye devam etmişlerdir. Özellikle Balkanlarda Kalkolitik Dönem' in sonu olan MÖ 4. binin başına kadar görülmeye devam etmekte olan ev modelleri ve sunakların bazı örnekleri tezimize konu olmuştur.

Batı, Kuzeybatı Anadolu ve Trakya'nın tarih öncesi dönemlere ait kronolojisi C14 verilerine göre dört ana evre içinde ele alınabilir. I. Evre, MÖ 9000-6500 tarihleri arasına denk gelmektedir ve Hacıların Erken Neolitik döneme tarihlenen tabakaları bu evre içinde yer almaktadır. II. Evre yaklaşık olarak MÖ 6500-5600 tarihleri arasında yer almaktadır. Hoca Çeşme'nin IV-II tabakaları bu evre içinde yer alabilir. Ayrıca Hoca Çeşme'nin ikinci tabakası Karanovo I dönemine karşılık gelmektedir. III. Evre, MÖ 5600-4500 yılları arasına denk gelmektedir ve Beşiktepe-

Kumtepe IA kültürü bu evre ile temsil edilmektedir. Son evre olan IV. Evre ise MÖ 4500-3000 yılları arasına denk gelmektedir. Kumtepe IB tabakası bu evre içinde yer almaktadır (Erdoğu, 2004: s. 1, 2, 5, 6).

Bir bütün olarak Avrupa'da Neolitik Dönem MÖ 7000'den sonra başlar. Neolitik toplumlar, MÖ 7000-5500 arasında Güneydoğu Avrupa'da, MÖ 6000'den önce Orta ve Batı Akdeniz'de ve MÖ 5500'den itibaren Orta Avrupa'da ve son olarak MÖ 4000'den önce Kuzeybatı Avrupa'da ortaya çıktı (Whittle, 1996: s. 1).

Yerel araştırma geleneklerine bağlı olarak, Güneydoğu Avrupa'daki kültürleri için farklı evreleme ve terminoloji (Neolitik, Eneolitik vb.) kullanılmaktadır (Raczky, 2015: 236). Balkan arkeolojisi geleneği geniş bir coğrafyayı kapsayan (Harita 1) ortak kültür bölgesini, yerel küçük gruplar altında ayrıştırma eğilimindedir. Bölge; çanak çömlek biçimleri, bezeme üslupları ve bazı buluntu türlerinin dağılımından hareketle belirli bölgelere ayrılmakta, değişik isimlerle adlandırılmakta ve yerel kronolojiler bağlamında incelemektedir (Chapman, 2015: s. 3). Balkanlarda genel olarak Kalkolitik/ Eneolitik Dönem, MÖ 5300 civarında başlar ve MÖ 3500'de sona ermektedir (Smith, 2013: s. 5).

Harita 1: Güneydoğu Avrupa kültürleri, MÖ 4500 (Smith, 2013: s. 7).

Buna göre Anadolu ve Yunanistan başlı başına bir kültür coğrafyası oluşturmaktadır. Balkanlar ise; Kuzey Yunanistan, Kuzey Makedonya ve

Bulgaristan'ı içeren Doğu Balkanlar ile Sırbistan, Macaristan'ın güneyi ve Romanya'nın güneybatısını içeren Batı Balkanlardan oluşmaktadır (Özdoğan, E. 2009: 8).

Balkan kültürleri Karanovo-Bulgaristan, Sesklo / Dimini-Yunanistan, Starcevo / Vinca- Eski Yugoslavya, Köröş-Macaristan ve Criş-Romanya gibi günümüz ülke sınırlarını esas alan gruplara bölünmüştür. Bölge ile ilgili genel çalışma ve değerlendirmeler ise daha çok bu grupların karşılaştırılmasında da önemli fikir ayrılıkları görülmektedir. Bölünmüş bu tablo içerisinde, kültürlerin sahip olduğu ortak özellikler önemsenmemiş ve geniş bir bölgede görülen kültürel bütünlük üzerinde durulmamıştır (Özdoğan, 2008: s. 4).

Tezimizde, Balkan coğrafyası sınırları içerisine girmeyen Ukrayna, Neolitik ve Kalkolitik Dönemlerde Balkanlar ile kültürel bir ilişki ağının olması, ev modelleri ve sunakların bu coğrafyada sıkça karşımıza çıkmasından dolayı değerlendirme unsuru olarak yer almıştır.

Türkiye'de yapılan arkeolojik çalışmalarda ortaya çıkan verilerin Balkanlarda yapılan arkeolojik çalışmalar ile karşılaştırma yapıldığında terminoloji sorunu ortaya çıkar (Tablo 1). Marmara Bölgesi'nin içinde veya çevresindeki çalışmanın dezavantajlarından biri kronolojik isimlendirmelere karar vermektir; "Neolitik" gibi terimlere Balkanlarda ve Anadolu'da tamamen farklı öneriler vardır (Özdoğan, M., 2013: s. 168).

Tablo 1: Anadolu ve Balkanların karşılaştırmalı kronolojisi (Özdoğan, 2013: s. 168).

Anadolu Terminolojisi	Balkanlar Terminolojisi
Akeramik ve Çanak Çömlekli Erken Neolitik	Mezolitik/ Epipaleolitik
Çanak Çömlekli Orta Neolitik	Monokrom/ Prekaranovo
Çanak Çömlekli Geç Neolitik- Erken Kalkolitik	Erken Neolitik (Karanovo I-II)
Orta Kalkolitik (Erken)	Orta Neolitik (Karanovo III-IV)
Orta Kalkolitik (Geç)	Geç Neolitik (Karanovo IV-V)

1.3. KÜLTÜR, KÜLT VE RİTÜEL KAVRAMLARI

Bu bölümde, tezimizin içeriği gereği tarih öncesi dönemler için önemli bir konu olan kültür kavramı üzerinde durulması düşünülmüştür.

“Kültür” kelimesinin Latince kökü; tarımdan ikamet etmeye, tapmaktan korumaya kadar birçok anlama gelen *colere*'dir. “İkamet etme” anlamı Latince *colonus*'tan gelir ve günümüze “kolonyalizm” biçiminde ulaşmıştır. Bu nedenle, kültür ve kolonyalizm gibi başlıklar da kısmen bir tekrarlama içerir. Bunun yanında, modern çağdaki kültür düşüncesinin, solan aşkınlık ve Tanrısallığın yerini tutmaya başlamasına koşut olarak *colere* de önce Latince *cultus* olmuş, daha sonra da dini bir terim olan “kült” [cult] haline gelmiştir. Kültürler hakikatler -insanların ister yüksek deneyimleri ister gelenekleri olsun- bazen kutsal hakikatlerdir; korunur ve saygı görürler. Öyleyse kültür, dinsel otoritenin görkemli konumunu miras almıştır. Bununla beraber, kültürün işgal ve istila ile de gergin, huzursuz bir ilişkisi vardır; kavram sürekli olarak bu pozitif ve negatif kutuplar arasında gidip gelir (Eagleton, 2016: s. 10, 11).

Özellikle modern çağlar göz önünde tutulduğunda, hiçbir “kültür” tek başına değildir ve başka “kültürlerle” etkileşim içindedir. Kültür gerçekliğine eğilen araştırmacının önünde, bu yüzden tarihin sonsuz çeşitliliği durur. Üstelik, bu gerçekliğe eğilen araştırmacının da özel bir durumu vardır. Çünkü kültür gerçekliğine eğilen araştırmacının kendisi de belli bir kültürel donanım içindedir. Özetle, kültür gerçekliği hakkında bilgi etme çabasının önünde iki temel güçlük vardır: a. Tarihte ne olup bittiğini, değişik dönemlerde insanların, insan gruplarının hangi koşullar altında ne türlü “anamlarla kendi tarihselliklerini (kültürlerini) oluşturduklarını hiçbir zaman yeterli düzeyde bilemeyiz. Çünkü bir yandan veri yetersizliği vardır; öbür yandan da bir tarihsel olayı, bir tarihsel dönemi etkileyen nedenler sonsuz denebilecek kadar karmaşık olabilirler. Toplumsal olaylarda doğa bilimlerinde olduğu gibi, bir ya da birkaç etkene bağlı basit bir nedensellik zinciri oluşturma olasılığı yoktur. b. Araştırmacının kendisi, bugünün ilgi ve değerlerinin az ya da çok etkisinde olan bir kültürel donanıma sahiptir. O, konusuna eğilirken konusu karşısında kendi kültürel donanımından tam olarak sıyrılamaz. Yani

araştırmacı, araştırmasına bugünün ilgi ve değerlerinden tam olarak kopamayarak, az ya da çok oranda yanlı ve göreli görüş geliştirerek başlar (zlem, 2015:48, 49).

Cuche'ye göre; etnologlar uzunca bir zaman kendilerini "ilkel toplum fetişizmine" ya da "ilkellik mitine" bıraktılar. Öncelikle kendilerince en "arkadaki" kültürleri incelemeleri gerekiyordu, çünkü etnologların başlangıç ilkeleri bu toplumların araştırıcıya sosyal ve kültürel hayatın en yalın biçimlerini göstereceği ve bu yalın biçimlerin toplum geliştikçe karmaşıklaştığı ilkesiydi. Tanım gereği, yalın olanın karmaşık olandan daha kolay kavranacağı nedeniyle kültürlerin incelenmesine buradan başlamak gerekti (Cuche, 2013: s. 70,71).

Lvi-Strauss'a göre; Kültürlerin kendi aralarında nasıl ve hangi ölçüde farklılaştıklarını, bu farklılıkların geçerliliklerini yitirip yitirmediğini veya çelişip çelişmediğini ya da uyumlu bir bütün oluşturmaya yardımcı olup olmadığını anlamak için, önce bu kültürlerin dökümüne girişmek gerekiyor. Ancak güçlükler de tam bu noktada başlamaktadır; çünkü kavramamız gereken, kültürlerin kendi aralarında aynı biçimde ve aynı düzeyde farklılaşmadıklarıdır. Yeryüzünde birbiriyle yan yana duran, kimi yakın kimi uzak, fakat sonuçta ağdaş olan toplumlarla karşı karşıyayız. Ayrıca, zamansal olarak birbirini izleyen ve dolaysız deneyle ulaşamadığımız toplumsal yaşam biçimlerini de göz önünde buldurmak durumundayız. Her insan antropolog olabilir ve ilgilendiği herhangi bir toplumun gündelik varoluş biçimini paylaşmak üzere çalışma alanına gidebilir; öte yandan tarihi veya arkeolog olabilese de yok olmuş bir uygarlıkla asla dolaysız ilişkiye giremez; ilişki düzeyi salt bu toplum -ya da diğerleri- tarafından bırakılmış yazılı veya yazısız belgeler ise resimli yapıtların taşıdığı dolaylılık içinde kalacaktır (Lvi-Strauss, 2016: 23, s. 24).

Yok olmuş uygarlıkların sadece bazı yönlerini bilmektediriz ve bildiğimiz bu yönler, en eski kabul edilen uygarlık söz konusu olduğunda, orantısız derecede azdır; çünkü bu yönler salt zamanın aşımına karşı ayakta kalabilmiş olanlardır. Buna bağlı olarak yöntem de bütüne varmak için parçayı alıp -halen var olan uygarlıklarla, yok olmuş olan bazı yönlerden benzeştikleri için -mantıksal olarak savunulması olanaksız olduğu gibi, birçok kereler olgularca da yalanlanmıştır (Lvi-Strauss, 2016: s. 31).

Arkeolojide "kültür" sözcüğüne sosyal bilimlerin diğer alanlarından farklı bir anlam yüklenmiştir. Arkeolojinin esası "'maddi kalıntı"' olduğundan, kültür sözcüğü,

belirli bir coğrafya ve belirli bir dönemde birlikte bulunması beklenen ya da bulunan buluntu topluluklarına verilen bir ad olarak kullanılır. Örneğin, günümüzde çobanlıkla geçinen göçebe bir toplumu tanımlamak istersek; bunun yaşamını yansıtan çadır, belirli hayvanlar, hayvancılık ya da süt ürünleriyle ilgili belirli tip aletlerle ve kilim dokumalar gibi maddi kalıntılarla o topluluğun kültürü olarak kabul edilir. Bunun belirli bir coğrafya ve zaman dilimiyle de tanımlı olması gerekir (Özdoğan 2016: 36). Bu anlamda kültür; insan topluluklarının, bireylerin düşünce, inanç ve yaşama biçimleri, yaptıkları aletler ve davranış biçimleri demektir. Robert Redfield' e göre kültür; örgütlenmiş ya da biçimselleşmiş geleneksel düşüncelerin tümüdür (Braidwood, 2009: s. 44).

Kült; marjinal, acayip ve ender karşılaşılan şeylerin çağrışımlarına karşılık, dinsel törenlerle ilgili olanlar şeklinde kolayca tarif edilebilir. Din ise çok daha karmaşık bir tanımlamayı gerektirir. Dinin ve bileşenlerinin ne olduğu antropologlar, sosyologlar ve din tarihçilerinin tartışmalarına konu olmuş ve en basitinden en karmaşık olanına kadar birçok şekilde tarif edilmiştir (Renrew ve Bahn, 2013: s. 186).

Temel sorunlardan biri, günlük veya rutin ve ritüelin birbirlerinden ayrı fenomenleridir. Örneğin, sabah kahvesinin günlük aktivitesi bir ritüeldir. Önemli konular, rutin faaliyetlerin genellikle kendi sembolik niteliklerine sahip olmasıdır ve ritüel faaliyetler günlük rutinin bir parçası olabilir. Bu tür bir sembolizm, hanelerin arkeolojik kayıtlarında bulunmaktadır (Allison, 1999: s. 11).

1.4. YAKINDOĞU'DAN BALKANLARA NEOLİTİK YAYILIM

Arkeoloji yakın zamana kadar “yayılmacı” (difüzyonist) teorilerin etkisinde kalmıştır. Kültürlerin, teknolojik yeniliklerin, toplumsal ya da ekonomik aşamaların belirli bir merkezde ortaya çıkıp buradan kolonizasyon ile başka coğrafyalara yayıldığını savunan bu görüş, Avrupa'da hakim olan “Mezopotamya odaklı” (Mesopotamia-centrism) düşünce sisteminin de etkisi ile uygarlığın ilk olarak Ön Asya'nın belirli bir kesiminde başladığını ve buradaki toplulukların ancak belirli bir teknolojik aşamaya geldikten sonra göç ya da kolonizasyon ile kültürlerini önce Ege, daha sonra da Anadolu ve Avrupa'ya aktardığını savunmaktaydı. Avrupa'da Neolitik tarımcı toplulukların ancak İlk Tunç Çağı başlarında ortaya çıkabileceği sanılmakta,

dolayısı ile de Anadolu ve Ege’de dahil olmak üzere Güneydoğu Avrupa’da MÖ 3. bin yıl başlarından önce yerleşik yaşama geçilemeyeceğini savunmaktaydı. Başka bir deyiş ile Balkanlarda MÖ 3200-2800 yıllarından daha eski yerleşim olamazdı (Özdoğan, M. 1998: s. 66).

Vere Gordon Childe’in The Dawn of European Civilization üzerine yaptığı ufuk açıcı çalışmasından bu yana (Childe 1925), Avrupa tarımının Güneybatı Asya’da ortaya çıktığı yaygın olarak kabul edilmektedir. Tarımın, Güneybatı Asya’daki kökenlerinden Avrupa’ya tam olarak nasıl yayıldığı günümüzde de tartışma konusu olmaktadır. Tartışmanın çoğu, ister kolonizasyon, kültürleşme veya her ikisinin kombinasyonu yoluyla olsun, Neolitik ’in yayılma biçimleri etrafında dönmektedir. Avrupa’ya yayılan Neolitik varoluş modelinin gerçek içeriğine çok az ilgi gösterilmektedir (Brami 2014: V). Neolitik Çağ’ın Yakınoğu’da ortaya çıkışına benzer şekilde, yayılma fikri yoğun bir şekilde tartışılmış ve oldukça fazla model önerilmiştir. Yerel modeller, insan toplulukları ile ilişkili göçler olmaksızın, iklim gibi doğal faktörler veya değişim ağları gibi kültürel faktörlerin etkisi yoluyla ürün tiplerinin ve tarımsal teknolojinin yayılmasının bir sonucu olarak tarıma geçişi görür (Lichter, 2004: s. 1).

“Neolitik yaşam tarzı” nedir sorusuna evrensel olarak kabul edilen bir tanımlı yoktur. Neolitik, genellikle kronolojik bir belirteç olarak görülmesine rağmen, aslında birkaç bin yıl boyunca farklı bölgelerde meydana gelmiştir. Tek bir “Neolitik Devrim” yoktu, halbuki aksine dünyanın birkaç yerinde ayrı ayrı gelişen ve daha sonra diğer bölgelere yayılan bir dizi bağımsız, nispeten nadir de olsa olaylar vardır (Simmons, 2007: s. 4).

Yayılmacılık, maddi niteliklerin bir kültürden ötekine aktarılmasını anlatan bir kavramdır. Aktarılma sürecinde alıcı kültürde bazı değişimler meydana gelir. Kavram aynı zamanda 19. yüzyıl sonundan 1950’lere kadar kültürlerin ve medeniyetlerin dünya üzerinde yayılmasını anlatmak için kullanılmış, “kültür tarihi” çerçevesinden bakan bir yorumla, arkeolojik kültürler halklarla ya da etnik gruplarla bir tutulmuş, değişimler de uygarlaşmış merkezlerden başlayan yayılma süreçlerinin sonucu olarak görülmüştür (Renfrew ve Bahn, 2013: s.320).

19. yüzyılın sonlarında Paleolitik ile Neolitik arasında bir boşluk olduğu; Neolitik yaşamın yeni gelen topluluklarca yaratıldığına inanılmaktaydı. Özellikle Avrupa'nın Neolitik topluluklarının Yakın Doğu'dan geldiği fikri, güçlü biçimde dile getirilmekteydi. Arkeoloji çevrelerinde uzun süre bu tür "göç kuramları" taraftar bulmuş ve pek çok konu bu kuram çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun karşısı olarak ileri sürülen "kültürleşme kuramı" ise yaşam biçimini belirleyen tarımcılık, hayvancılık gibi köy hayatı ve taş işçiliği ile çömlekçilik gibi "kültür paketi" nin yerel kuryeler aracılığıyla yayılması esasına dayanmaktadır. Gerçekte bu kuram, Yakın Doğu'dan Batıya göçü reddeden bir yaklaşım olmayıp, Neolitik paketin unsurlarının yayılım biçimini doğrudan insan göçünden ziyade "düşüncenin" ve "malzemenin" hareketine bağlamaktadır (Tekin: 2017: 139, 140).

"Kültürel yayılma" modellerine göre mallar, çiftçiler ile tarım dışı gruplar arasında pasif bir şekilde değiştirildi ve ekonomik dönüşümün gerçek "aktörleri" yerel avcı toplayıcılar oldu. Bu varsayımına göre: birincisi, yerel avcı toplayıcıların bu malları elde edebilecek bir durumda oldukları; ikincisi ise, Mezolitik toplulukların, Erken Neolitik Dönem 'de nüfusun yayılmasının gözlemlenebilmesi için yeterli kayıtlı olmayışıdır. Ayrıca, geleneklerde hiç değilse ekonomik dönüşümlerden en az etkilenen alanlarda bir sürekliliğin gözlemlenmesi gerekmektedir (Perles, 2004: s. 42).

Difüzyonist modele göre Anadolu, Neolitik toplulukların Yakındoğu'dan Avrupa'ya taşıyan bir köprü olarak anılmaktaydı; bu nedenle ana ilgi alanı olmadı. Öte yandan, anti-difüzyonist model Anadolu platosunu bir bariyer gibi biri Levant'ta diğeri Güneydoğu Avrupa'da olmak üzere neolitizasyonu iki farklı sınıra ayırdı. Dolayısıyla Anadolu platosu sorunun çözümü ile ilgisizdi. Ancak, göçmen çiftçiler fikrine şimdi geri dönersek, bu sefer Anadolu yarımadasının en azından bir kısmı Neolitik'in aktif oluşum bölgesine dahil edilmiştir. Bu, daha sonra Anadolu platosunun batı kısımlarını, Avrupa ve birincil neolitizasyona biçim veren ara bölgeyi oluşturduğundan köy yaşamının Avrupa'da nasıl başladığı sorusunun cevabını bulmak için ana alan haline getirir. Ne yazık ki, Neolitik Dönem söz konusu olduğunda Yakındoğu'nun doğusundan Balkanlara kadar en az derecede araştırılan bölgesi; Batı Anadolu'nun Neolitik kültürlerine olan ilgisizlik anlaşılabilir, çünkü bu

Güneydoğu Avrupa’da “Neolitikleşme” olarak anılan tarıma geçiş, 1960’lardan bu yana uluslararası ölçekte önemli bir tartışma konusu olmuştur. 1920’lerde V. Gordon Childe, Balkan yarımadasını Avrupa ve Yakındoğu arasında bir köprü olarak nitelendirdi. Onun demek istediği ise bu bölgedeki insanların, bitkilerin, hayvanların, tekniklerin ve düşüncelerin o dönemlerde evcilleştirmenin ve uygarlaşmanın çekirdek bölgesi olarak görülen Yakındoğu’dan ılıman Avrupa’ya yayılmasında hayati bir rol oynamasıydı. Childe’a göre Avrupa, bu köprü aracılığıyla gelecek olan uygarlaşmış dünyayı bekleyen kıta idi. Birkaç ampirik veriye dayanan onun bu düşüncesi, 1930’lar ve 1940’larda hem Balkan arkeologları hem de uluslararası sentezleyiciler tarafından sahiplenilmiş ve Güneydoğu Avrupa’da o yıllar boyunca artan çok sayıda kazı ile desteklenerek modern Bulgaristan Romanya ve Federal Yugoslavya’daki erken tarım yerleşmelerin zenginliği belgelenmiştir (Tringham, 2000: s. 19).

Çiftçiliğin yayılmasında hangi toplumsal ve ekonomik süreçler dahil olmuş olursa olsun, denizlerdeki hareketliliğin çiftçiliğin yayılmasında başlıca araçlardan biri olduğu su götürmezdir. Akdeniz coğrafyasındaki denizdeki kestirme yollar, denizin daha geniş kapsamlı bağlayıcılık potansiyeli artık tam anlamıyla etkisini göstermeye, karşılıklı kıyılar, alt havzalar ve adalar arasında temas kurulmasının önündeki engelleri yıkmaya başlamıştı. Neolitik, Doğu Ege’den Batı Ege’ye, Adriyatik boyunca ve Tren Denizi üzerinden Atlantik’e yayıldı. MÖ 9. binyılda Kıbrıs’tan başlayıp Girit, Sicilya, Korsika ve Sardinya’ya varıncaya dek büyük adalar önemli roller oynadı; hepsinin de Neolitik yayılımının akışında oynadığı rol buralarda (uygun göstergeler olarak) koyun ve keçilere ilk rastlanılan tarihlerle kanıtlanmıştır, bu tarihler bitişik anakaradaki tarihlere tamamen uygundur. İlıman Avrupa’da Neolitik hayatın kara üzerinden yayılmasının, özellikle de MÖ 6. binyılda Macaristan’dan Paris havzasına doğru “Linear band keramik” yayılmasının da aynı derece hızlı gerçekleşmiş olabileceği gerçeği, Akdeniz’de denizlerdeki hareketliliğin sağladığı avantajın hız değil, doğrudan ulaşım ve erişilebilirlik olduğunu vurgular (Broodbank 2016: s. 187).

Küresel gövdeli, açık renkli ve çoğu zaman kırmızı astarlı çanak çömlek topluluğu, boya bezeme geleneği, steatopik kadın figürinleri, kült kapları ve

pintadera gibi sayısı artırabilecek pek çok öge, bölge genelindeki kültürel bütünlüğü yansıttığı gibi, Balkanlar ile Anadolu arasındaki paralellikleri de ortaya koymaktadır. Söz konusu öğelerin dağılımı, Anadolu'nun batısından Macar Ovası'na kadar uzanan, ortak bir etkileşim bölgesini işaret etmektedir. Aynı bölgede özelliklerini koruyarak devam eden öğelerin, MÖ 6. binyılın ortalarında önemli bir değişim geçirdiği gözlemlenmektedir. İlk ve Orta Neolitik dönemler arasındaki ayrım için belirleyici olan bu süreç, çanak çömlek topluluğunda iyi bir şekilde izlenebilmekte, biçim ve bezemenin yanı sıra teknolojik ve işlevsel farklılıkların olduğu görülebilmektedir. Küresel gövdelerin yerini omurgalı formların aldığı, kapalı ortamda fırınlanmaya bağlı olarak koyu renklerin ve açılanmış yüzeylerin hakim olduğu çanak çömlek topluluğu, önceki dönemden farklı bir geleneği yansıtmaktadır. Kap türleri çeşitlenmiş, boya bezeme, çan dip, tutamak gibi özellikler neredeyse tümüyle ortadan kalkmış, yerini oluk ve çizi bezemeli, kimi zaman büyük mahmuzlu kulplarla birlikte kullanılan kaplar almıştır. Çanak çömlekte görülen bu değişim kültürü oluşturan diğer öğelerde de izlemekte mümkündür. İlk Neolitik Dönem için karakteristik olan ve özellikle de sembolik dünya ile ilişkili pek çok öge ortadan kalkmış ya da değişim geçirmiştir (Özdoğan, E., 2009: s. 3).

Çekirdek bölgede çok ender ya da ikincil öneme sahip bazı öğelerin, örneğin kült masaları ya da köşeli kapların, aktarılan bölgede, terrazzo tabanlar gibi, çok nitelikli bazı öğelerin Aşıklı, Bademağacı ve Hoca Çeşme'de olduğu gibi coğrafi uzaklıkla bağlantılı olarak niteliksizleştiği ve hatta "toplumsal belleğin" gereği olarak taklitlerinin yapıldığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar Neolitik paket çeşitlemelerinin ayrıntılı tanımını yapmak için daha çok erken ise de köy yaşamı ile ilgili öğeleri içeren Ege-Balkan bölgesi, daha çok basit çiftlik yaşamını yansıtan Orta Avrupa Linear Band Keramik grubu ve karma çifti, balıkçı-toplayıcı yaşamı gösteren Akdeniz çevresi olmak üzere üç farklı paketin varlığından söz edebiliriz (Özdoğan, 2007: s. 456).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ANADOLU VE BALKANLARDA EV MODELLERİ VE SUNAKLARIN ELE GEÇTİĞİ ANAHTAR YERLEŞİMLER

Anadolu ve Balkanlarda ev modelleri ve sunakların ele geçtiği anahtar yerleşimler, Anadolu ve Balkanlar olmak üzere iki ana başlık altında anlatılacaktır. Tezimizde, çok sayıda yerleşimden ev modeli ve sunak örnekleri ele alınmıştır. Genel anlatımdan çok fazla uzaklaşmamak için bu objelerin görüldüğü yerler arasında anahtar yerleşimler seçilmiş ve bunlar hakkında kısaca bilgi verilerek konunun daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir.

2.1. ANADOLU'DA EV MODELLERİ VE SUNAKLARIN ELE GEÇTİĞİ ANAHTAR YERLEŞİMLER

Neolitik Dönem öncesi ve Neolitik Dönem boyunca Anadolu'nun paleocoğrafyası ve ikliminde olan değişimlerin Neolitik Dönem toplulukları üzerindeki etkileri farklı düzeylerde olmuştur. Anadolu'daki Neolitik Dönem araştırmaları, Tarih Öncesi dönemleri araştıran arkeologların ciddi olarak Anadolu'yla ilgilenmeleri ile artmıştır.

1950'lere kadar Toros Sıra Dağları'nın Yukarı Mezopotamya'ya ulaşımında bariyer oluşturduğu, bu nedenle Anadolu'nun prehistorik çağlarda ve tarımın başladığı Neolitik Çağ'da boş olduğu, buraya Yakınoğu'dan insan göçü olmadığı görüşü hakimdir. Ayrıca, Holosen döneminin başında Doğu Anadolu'da Fırat Nehri'nin kuzeyinde ve İç Anadolu'da hüküm süren sert iklimden ötürü Neolitik Çağ çekirdek bölgesinin yalnızca Yakınoğu ile sınırlı olması gerektiği görüşü ağır basmaktadır (Childe, 1952: s. 14, 15). Gordon Childe gibi ünlü teorisyenler "Torosların kuzeyinde Anadolu'da Neolitik yerleşmesi yoktur" tezini bu şartlara bağlamaktadırlar. Toros Sıra Dağları'nın kuzeyinde, Göller Bölgesi'ndeki Burdur Hacılar (Mellaart, 1958, 1959, 1960, 1961, 1970) ve daha sonra Konya Ovası'ndaki Çatalhöyük kazılarındaki görkemli Neolitik yerleşmelerin varlığını kanıtlayan James Mellaart bu tezleri çürütmüştür (Mellaart, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967).

Bir başka İngiliz arkeolog olan David French, Torosları aşır Akdeniz’de Silifke’de birleşen Göksu Nehri’nin kuzey başlangıcındaki Karaman Can Hasan’da kazılara başlar. David French’in Can Hasan Kazıları (French, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1998, 2005, 2010) Yakınoğu topluluklarının MÖ 5500’lerden itibaren binlerce yıl boyunca Toros Sıra Dağları’nı Göksu Vadisi yoluyla aşarak Anadolu Platosuna vardıklarını kanıtlamış ve Mellaart’ın bulgularını güçlendirmiştir (Aydınoğun, 2018: s. 13).

Anadolu’nun Neolitik Kùltür oluşum süreci içerisindeki konumu, 1970’li yıllardan itibaren, artan kazı ve yüzey araştırmaları sayesinde tam olarak anlaşılabilmiştir. Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde başlanan barajlardan dolayı çok sayıda kurtarma kazısı başlamış ve bu sayede yeni birçok Neolitik yerleşme tespit edilmiştir. Bunlar arasında Urfa’da, H. Hauptmann tarafından Nevali Çori, Batman’da M. Rosenberg tarafından Hallan Çemi ve daha sonra K. Schmidt tarafından Göbekli Tepe, V. Özkaya tarafından ise Körtik Tepe kazıları gerçekleştirilmiştir. Neolitik Dönem ’de, Anadolu Platosu ile Akdeniz Havzası arasındaki bağlantıları daha iyi anlayabilmek için V. Sevin ve I. Caneva tarafından Yumuktepe kazıları tekrardan başlatılmıştır (Özdoğan, M. 2007: s. 17).

Kuzeybatı Anadolu’da ilk yerleşik köy topluluklarına ilişkin en eski bulgular, Barcın VI ve Aktopraklık C alanından bilindiği üzere, MÖ 6600-6400 yıllarına tarihlenmektedir. Kazısı yapılan yerleşimler ve yüzey araştırmalarından bilinen çanak çömlek ve diğer buluntu grupları İstanbul’dan Eskişehir’e kadar uzanan bir coğrafyada ortak özelliklere sahiptir. Bu benzerlikler 70’li yılların sonu 80’li yılların başında Özdoğan tarafından, Fikirtepe ve Pendik yerleşimleri ölçüt alınarak tanımlanmış ve “Fikirtepe Kùltürü” olarak adlandırılmıştır. Koyu rengin tonlarında orta ve küçük boy basit küresel formların, torba biçimli kapların, yassı tutamakların tipik olduğu bir çanak çömlek topluluğu referans alınarak tanımlanan bu grup, yalnızca çanak çömlek biçim ve mal grupları açısından değil, dörtgen ya da üçgen biçimli kült kapları, gelişkin ve çeşitlilik gösteren bir kemik alet endüstrisi, Mezolitik bir altlığın izlerini taşıyan yontmataş geleneği, hafifçe çukurlaştırılmış dal örgü kulübelerden oluşan bir yerleşim geleneği ve intramural (yerleşim içi) gömü adetleri gibi başka ortak özelliklere de sahiptir (Karul, 2017: s. 67).

2.1.1. ayönü

ayönü Tepesi, Diyarbakır il merkezinin kuzeybatısında yer alan Ergani ilçesinin 7 km güneybatısında, Hilar Köyü'nün kuzey kesiminde, Dicle 'nin bir yan kolu olan Boğazçay'ın kuzeyinde yer almaktadır. ayönü, deniz seviyesinden 832 m yükseklikte yer almaktadır. ayönü Tepesi, 4,5 m yüksekliğinde ve 160 x 350 m boyutlarında yayvan bir höyüktür (Özdoğan, A. 2007: s. 89).

ayönü kazıları, 1964 yılında Halet ambel ile Robert J. Braidwood'un "Güneydoğu Anadolu Karma Tarihöncesi Projesi" kapsamında İstanbul ve Chicago Üniversiteleri ortaklığında başlatılmıştır. ayönü, anak ömleksiz Neolitik ağ'ın başları olan MÖ 9200 yıllarından, çanak ömlekli Neolitik ağ'ın sonları olan MÖ 6000 yıllarına kadar olan 3000 yıllık süreçteki gelişimi, neredeyse kesintisiz bir biçimde yansıtan (Tablo 2) ve dolayısıyla Neolitik yaşam biçiminin ortaya çıkış ve gelişimini kapsamlı olarak gösteren ender kazı yerlerinden biridir (Özdoğan, M. 2010: s.142).

ayönü'nün çanak ömleksiz Neolitik ağ yerleşmesi MÖ 8200-6100 arasına, çanak ömlekli Neolitik ağ yerleşmesi MÖ 6100-5500 arasına, İlk Tunç ağı ise MÖ 2380-2260 yıllarına tarihlenmektedir. ayönü'nün çanak ömleksiz Neolitik ağ dönem, eskiden yeniye doğru, Yuvarlak Planlı kulübelere, Izgara Planlı, Kanallı, Taş Döşemeli, Hücre Planlı ve Geniş Odalı Yapılar olmak üzere farklı planlı konutlara sahip altı evreye ayrılır (Özdoğan, A. E. 2011: s. 62-63).

Tablo 2: ayönü Kronolojisi.

Yuvarlak Planlı Yapılar	PPNA	MÖ 10200-9400
Izgara Planlı Yapılar		
. Erken Izgara Planlı Yapılar	PPNA	MÖ 9400-9200
. Geç Izgara Planlı Yapılar	Erken PPNB	MÖ 9200-9100
Kanallı Yapılar	Erken PPNB	MÖ 9100-9000
Taş Döşemeli Yapılar	Orta PPNB	MÖ 9000-8600
Hücre Planlı Yapılar	Geç PPNB	MÖ 8600-8300
Geniş Odalı Yapılar	PPNC	MÖ 8200-8000

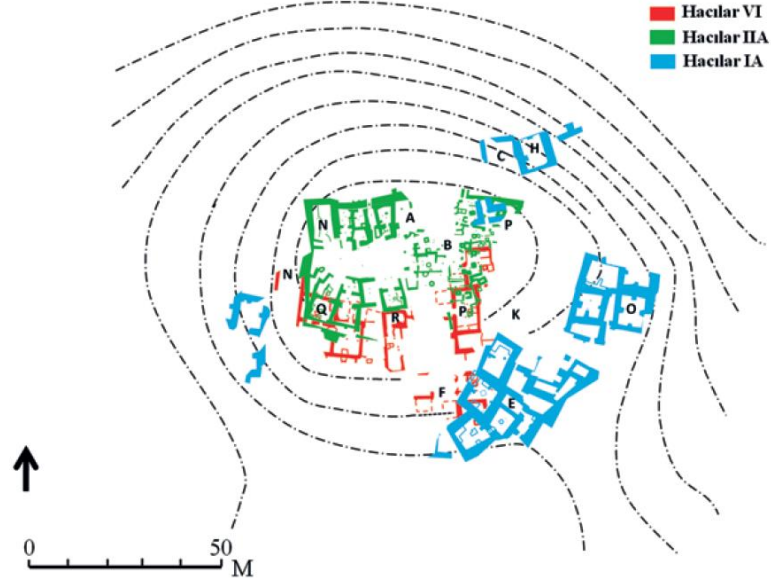
2.1.2. Hacılar Höyük

Hacılar höyük, Burdur il merkezinin 20 km batısında yer alan Hacılar Köyü'nün güneydoğu bitişiğinde bulunan küçük ve yayvan bir höyüktür (Duru, 2010: s. 1). Adını, höyüğün yakınında bulunan Hacılar Köyü'nden almaktadır (Umurtak ve Duru, 2012: s. 45). Deniz seviyesinden 940 m, Burdur Gölü'nden ise 845 m yükseklikte yer almaktadır (Mellaart, 1970: s. XII)

Hacılar, J. Mellaart tarafından 1956 yılındaki Anadolu'da yapmış olduğu yüzey araştırması sırasında keşfedilmiştir. 1957-1960 yılları arasında dört kazı döneminde kısa süren çalışmalar ile kazılmıştır (Brami ve Heyd, 2011: s. 166).

Hacılar 'da ana toprak üzerindeki 7 yapı evresi halinde olan en erken yerleşme süreci Erken Neolitik Dönemdir. Gelişkin bir mimari geleneğine sahip olduğu anlaşılan bu dönem yerleşmelerinin yıkılmasından sonra 1000 yıl kadar burada yerleşme olmamıştır (*Plan 1*). Neolitiğin geç evrelerinde ise tekrardan bir yerleşme süreci başlamıştır. Dört ayrı yerleşme halindeki (IX-VI yapı katları) bu yeni süreçte, önceleri basit kulübelerde oturanların, giderek daha gelişkin bir mimariye işaret eden kerpiç duvarlı evler yapmaya başladıkları görülmektedir. Bu döneme ait çok sayıda günlük kullanım eşyası, araç ve gereç ile inanç ile ilişkili eser ele geçmiştir. Bir sonraki aşama olan Erken Kalkolitik'in ilk dört yerleşmesinde (V-II yapı katları), mimaride ve çömlekçilikte bazı önemli değişimler gözlenmekle birlikte, Neolitik Dönem insanların soylarının burada yaşamaya devam ettikleri anlaşılmaktadır (Duru, 2008: s.12).

Plan of Hacılar

Plan 1: Hacılar mimari tabakalaşmasını gösteren plan (Brami ve Heyd, 2011: s. 167).

2.1.3. Yeşilova Höyük

Yeşilova Höyüğü; İzmir il merkezinde, Bornova kent merkezinin 3 km güneybatısında, denizden yaklaşık 4 km içerisinde, Manda Çayı ve Gökdere arasında yer almaktadır (Harita 3). Yeşilova Höyüğü, Bornova Ovası'nın orta kısmında, Işıkkent birikinti konisinin eteğinde bulunmaktadır. Höyük, ilk kurulduğu zamanlarda deniz seviyesinden 14 m yükseklikte yer almaktaydı (Karadaş, 2014: s. 44, 49).

Harita 3: Yeşilova, Yassitepe, İpeklikuyu höyüklerinin havadan genel görünümü (Derin, 2012: s. 427).

Yeşilova ilk kez 2003 yılında Bornova Ovası'ndaki boş arazilerden toprak alınırken tespit edilmiştir. 2005 yılında İzmir Arkeoloji Müzesi- Ege Üniversitesi Arkeoloji Bölümü ortak çalışması olarak başlanan kazı çalışmaları 2008 yılından bu yana Doç. Dr. Zafer Derin tarafından kazılmaktadır (Derin, 2012: s. 170-71).

Günümüzde, ova seviyesi altında kalmış olan Yeşilova Höyüğü 15 kültür tabakasından oluşmaktadır. Yeşilova'nın prehistorik dönem yerleşimi Neolitik dönemin sonundan itibaren hemen yakınındaki Yassitepe ve İpeklikuyu yerleşimlerinin bulunduğu alanlarda yayılarak devam etmiştir. Höyükteki ilk yerleşim, 8-9 binyıl öncesine ait Neolitik Çağ'dır. Yeşilova Höyüğü'nün III. Kültür tabakası en uzun süreli ve en kalın kültür tabakasıdır. 12 mimari katı olduğu anlaşılan bu sürecin de kendi içinde üç evreye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Neolitik dönemin ilk katlarında yer alan küllü alanlar ve sıkıştırılmış toprak tabanlarla karşılaşmıştır. Taban kalıntıları ve yanık izlerinden oval ya da dörtgen planlı saz ve ağaç dallarından oluşan kulübelere olduğu anlaşılmıştır (Derin, 2012: s. 171-72).

2.1.4. Menteşe Höyük

Menteşe Höyük, Yenişehir Ovası'nın kuzeybatısında, Ilıpınar'a yaklaşık 25 km mesafede yer alan küçük bir höyüktür (Harita 4). Her iki yerleşim 800 m yükseklikteki dağlık bir alan ile ayrılmıştır (Roodenberg, 2000: s.123).

Yakın bir zamana kadar, ovanın alt kısımlarında, höyükten çok uzak olmayan sığ bir göl bulunmaktaydı. Günümüzde, bu alan halen bir bataklık görünümündedir. İznik Gölü, tarih öncesi dönemlerde Mentеше Höyük'e daha yakın olduğunu kanıtlamaktadır (Roodenberg, 1999: s. 21).

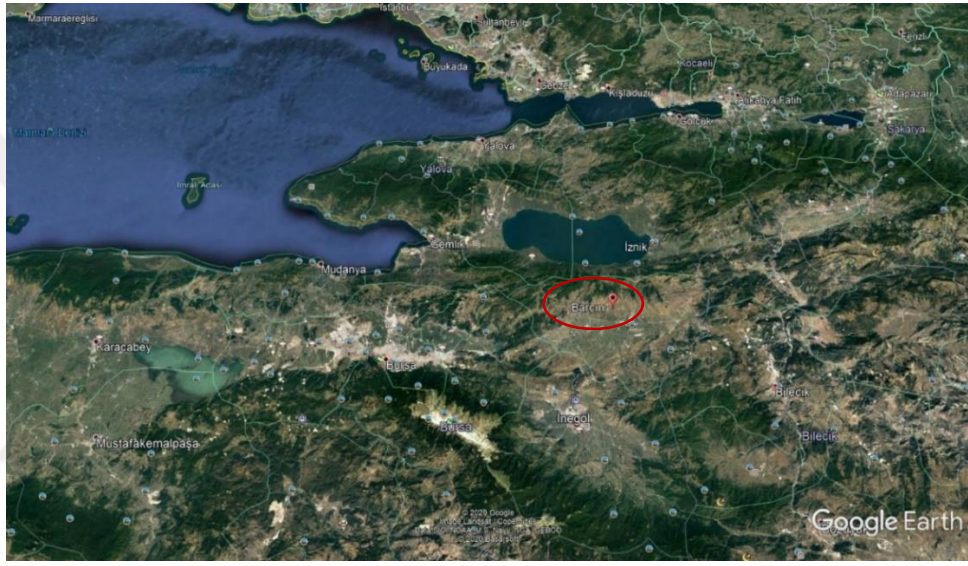
Harita 4: İznik Gölü çevresinde yer alan Ilıpınar, Hacılar-tepe, Mentеше ve Barcın Höyüklerini gösteren harita (Roodenberg, J. and Roodenberg, S. A., 2013: s. 82).

Menteşe Höyük'te 1955 yılında, K. Bittel, 1964 yılında J. Mellaart, 1967 yılında D. French ve 1984 yılında Mehmet Özdoğan tarafından yüzey araştırmaları yapılmıştır. İlk kazı çalışmalarına ise 1995 yılında J. Roodenberg tarafından başlanmıştır (Roodenberg, 1999: s. 22).

Menteşe Höyük'te 3 ana tabaka tespit edilmiştir. İlk tabaka Roma, Tunç ve Kalkolitik Dönemlere tarihlenmiştir. 3. Tabaka ise Neolitik Dönem'e ait tabakalar olarak belirlenmiştir. Neolitik Dönem ise kendi içinde alt, orta ve üst olmak üzere üç alt evreye ayrılmıştır. Neolitik Dönem yerleşmesinin en eski tabakası radyokarbon tarihlendirmelerine göre MÖ 7470±60 ile 7310±40 arasındadır. Küçük farklılıklara rağmen, Mentеше Höyük çanak çömlek topluluğu, Ilıpınar X'da gözlemlenen şekillendirme ve pişirme teknikleriyle benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda da Fikirtepe ile göze çarpan benzerlikleri de bulunmaktadır (Roodenberg, J. and Roodenberg, S. A., 2013: s.74).

2.1.5. Barcın Höyük

Barcın Höyük, Bursa İlinin 50 km doğusundaki Yenişehir Ovası'nda yer almaktadır (Harita 5). Adını yakınındaki bir köyden alır. Barcın Höyük, küçük bir boyunla birleşen iki höyükten oluşmaktadır. Doğu höyüğün çapı yaklaşık 90 m'dir ve çevresindeki ovaya göre yaklaşık 4,5 m yüksekte kalmaktadır. Batı höyük aşağıda ve 50 m çapına sahiptir. Batı Höyük üzerinde elde edilen yüzey buluntularına göre höyüğün çoğunlukla veya tamamen Neolitik Dönem sonrasına ait bir yerleşmeye sahip olduğunu göstermektedir (Gerritsen, Özbal and Thissen, 2013: s. 94).

Harita 5: Barcın Höyük uydu görüntüsü (Google Earth).

Yerleşme, ilk kez J. Mellaart tarafından tespit edilmiş ve Site No 16 ismi verilmiştir. Marmara Bölgesi'ndeki erken tarım topluluklarını inceleyen uzun vadeli bir projenin parçası olarak 1987 yılında, Hollandalı bir araştırma ekibi tarafından, İlıpınar ve Menteşe Hüyük'ten sonra kazılan üçüncü prehistorik yerleşme olmuştur (Gerritsen, Özbal and Thissen, 2013: s. 51).

Yerleşim, doğu ve batı olmak üzere iki höyükten oluşmaktadır. Höyükte, çanak çömlek topluluğu ve stratigrafik verilere göre; VIa (son) ile VIe arasında beş ana Neolitik evre belirlenmiştir (Tablo 3). Mutlak tarihlendirmeye göre MÖ 6600-6500 ile MÖ 6000 arasında bir Neolitik yerleşim aralığı bulunmaktadır. Yerleşme, Kuzeybatı Anadolu'daki neolitikleşme süreci hakkında önemli bilgiler ve bölgenin

hem İç Anadolu hem de Ege ve Balkanlar ile ilişkisinin daha iyi anlaşılabilmesine olanak vermektedir (Baysal, 2014: s. 1).

Tablo 3: Barcın Höyük Doğudaki höyüğe ait tabakalanma (Gerritsen, Özbal ve Thissen, 2013: s. 94).

I	Bizans	Gömüler (Orta Bizans)
II	Helenistik/Roma	Güney taraftaki mimari kalıntılar.
III	Demir Çağ	Olası çukurlar
IV	Tunç Çağ	İTÇ'ye ait çukur ve silolar, Tabakasız OTÇ buluntuları
V	Kalkolitik	Son Kalkolitik yerleşmesine ait kalıntılar, kısa yerleşim dönemi, MÖ 4. bin başı
VI	Neolitik	4 m üstünde yerleşme dolgusu. (Kült masası)

2.1.6. Fikirtepe

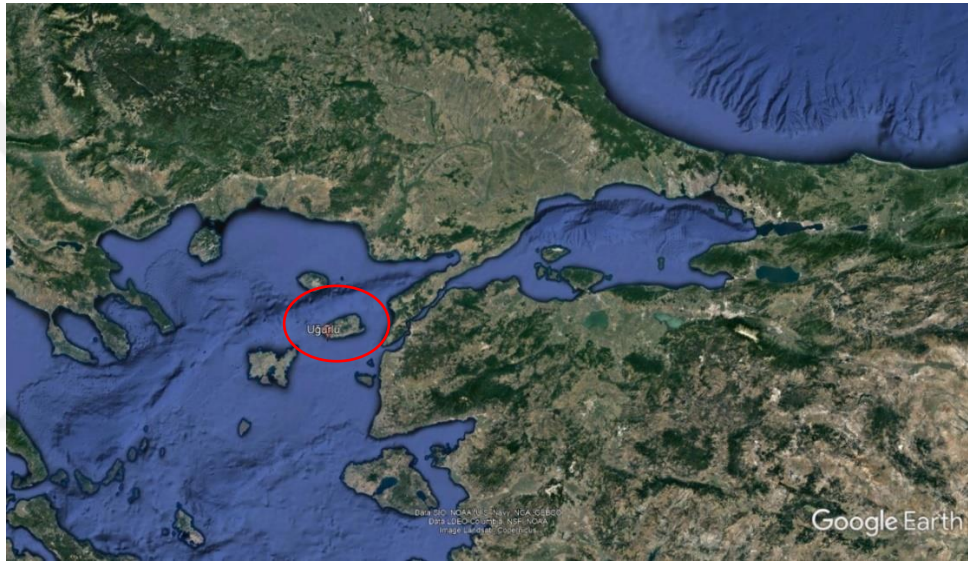
Fikirtepe, İstanbul kentsel alanı içinde Haydarpaşa tren garının 800 m güneyinde, Moda Koyu'na akan Kurbağalıdere'nin kenarında hafif bir eğimli arazi üzerinde yer almaktadır. Günümüzde, modern İstanbul şehri tarafından yutulmuş durumdadır (Özdoğan, 2013: s. 173).

Fikirtepe, 1907 yılından itibaren biliniyor olsa da ilk kazılar H. Çambel ve K. Bittel tarafından 1952-54 yılları arasında gerçekleştirmiştir. Yerleşimde, dairesel veya oval planlı, basit saz ve çamur kulübelere oluşan en az beş barakaya rastlanılmıştır. Çalışmalar esnasında ortaya çıkarılmış olan altı gömüden dört tanesi bu barakaların altında yer almaktadır. Bu mezarlardan bazılarında mezar hediyesi olarak dikdörtgen biçimde kaplar ele geçmiştir. Fikirtepe'de kronolojisi hakkında kesin tarihlendirmeler olmasa da Yenikapı, Ilıpınar, Menteşe ve Barcın'dan yapılan

C14 analizlerinden çıkan tarihler, Fikirtepe Kültürü ile ilişkilidir. 1995 kazı sezonunda yapılan sondajlarda, Fikirtepe 5. tabakasından önceki Karanovo I ile çağdaş kültürel dolgulara ulaşılmıştır (Özdoğan, 2013: s. 173, 182).

2.1.7. Uğurlu Höyük / Zeytinlik Höyük

Uğurlu/Zeytinlik Höyük, Gökçeada'nın güneybatısında, Gökçeada merkezine yaklaşık 25 km uzaklıktaki Uğurlu Köyü'nde yer almaktadır (*Harita 6*). Höyük, İsa Tepesi ve Doğanlı Tepesi'nin yamaçlarında yer almaktadır. Yerleşmenin doğusundan Pilon Deresi ve höyüğün yakınında bir su kaynağı bulunmaktadır (Kuş, 2013: s. 7).

Harita 6: Uğurlu Höyük uydu görüntüsü (Google Earth).

1998 yılında, Dr. Savaş Harmankaya'nın Gökçeada'da gerçekleştirdiği araştırmalar sırasında keşfedilen höyük, Neolitik ve Kalkolitik Dönemler hakkında önemli bilgiler vermektedir. Höyükte 2009 yılından itibaren Prof. Dr. Burçin Erdoğan başkanlığında kazı çalışmaları yürütülmektedir (Dirican, Atakuman, Biler ve Erdoğan, 2018: s. 121).

Uğurlu Höyük'te, 5 ana kültür evresi ve 9 tabaka belirlenmiştir (*Tablo 4*). I. Evre, yerleşmenin doğusunda İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı tabakalarıdır. II. evre, Batı Anadolu'da MÖ 5000-4500 yılları arasında görülen Kumtepe IA-Beşik Sivritepe Kalkolitik Çağ kültürüdür. Yerleşmenin doğusunda yapılan kazılar sonucunda bu evreye ait iki ayrı tabaka saptanmıştır. III. evreye ait buluntular ise

yerleşmenin batısından gelmiştir. IV. ve V. evreler, Neolitik Dönem'e tarihlenmektedir. IV. evre aynı zamanda yerleşme genelinde saptanan en kalın dolgudur. Höyüğün en erken evresi V. evreye ait 2 tabaka saptanmıştır (Erdoğan, 2012: s. 3).

Tablo 4: Uğurlu Höyük Kronolojisi.

Uğurlu Kat II	MÖ 4500-4300
Uğurlu Kat III	MÖ 5500-4900
Uğurlu Kat IV	MÖ 5900-5500
Uğurlu Kat V	MÖ 6600-5900
Uğurlu Kat VI	MÖ 6800-6600

2.2. BALKANLARDA EV MODELLERİ VE SUNAKLARIN ELE GEÇTİĞİ ANAHTAR YERLEŞMELER

Balkan ismi çoğu zaman bir dizi coğrafi, siyasi, tarihsel, kültürel, etnik, dinsel ve ekonomik ölçüte ve daha sık olarak da bu ölçütlerin bir bileşimine dayanmaktadır. Ama esasen Balkan sözcüğü dağ ile bağlantılıdır. Pek çok Osmanlıca ve Türkçe sözlük onun bir dağa ya da sıradağa verilen ad olduğunu açıklamaktadır. Bazıları bu adı ağaçlarla kaplı dağ bazıları da sık ormanlarla kaplı kayalık dağlar diye tanımlamaktadır. Balkanlar hem ormanlık dağları hem engebeli yüzeyleri anlatır (Kaçmaz, 2013: s. 4).

“Balkanlardaki ilk kazılar ve Neolitik Dönem’e ilişkin ilk çalışmalar 20. Yüzyılın başlarına tarihlenir. Bu yüzyılın ikinci çeyreğine gelindiğinde, bugün anahtar yerleşimler olarak bilinen ve bölgedeki tarihöncesi dönem kültürlerinin adını veren; Knossos (1900 A. Evans), Sesklo ve Dimini (1899-1908 C. Tsountas), Ariuşd/Erösd (1907) F. Laszlo), Vinča (1908-1932 M. M. Vasič), Turdaş (1910 M. V. Roska), Cucuteni (1909-1910 H. Schmidt), Kodzadermen (1914 R. Popov), Cernavoda (1917 C. Schuchhard), Starčevo (1928 M. Grbiç; ve V.J. Fewkes), Veselinovo (1935 V. Mikov) ve Karanovo (1936 V. Mikov) gibi höyüklerde ilk kazılar başlar. Kronolojik sıradüzenin ve kültür gruplarının henüz yeterince tanımlı olmadığı bir dönemde, ortaya çıkan ilk bulgular J. Myres ve V.G. Childe gibi bilim insanları tarafından, o sıralar batı düşünce sistemi içerisinde hakim olan yayılcı görüşler çerçevesinde değerlendirilir. V.G. Childe’in çalışmaları hem yaklaşım hem de sonuçlarının etkisi bakımından, tarihöncesi arkeolojinin geneline olduğu gibi, Balkan arkeolojisine de yön verir” (Özdoğan, E., 2009: 33). Bu dönem, arkeolojik araştırmaların temelini, tarih öncesi kültür gruplarının ön tanımlamasını ve tarih öncesi materyalleri zaman ve mekânda düzenlemek için bir terminolojinin geliştirilmesine çalışılmıştır (Sterud, Evans and Rasson, 1984: s. 715).

Bulgaristan’da bulunan Karanovo höyüğünün keşfedilmesinin ardından 1946-1957 yılları arasında yapılmış olan kazılar, Balkan arkeolojisi açısından çok önemli veriler elde edilmesini sağlamıştır. Hüyük’te 13 m yüksekliğinde bir dolgu bulunmakta ve Balkanların Neolitik dönem kronolojisinin oluşmasında büyük bir öneme sahiptir. Karanovo’dan elde edilen bilgiler, Orta Balkanların kronolojik

şeması ile Vinça kültürü arasında önemli benzerliklerin olduğu görülmüştür (Razum, 2017: s. 13).

1967 yılında Yugoslavya'da Demir Kapı barajı dolayısıyla göl alanında kalacak eski eserlerin kurtarılması amacıyla başlatılan kazılarda, Tuna kıyısında, Belgrad yakınında "Girdap-Lepinski Vir" adı verilen bir tarihöncesi yerleşimin bulunması, birdenbire daha başka bir görüşün ortaya atılmasına neden olmuştur. Lepinski Vir'e kısa zamanda Tuna kıyısının hem Yugoslavya hem de Romanya yakınlarında başka buluntu yerleri eklenmekte gecikmemiştir. Yunanistan'da Argolis'te Porto Cheli yakınında 1967'den itibaren başlayan Franchthi mağarası kazıları da "İlk Üretimciğe Geçiş Evresi" ile ilgili buluntular verince, araştırmalar yeni bir hız kazanmıştır. O güne değin içlerinde pek azı dışında, genellikle tüm tarihöncesi çağlar araştırmacılarının kabul ettiği "Ex Oriente Lük- Doğu'dan Gelen Işık" ve Schachermeyr'in "Kulturtrift-Kültür Akımı" varsayımlarıyla arkeolojik belgelerle saptamaya çalıştığı ilk Avrupa uygarlığının Önasya kültürlerine bağlı olarak geliştiği anlayışın birden yerini "Ex Occidente Lux", Avrupa uygarlığının kökeninin Avrupa topraklarında bağımsız olarak yeşerdiği görüşüne bırakmaya başlamıştır (Esin, 1979: s. 8).

MÖ 7. Binin ortalarından itibaren Balkanlardaki insanlar yeni yöntemlerle yaşamaya başlamışlardır. Bunlardan ilki kalıcı ve yarı kalıcı yapılar inşa etmeye başlamaları ve saklama kabı yapımında standart teknoloji olan pişmiş kili benimsemeleridir. Uzun vadede, kalıcı mimari ve seramik kapların benimsenmesi, insanların hayatlarını değiştirmede önemli sonuçlar doğuracaktır. Bundan başka, benzer önemde değişmeler ve olaylar da olmuştur. En belirgin olanı; insanların, yeni inşa edilmiş yapılarda yaptıkları, kullandıkları ve sakladıkları nesne sayısında ve aralığında genel bir artıştır. Bu nesnelere, daha önce yaygın olan tüm teknolojik unsurlar olan kemik, taş, boynuz aletler, ev ve mobilya diskleri ve modelleri gibi kap dışı seramiklere, yani bitki ve hayvanlara ve hatta mezarlarda görülecektir (Bailey, 2000: s. 39).

Ege ve Anadolu'nun Akdeniz bölgesi ile daha serin ve daha karlı olan Orta Avrupa'nın merkezi arasında kalan MÖ 7000-4000 tarihleri arasında Güneydoğu Avrupa'da yaşayan topluluklar, günümüze kalıcı izler bırakarak kendine özgü sosyal

oluşumlar yaratmıştır. İlk olarak 1929’da V. Gordon Childe tarafından sistematik olarak incelenen bu gruplar, son 40 yıldır yoğun araştırmaların odak noktası olmuştur. Balkanlardaki Neolitik ve Kalkolitik Dönem insan toplulukları iki büyük Tuna ovası ve yaklaşık 3.000 m yükseklikte dağlık bölgelerden oluşan bir ortam mozaïği içinde yaşamışlardır. Bu topografik set, bir dizi tamamlayıcı kaynak sağlamıştır (Chapman, 2015: s. 2). Balkanlarda Kalkolitik Dönem’e dair ilk dikkat çeken keşif Miloje Vasić’in 1908’deki Vinča kazıları ile birlikte olmuştur (Smith, 2013: s. 8).

Balkanlarda Neolitik ve Kalkolitik Dönem’de sunak ve ev modellerinin ele geçtiği anahtar yerleşimler aşağıda özet biçimde verilmektedir.

2.2.1. Aşağı Pınar

Aşağı Pınar, Doğu Trakya’da Kırklareli ili sınırları içerisinde aynı adı taşıyan bir pınarın yakınında yer almaktadır (Özdoğan, M. 2013: s. 183). Yerleşim (*Harita 7*), Istranca Dağları’nın güney yamaçlarındaki Ergene Nehri’ne suları karışan Haydar Dere’sinin teraslarında gelişmiştir (Özdoğan, M. 2011: s. 83).

Harita 7: Aşağı Pınar ve Marmara Bölgesi’ndeki diğer tarih öncesi yerleşimleri gösteren harita. (Schwarzberg, H. ve Özdoğan, E. 2012: s.56).

Kırklareli ilinin güneyinde yer alan Aşağı Pınar, Prof. Dr. Mehmet Özdoğan başkanlığında, 1993 yılında, İstanbul Üniversitesi ve Alman Arkeoloji Enstitüsü’nün ortak projesiyle kazılarına başlatılmıştır (Özdoğan, 2011: s. 83).

Aşağı Pınar'daki çalışmalar geniş bir alanda sürdürülmüş ve çoğu alanda ana toprağa kadar kazılar gerçekleştirilmiştir. Neolitik Dönem'de höyük yerleşmenin kuzeyinde yer alırken, Kalkolitik Dönem'de yerleşmenin hafifçe güneye kaydığı görülmektedir (Özdoğan, M., Parzinger, H., Özdoğan, E. ve Schwazberg, H., 2007: s. 234). Son Neolitik ile İlk Kalkolitik Dönem'den Orta Kalkolitik Dönem'in sonuna kadar uzanan (Tablo 5) yerleşimin olduğunu gösteren dokuz tabaka vardır (Yumaklı, H. 2016, s:140). Neolitik ve Kalkolitik tabakaların yanı sıra höyüğün güneybatısında, Demir Çağında kutsal alan olarak kullanıldığı ve bu alana daha sonrasında bir tümülüsün yapıldığı tespit edilmiştir (Özdoğan, M., Parzinger, H., Özdoğan, E. ve Schwazberg, H., 2009: s. 233).

Tablo 5: Aşağı Pınar Kronolojisi.

Aşağı Pınar 1	MÖ 4700-4400	Erken Karanovo V
Aşağı Pınar 2	MÖ 4900-4700	Karanovo IV
Aşağı Pınar 3	MÖ 5080-4900	Karanovo IV
Aşağı Pınar 4	MÖ 5250-5080	Karanovo IV
Aşağı Pınar 5	MÖ 5350-5250	Karanovo III
Aşağı Pınar 5-6 (Geçiş Evresi)	MÖ 5500-5350	Karanovo II-III
Aşağı Pınar 6	MÖ 5750-5500	Karanovo II
Aşağı Pınar 7	MÖ 6100-5750	Karanovo I
Aşağı Pınar 8-9	MÖ 6200-6000	Pre Karanovo I

2.2.2. Vinča-Belo Brdo

Vinča-Belo Brdo, Tuna Nehri kıyısında, nehrin akışına göre Belgrad'ın 14 km aşağısında yer almaktadır. Yerleşim, 10 hektarlık bir alanda ve yüksek bir terasta yer almaktadır (Tasic, Srejavic and Stojanovic, 1990: 1).

Vinča-Belo Brdo höyüğündeki ilk kazılar, 1908 ile 1934 yılları arasında Miloje Vasić tarafından gerçekleştirilmiştir. M. Vasić, 1930 yılında "Illustrated London News" de yayımlanan ilk raporunda; yerleşmenin MÖ 2. binyılda Ege Uygarlığı'nın merkezi olarak görmekteydi. Bu yerleşmenin Ege Orta Tunç Çağı'nın başından Romalılar tarafından fethedilmesine kadar sürekli işgal edildiğine inanılmaktaydı. Ancak, arkeolojik kanıtlar aksini göstermekteydi. Vinča kültürü, MÖ 6. binyılın sonlarında oluşmuş ve en az bin yıl boyunca devam etmiştir (Gimbutas,

1991: s. 62, 64). Vinča-Belo Brdo, Balkan-Tuna bölgesinin Neolitik Dönemi'nin göreceli kronolojisini ve genel bakış açısını oluşturmada, güney ve güneydoğu Avrupa gibi geniş bir coğrafyada anahtar bir yerleşim yeri olarak kabul görmektedir. Höyük, Sırbistan'daki bilinen Vinča kültürüne ait en büyük yerleşimdir. Yerleşme, 10 m yüksekliğine sahip stratigrafisi ile (Tablo 6) Orta Neolitik'ten Tunç Çağ'ına kadar uzanan bir yerleşim dönemini kapsamaktadır (Filipović ve Tasić, 2012: s. 9).

Kuzey ve Orta Balkanlardaki Orta ve Geç Neolitik dönemler "Vinča Kültürü" ile özdeşleşmiştir. Vinča kültürü insan topluluklarının ortaya çıkışı ve materyal kültürdeki yüksek derecedeki benzerliklere sahip bir sosyal ağın oluşumu, nüfustaki çekirdekleşme ve yeni zanaat üretimi biçimiyle güçlü bir şekilde ilişkilidir. Kültür; koyu açkılı seramikler, çoğunlukla maskeye benzeri üçgen yüzleri olan figürinler ile diğer bakır buluntulara sahiptir. Vinča Belo Brdo'nun basitleştirilmiş kronolojisi dört aşamaya göre belirlenmiştir (Borić, 2018: s. 337).

Tablo 6: Vinča kronolojisi.

Vinča A	MÖ 5400/5300-5200
Vinča B	MÖ 5200-5000
Vinča C	MÖ 5000/4950-4850
Vinča D	MÖ 4850-4600/4550

Vinča kültürü, MÖ 6. binyılın ikinci yarısı ile MÖ 5. binyılın ilk yarısında görülmektedir. Kuzey ve Orta Balkanların nehir vadileri, Tuna ve kollarının oluşturduğu havza boyunca, Macaristan'ın en güneyi ile Hırvatistan'ın en doğusundan Kosova ve Sırbistan'a doğru, Kuzey Makedonya'nın bir bölümü, Bosna Hersek hatta Romanya ve Batı Bulgaristan'ın bir kısmında bu kültür geniş bir alanda görülmektedir (Whittle, Bayliss, Barclay, Gaydarska, Banffy, Boric, Draşovean, Jakucs, Maric, Orton, Pantavic, Schier, Tasic, Linden, 2016: s. 2).

2.2.3. Karanovo

Karanovo Höyüğü; Trakya Bölgesi'nin kuzeyinde, Sazlika Nehri ve kollarının su toplama havzası içinde kalan Stara Zagora Ovası'nda yer almaktadır. Sredna Gora Dağ sırasının güneydoğusunda, Nova Zagora kentinin yaklaşık olarak 10 km

kuzeybatısında kalan bu yerleşme, küçük bir akarsu ile artık kurumuş olan bir su kaynağının yakınında bulunmaktadır.

Karanovo Höyüğü'nde 1936, 1947-57 yılları arasında V. Mikov ve G. Georgiev tarafından daha sonrasında, S. Hiller ve V. Nikolov tarafından 1984-90 yılları arasında kazılar gerçekleştirilmiştir (Gimbutas, 1991: s. 307). 1958 yılında V. Mikov tarafından ilk yayınlar yapılmış ve beş kültürel tabaka belirlenmiştir. Buna göre; I. katman Orta Neolitik, II. katman Geç Neolitik, II ile IV. katmanlar Eneolitik ve V. katman ise Tunç Çağı'nı temsil etmektedir (Krauß, 2008: s. 117). Darvill'le göre I. ve II. tabakalar Erken Neolitik dönem, Starcevo kültürünü temsil etmektedir. Bu tabakada saz ve çamurdan kare evler inşa edilmiştir. III. tabakada koyu açkılı ve omurgalı çanak çömleklere sahip Veselinovo kültürü bulunmaktadır. IV. tabaka Kalojanovec Kültürü olarak nitelendirilir ve yerel bir geleneği yansıtmaktadır. V. tabakada ise Marica Kültürü bulunmaktadır. Grafit boyalı kaplar çanak çömlek bu kültüre ait en tipik buluntu grubu arasındadır (Darvill, 2009: s. 109).

Balkanlardaki Neolitik Dönem dizinin uzunluğu, Bulgaristan'da V. Mikov ve G. Georgiev tarafından kazılmış olan Karanovo Höyüğü'nde takdire şayan bir şekilde gösterilmiştir (*Tablo 7*). Karanovo'daki büyük stratigrafik sekans, Balkanlar için bir tür şablon haline gelmiştir (Renfrew, 2018: 3).

Tablo 7: Karanovo Höyük kronolojisi (Guruva, 2014, s.95).

Karanovo I	Erken Neolitik	MÖ 6000-5750
Karanovo II	Erken Neolitik	MÖ 5750-5500
Karanovo III	Orta Neolitik	MÖ 5500-5280
Karanovo III-c	Geç Neolitik	MÖ 5400-5300
Karanovo III-IV	Geç Neolitik	MÖ 5300-5050
Karanovo IV	Geç Neolitik	MÖ 5050-4900/4800

2.2.4. Velusina-Porodin

Velusina-Porodin, Kuzey Makedonya'nın, Palegonya bölgesindeki Bitola kentinin 7 km güneydoğusunda bulunan Porodin, Crna Reka ve Ebene nehirleri arasında yer almaktadır. 3 m kalınlığında bir kültür dolgusuna sahip olunan höyüğü Bitola Müzesi'nden M. Grbic ve ekibi tarafından 1953-64 yılları arasında kazılmıştır.

Pelagonia’da tarihöncesine olan ilgi Birinci Dünya Savaşı sırasında Paleolitik Dönem’e ait alanların araştırılması ile başlamıştır. Pelagonia’daki Neolitik dönemin başlangıcının dair çeşitli analizlere dayanan farklı kronolojiler önerilmiştir. Velushka, Porodin ve Mogila yerleşimleri için MÖ 6250 ile MÖ 6300 arasındaki dönem önerilmişken, Prilep bölgesindeki Topolchani yerleşmesi için MÖ 7010 tarihi önerilmiştir. Radyokarbon tarihlemesinin genel belirsizliklerinden dolayı yukarıda bahsi geçen kronolojiler Makedon arkeolojisinde geniş çapta bir kabul görmemiş ve Pelagon Neolitiği’nin başlangıcı MÖ 6000 civarında olduğu tahmin edilmektedir (Bugaj, Naumov, Trzecienciecki, Chwiej, Przybyla, Szczepanik, Podsiadlo 2014, s. 223).

Neolitik Dönem’de Pelagonya’daki maddi kültüre ait en belirgin buluntular, beyaz boyalı kaplar, antropomorfik kil figürinler, ev modelleri, damgalar ve Kuzey Makedonya’nın diğer bölgelerinde çok fazla yaygın olmayan çok sayıda sapan taşlarıdır. Dalgalı ve köşeli çizgiler, noktalar, eşkenar dörtgenler ve üçgen motifleri hem basit hem de çok karmaşık desenler oluşturmaktadır (Bugaj, Naumov, Trzecienciecki, Chwiej, Przybyla, Szczepanik, Podsiadlo 2014, s. 224)

Pelagonya Neolitiği’nin en belirgin özelliklerinden biri insan temsilleridir. Bu eserler, iki görsel kategoriye ayrılabilirler: insan figürinleri ve antropomorfik (insan betimli) ev modelleridir. İnsan figürinlerinin çoğu kadın betimi olup stilize veya kısmen gerçekçi bir biçimde yapılmıştır. Kadın bedenleri çoğu durumda büyük kalçalar, küçük göğüsler, genital bölgeyi kapatan küçük eller şeklinde gösterilmiştir. Antropomorfik ev modelleri ise görsel hibridizmle ilişkili yerel ve otantik bedenselliğe daha fazla katkıda bulunmaktadır. Bu eserler figürinlerden daha büyük ve iki bölümden oluşan eserlerdir: alt kısmı içi boş bir ev modelinden ve üst kısmı da insan yüzünü temsil eden bir “silindir” den oluşmaktadır (Bugaj, Naumov, Trzecienciecki, Chwiej, Przybyla, Szczepanik, Podsiadlo 2014, s. 224).

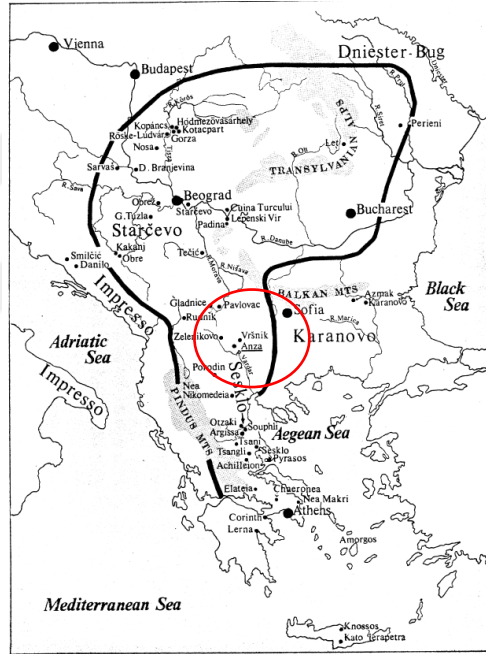
Ev modellerindeki sembolizm, yalnızca ritüel kullanımlarında değil aynı zamanda evin ve insan vücudunun daha karmaşık semiyotik tanımlanmasına da uygundur. Pelagonia’da Erken Neolitik Dönem’in son aşamalarında antropomorfik ev modelleri üretilmiştir. Pelagonia’nın kuzey ve kuzeydoğusundaki komşu bölgelerinde de benzer eserler üretilmesine rağmen bu bölgeye özgü olanlar bariz

konut özelliklerine sahiptir. Her ne kadar spekülatif olarak “Ana Tanrıça” olarak yorumlansalar da daha kapsamlı yapılan gözlemler, bunların muhtemelen evle ilişkili bireyler olan aile reisi, bir ata, ölen bir kişi veya seçkin bir bireyi temsil ettiklerini göstermektedir (Naumov, 2016: s.334).

2.2.5. Anzabegovo

Anzabegovo, Kuzey Makedonya'nın orta kesiminde, neojenik bir göl dibinin parçası olan ve aynı adla anılan Anzabegovo köyünün 1,5 km kuzeyinde yer almaktadır (Haita 8). Anzabegovo, daha önceki literatürde, Eleld, Barutnica ve Anza gibi isimlerle anılmıştır (Gimbutas, 1974: s. 26, 28).

Harita 8: Balkanlarda, Anzabegovo ve diğer Neolitik yerleşimlerini gösteren harita (Gimbutas, 1974: s. 27).

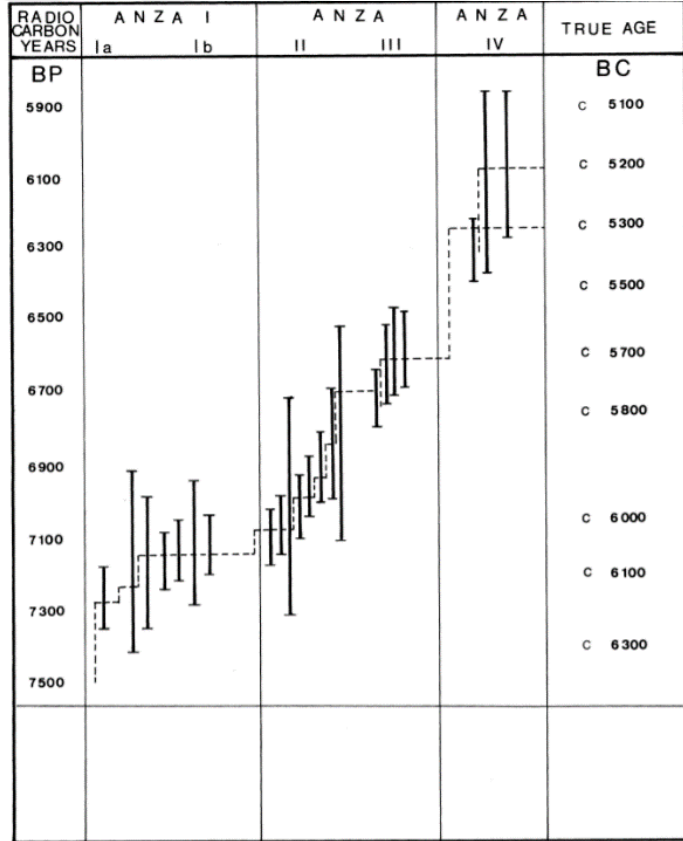
Anzabegovo'daki ilk arkeolojik keşif, 1960 yılında, Ljubljana Üniversitesi'nden Josip Korosec ve Üsküp Müzesi'nden Sarzo Sarzoski tarafından gerçekleştirilmiştir. 1969-70 yılları arasında 1960 yılındakine göre daha kapsamlı kazılar Yugoslavya-Belgrad Üniversitesi'nden M. Garasanin ve Amerika-California Üniversitesi'nden M. Gimbutas tarafından gerçekleştirilmiştir (Gimbutas, 1974: s.28). Dört evreye (I-IV) ayrılan Anzabegovo-Vrsink grubunun I. evresi İlk Neolitik, II-IV. evreler ise Orta Neolitik Dönem içinde ele alınmıştır (*Tablo 8*). Bu evrelerin

diğer kültür grupları ile karşılaştırması ise aşağıdaki gibi yapılmıştır (Özdoğan, E. 2009: s. 56-57).

Tablo 8: Anzabegovo-Vrsink kronolijisi Gimbutas, 1972.

Anzabegovo-Vrsink I	Karanovo I, Starcevo I, Proto ve PreSesklo
Anzabegovo-Vrsink II	Karanovo II, StarcevoIIa, Sesklo
Anzabegovo-Vrsink III	Karanovo III, StarcevoIn, Sesklo/Dimini
Anzabegovo-Vrsink IV	Karanovo III/IV, Starcevo III/VincaTurdaş I, Dimini/ Otzaki

Tablo 9: Radyokarbon tarihlendirmelerine göre Anzabegovo kronolojisi. (Gimbutas, 1974: s. 33).

2.2.6. Tumba Madzari

Tumba Madzari arkeolojik yerleşimi, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin başkenti Üsküp'te yer almaktadır. Tumba Madzari, 1961/62 yılları arasında Üsküp'ten Veles'e giden E-75 karayolunun yapımından önce yapılan arkeolojik yüzey araştırmaları esnasında keşfedilmiştir (Naumovski ve Kanzurova, 2013: s. 37). Tumba Madzari'de ilk kazılar, 1978 yılında Kuzey Makedonya Müzesi tarafından gerçekleştirilmiştir. 2002 ile 2005 yılları ise CNRS ve Kuzey Makedonya Müzesi'nin uluslararası projesi kapsamında kazılar gerçekleştirilmiştir. (Kanzurova ve Zdravkovski, 2011: s.140, 144).

Tumba Madzari yerleşmesinde özellikle III. tabakada çok sayıda insan biçimli ev modelleri buluntuları bulunmuştur. Bu ev modelleri, dörtgen şeklinde bir gövdeye ve evin üzerinde yükselen silindirik bir boyuna sahiptir. Yani gövde kısmı evi ve silindirik kısmı ise insan bedenini betimlemektedir. İnsanı temsil eden üst kısımda yüzde kaş, göz, burun ve saçlar betimlenmiştir. Göğüs ve göbek deliği gibi detaylar çoğu zaman gösterilmiştir. Kollar yanlara doğru açıldıktan sonra dikey bir biçimde dörtgen biçimli gövde ile birleşmektedir. Alt kısmı oluşturan ev modeli ise çoğunlukla bir ya da birkaç delikten oluşan, pencere şeklinde açıklıklara sahiptir (Özdoğan, E., 2009: s. 90).

Kazılar sonucunda üç aşamalı bir Neolitik yerleşimin olduğunu ortaya çıkarmıştır. 2.40 m kalınlığında bir kültürel depozite sahiptir (Zdravkovski, 2008: s.15). Şimdiye kadar keşfedilen en eski tabaka kronolojik olarak Anzabegovo-Vršnik II ile uyumludur. İkinci tabaka, Anzabegovo- Vršnik III'e, üçüncü tabaka ise Anzabegovo- Vršnik IV'e karşılık gelmektedir. Höyüğün en önemli tabakaları MÖ 5800-5200 tarihleri arasında görülen Anzabegovo-Vršnik II-IV'dür. Kazılarda ele geçen beyaz boyalı çanak çömleğin varlığı yerleşmenin Erken Neolitik'de başladığını göstermektedir (Kanzurova ve Zdravkovski, 2011: s. 140).

2.2.7. Starcevo/ Körös/ Cris Kültürleri

Starcevo Kültürü adını Tuna Nehri'nin sol kıyısında, Voyvodina'daki (Yugoslavya) Pancevo yakınlarındaki Starcevo yakınlarındaki köyden almıştır (Minichreiter, 2001: s. 199).

Körös kültürüne ait ilk çalışmalar, 19. yy'ın sonlarında başlamış, ilk büyük kazılar ise 1931/32 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar ile ilgili ilk raporlar ise 1930'larda yayınlanmaya başlanmıştır (Minichreiter, 2001: s. 199, Valde-Nowak, 2010: s. 26).

Starcevo Kültürü yerleşimleri; Güney Macaristan, Kuzey Hırvatistan, Voyvodina, Sırbistan, Kosova, Doğu Bosna ve Kuzey Makedonya'da keşfedilmiştir. Starcevo kültür kompleksi aynı zamanda Doğu Macaristan'daki Körös Kültürü, Romanya'daki Cris Kültürü, Bulgaristan'daki Cavdar-Kremikovci-Karanovo Kültürü ve Kuzey Makedonya'daki Anzabegovo-Vrinski kültürlerini de içermektedir (Minichreiter, 2001: s. 199). Kuzey Starcevo kültürü ise farklı isimler ile anılmaktadır. Macaristan'daki Körös nehrinden dolayı "Körös Kültürü", Romanya'da Cris nehrinden dolayı "Cris Kültürü" olarak anılmaktadır (Gimbutas, 1991: s. 25). G. Child'e göre, Balkan yarımadası boyunca ve Tuna Nehri'nin kuzeyinde yer alan Karpatların her iki yakasında, Starcevo kültürünün görüldüğü yerleşimlerde sürekli besin üretimi başlamış fakat böylesine geniş ve çeşitlendirilmiş bir bölgede, kültüre ait materyal kalıntıları şaşırtıcı bir şekilde tekdüzedir (Childe, 1958: s. 85).

Körös kültürü üzerine araştırmalar, çeşitli kazı ve saha araştırmalar sırasında elde edilen buluntuların miktarı, Starcevo kültüründen çok daha fazla yoğunur (Bánffy, 2013: s.11). Körös/ Starcevo Kültürü, Güneydoğu Avrupa'nın neolitikleşme sürecinde önemli bir aşamayı temsil etmektedir. Erken Neolitik Dönem'de, MÖ 6. Binyılın başlarında Karpat Havzası'nın üç koldan ulaşmıştır: Tuna Nehri'nin sağ kıyısındaki Transdanubia'nın güney kesiminde Starcevo Kültürü, Tisza Vadisi'ndeki Körös Kültürü ve Transilvanya'da Ciriş Kültürü (Valde-Nowak, 2010: s. 26).

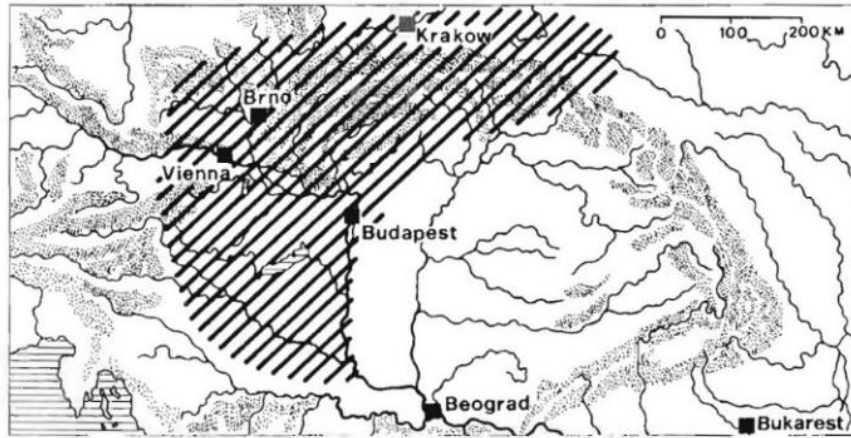
2.2.8. Lengyel (Macaristan)

Lengyel Kültürü, Neolitik dönemin sonunda ve Eneolitik (Kalkolitik) döneme geçiş sürecinde, Güneydoğu'dan Orta Avrupa'ya göç eden topluluklar tarafından oluşturulmuştur. Kültür, adını Macaristan'daki Lengyel'de Tuna Nehri'nin sağındaki isimsiz bir yerleşiminden almıştır (Smrčka, V., Kuželka, V., Musilová, Z. and Gábor, O. 2018: 54).

Orta Tuna havzasındaki Orta Avrupa'nın Linear Band Keramik kültürünün yerini, oldukça farklı mimari, teknolojik ve sanatsal geleneklere sahip olan Lengyel kültürü almıştır. Stratigrafi ve seramik tipolojisine göre, Lengyel kültürü 5 evreye (I-V) ayrılmaktadır. Lengyel kültürü, zengin boyalı çanak çömlek ile karakterize edilmektedir (Gimbutas, 1991: s. 79).

Coğrafi olarak birbiriyle yakından ilişkili olan, Lengyel ve Moravya Boyalı kültürleri, Moravya Ovası'ndan Doğu Avusturya'ya (Niederösterreich ve Burgenland), Güneybatı ve Orta Slovakya boyunca tüm Transdanubia bölgesine uzanmaktadır (*Harita 9*).

Lengyel kültürünün güney sınırı, özellikle son safhasında, Drava nehrini geçerek Hırvatistan'ın Slav bölgesine ulaşır. Lengyel ve Moravya Boyalı mal kültürü, bölgenin tün Neolitik gelişimini net biçimde göstermektedir. Avusturya'da bu kültür, Orta Neolitik Dönem olarak tanımlanmaktadır. Kültürün son aşaması ise Doğu Macar Tiszapolgar ve Baykanik-Aşağı Tuna Karanovo VI- Gumelnita kültürleri ile aynı döneme ait olan Erken Kalkolitik Çağ'a kadar uzanır. Kültür MÖ 4800'den başlayıp, MÖ 4300' kadar devam etmektedir (Bánffy, E. 1997: s.7).

Harita 9: Lengyel-Moravian boyalı malların görüldüğü merkezler (Bánffy, E. 1997: s. 7).

2.2.9. Trypillia-Cucuteni

Tripolye Kültürüne ait ilk yerleşimler, 19. yüzyılın ortalarında Ukrayna'nın batı bölgelerinde keşfedilmiştir. Ancak, V. Khvoika'nın, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında bir dizi yerleşim alanında kazılar yapmasından sonra kültürün

bilimsel önemi kabul görmeye başlamıştır. Daha sonra Stern, Beliashevskiy, Spitsyn, Gamchenko, Boltenko tarafından yapılan çalışmalardan sonra Tripolye kültürünün yayıldığı bölge daha doğru bir şekilde tanımlanarak Balkan-Tuna bölgesinin Eneolitik kültürleri ile ilişkilendirilmiştir (Harita 10). 1930 ve 1940'larda Tatiana Passek'in aktif şekilde çalışması ve geniş alanların araştırılması ve yeni araştırma metodolojilerinin geliştirilmesi sayesinde mevcut arkeolojik veriler önemli ölçüde zenginleştirildi ve demlendirmede iyileştirmeler yapılmıştır. Passek, kültürün gelişiminde üç dönem belirledi: Erken Dönem, Orta Dönem (Klasik) ve Geç Dönem. Her biri sırayla alt evrelere ayrılmıştır (Korvin- Piotrovskiy, 2012: s.7).

Harita 10: Kalkolitik Dönemin üç ana evrei boyunca, Ukrayna'da Tripolye-Cucuteni kültürünün etki bölgesi. Erken dönem (A), Orta Dönem (B) ve Geç Dönem (C) olarak gösterilmiştir (Korvin- Piotrovskiy, 2012: s. 8).

Trypillia kültürü arkeologlar tarafından çok öncesinden bilinmesine karşılık, bazı uzmanlar kültürün birleşik, bütünsel ve monolitik bir yapıda olduğunu söylemişlerdir. Oysaki, Trypillia kültürü; ortak bir kültür yerine birkaç düzinelere yerel gruptan oluşmaktaydı ve her birinin kendilerine ait gelenekleri, kültürleri, hatta bazı özel dilleri ve lehçeleri vardı (Videkiko, 2010: s.14).

Trypillia kültürünün zaman aralığı, E Neolitik'ten (MÖ 5400/5300) Erken Tunç Çağı'na (2900/2750) kadar uzanmaktadır. Modern Moldova, Romanya ve

Ukrayna'ya yayılan Cucuteni-Trypillia kültür kompleksinin doğu kısmını oluşturmaktadır. Kültür; Cucuteni-Trypolie/ Trypillia, Trypillia-Cucuteni veya Boyalı Çanak Çömlek Kültürü gibi çeşitli isimlerle bilinmektedir (Shukurov ve Videiko, 2017: s.2).

Cucuteni kültürü, Transilvanya'nın merkezinden Ukrayna'nın ormanlık bozkırlarına kadar uzanan 350.000 km² 'lik bir alanın parçasıdır. Bu boyalı çanak çömlek kültürünün toplulukları yavaş yavaş doğuya, kuzeydoğuya yayılarak Cucuteni A (Trypillia BI) evresinin sonunda Dinyeper'e ulaşmıştır. Kültüre, ismini 19. yüzyılın sonunda Ariuşd, Cucuteni (Romanya) ve Trypillia'da (Ukranya) çeşitli boyalı, çanak çömlek yerleşimlerinin keşfedilmesinin ardından verilmiştir (Turcanu, S., Lazarovici, C. M. and Lazarovici, G. 2009: s. 15).

2.2.10. Sesklo

Sesko yerleşmesi, Teselya Bölgesi'ndeki Magnisia'da modern Volos kentinin 9 km batısında, Kastraki adında doğal bir tepenin üzerinde ve deniz kenarında yer almaktadır (Esin, 1981: 147).

Güneydoğu Teselya'daki Sesklo prehistorik yerleşimi, 1901 yılında keşfedildi ve Orta Neolitik, Geç Neolitik ve daha sonra tanımlanan Erken Neolitik'i içeren kazılar Tsountas tarafından ilk kez gerçekleştirilmiştir (Liritzis, Orphanidis-Georgiadis ve Efstratiou, 1991: s. 308). Sesklo, 20.yy'ın başlarında Tsountias (1909) ve Waceve Thomson'un (1912) çalışmaları ile tanınmıştır. İlk olarak 1956-77 yılları arasında Prof. D.R. Theocharis tarafından kazıları gerçekleştirilmiştir (Maniatis, Perdikatsiss ve Kotsakis, 1998: s. 267). Sesklo adı daha sonrasında, Teselya ve Güney Makedonya'daki Neolitik kültürlerine verilen genel bir adlandırma olmuştur (Gimbutas, 1991: s. 14).

C. Tsountas, Sesklo kültürünün MÖ 3000 civarında başladığına inanmaktaydı. Radyokarbon tarihlerine göre, Çömlekçilik yapımı, evcil hayvan yetiştiriciliği, buğday, arpa, mercimek ve bezelye yetiştiriciliğinin MÖ 6500'lerde başladığını göstermektedir (Gimbutas, 1991: s.14). Sesklo, bazı kesintilere rağmen, tüm Neolitik Dönem boyunca (Tablo 10), yaklaşık 5000 yıl boyunca yerleşim görmüştür (Pentedeka ve Kotsakis, 2008: s. 306). Gimbutas'a göre, Erken Sesklo (MÖ 6500-

6000) Erken Neolitik Dönem'e, Klasik Sesklo (MÖ 6000-5500) Orta Neolitik'e karşılık gelmektedir. Sesklo'nun en zengin dönemi ise MÖ 6000'de yaşanmıştır. Ayrıca, Teselya'da henüz tam olarak belgelenmese de çanak çömleksiz bir dönem bulunmaktadır (Gimbutas, 1991: s.14).

Tablo 10: Sesklo Kronolojisi (Wijnen, 1981: s. 11).

Dimini		Son Neolitik	MÖ 5300-4600
Klasik Sesklo		Orta Neolitik III	MÖ 5800-5400
		Orta Neolitik III	
		Orta Neolitik I	
Proto Sesklo	Açılanmış Boyalılar	Erken Neolitik III	MÖ 6500-5800
	Erken Boyalılar	Erken Neolitik II	
		Erken Neolitik I	
ÇÇ Seramik (PPN)	Mellaart		

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANADOLU ve BALKANLARDA MÖ 7500-3900 YILLARI ARASINDA EV MODELLERİ VE SUNAKLAR

Bu tez konusunda, Anadolu ve Balkanlar genelinde ele geçmiş kült objeleri arasında yaygın görülen ev modelleri ve sunaklar ele alınmıştır. Geniş bir coğrafyada karşımıza çıkan sunaklar ve ev modelleri, Anadolu ve Balkan tarih öncesi kültürleri üzerine araştırma yapan bilim insanları açısından ilgi odağı olmuştur. Anadolu genelinde ortaya çıkan sunaklar, H. Schwarzberg tarafından geniş ölçüde değerlendirilmiştir. Ayrıca M. Özdoğan, Refik Duru gibi birçok bilim insanı da bu konuda çeşitli yayınlar yapmıştır.

Sunakların ve ev modellerinin biçimsel özelliklerinin benzerliğinin yanı sıra üretim amaçlarında da ortaklıklar bulunmaktadır. Özellikle sunak konusunda, bunların modellerinin masa biçiminde şekillenmiş formları yanında antropomorfik ve zoomorfik modeller tek bir “sunak” başlığında toplanmıştır. Ev modellerinin dıştan basit görünümünün dışında, evin içini gösteren veya sunaklarda olduğu gibi antropomorfik ve zoomorfik şekilli olanları bulunmaktadır.

3.1. BALKANLARDA GÖRÜLEN EV MODELLERİ

Günümüzde hem arkeolojide hem de antropolojide ev kavramı üzerine çok yönlü çalışmalar yapılmaktadır (Borić, D. 2008: 110). Yapılan çalışmalarda değerlendirilen buluntu gruplarından biri de minyatür bir şekilde yapılmış olan ev modelleridir.

Evler, en temel düzeyde, iç mekanı dış etkilerden korumak ve içinde yaşayanların günlük faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri güvenli bir yer oluşturmak için belirli bir alanı çevreler ve ayırır. İç mekanın organizasyonuna ve düzenlenmesine yönelik yaklaşım, hane halkının arzularını ve çıkarlarını yansıtır, aynı zamanda sosyal konumlandırmasını da gösterebilmektedir. Gelenekler ve konutları daha küçük topluluklar için merkezler olarak düşünmeye yönelik eğilimler, evlerin biçimini, büyüklüğünü ve düzenini etkilediği için ihmal edilmemelidir. Genellikle bu tarz özellikler, belirli bir ortamın iklimsel faktörlerinden

kaynaklanmaktadır. Ancak varoluşsal ihtiyaçlar, bireysel ve sosyal çıkarların yanı sıra coğrafi özelliklerin tümünü, malzeme seçimini ve bunların evlere yerleştirilmesini etkilemektedir (Naumov, 2013: s. 68).

Evin tatmin edici bir sosyal arkeolojisi, evlerin (geçmişteki veya günümüzdeki tüm sosyal yapılar gibi) birçok farklı şekilde, eşit sayıda perspektiften, birçok sosyal ve maddi bağlamda tanımlanabileceği varsayımıyla başlar. Ayrıca evler, yalnızca sosyal yapıyı ve etkinliği yansıtmamaktadır; bu yapı ve faaliyetlerin de belirlenmesinde eşit bir rol oynamaktadır. Evlerin anlamları zamansal, mekansal ve sosyal parametreler içinde değişmektedir. Ev anlamlarının çokluğuna örnek olarak, üretim ve tüketim açısından tanımlanan bir evi düşündüğümüzü varsayarsak bir ev; ocak, öğütme taşı ve diğer mutfak gereçlerini içeren gıda üretiminin merkezi ve aynı zamanda fiziksel açıdan gebelik ve doğum eylemleri yoluyla biyolojik üretiminin yeri olarak yorumlanabilir. Aynı şekilde, evin kendisini de bir üretim merkezi olarak görmek mümkündür. Yiyecekler işlenir, hazırlanır, yenir ve sindirilir. Odun ve diğer yakıtlar ocakta ve fırında tüketilir; ev halkından ölen birey, ev zeminin altına gömülmüştür. Ev aynı zamanda ekim için tohumların hazırlanmasında, tarımsal ürünleri biçmek ve işlemek için aletlerin onarımı ve hazırlanması için ve işlenmiş mahsülün depolama yeri olarak da kullanılabilir. Aynı bağlamda ev, hayvanlar açısından da doğum, sağım, kırkma veya yetiştirme için odak noktası görevi de görebilir (Bailey, 1990: s. 26, 27).

Haneler, tarihsel, sosyolojik ve entelektüel bir dizi nedenden ötürü arkeoloji için sorun olmuştur (Souvatzi, 2008: s. 45). Toplumsal arkeologlar için “ev” kavramının iki önemli yönü vardır. Bunlardan ilki, anlamın bağlamsal olarak bağımlı olmasıdır. “Hane” kelimesinin anlamı ve arkeolojik bağlantısının yorumlanmasının belirli bir bağlama bağlıdır. Bağlam ister sosyal ister maddi ya da başka değişkenler üzerinden kurulsun, bir evin anlamını belirler. Dolayısıyla bağlam sosyaldir, çünkü bir evin sakinlerinin evlerini nasıl algıladıklarıdır. Bağlam; evin neyi içerdiği, neyden inşa edildiği, üç boyutlu olarak nasıl düzenlendiği ve bu sıralamanın diğer evlerle nasıl ilişkili olduğu açısından maddidir. Ev kavramının ikinci önemli yönü, eylemin devamlılığı ve tekrarıdır (Bailey, 1990: s. 23).

J. Chapman ve B. Gaydarska'ya göre Cucuteni-Trypillia evleri, burada yaşamış olanlar için dünya görüşlerini yansıtan sıcak, güvenli, rahat, dekore edilmiş, ritüelleştirilmiş ve anıtsallaşmış yapılardır. Ev, aynı zamanda yaygın estetik bir ilkeyi sembolize etmektedir. Esasen, dikdörtgen alanların inşa edilmesi yoluyla anıtsal geometrik bir düzen yaratılmıştır. Geometrik düzenin kültürel önemi, boyalı çanak çömleklerde ve birçok prestij nesnesinde görülebilmektedir. Ancak, evlerin anıtsal ölçeği, görsel kültürel sembolizmi hareketli löslere benzemektedir. Evin bir diğer önemli katkısı ise uzun vadeli kültürel süreklilik temasında çeşitlenme potansiyeliydi. Evi dikdörtgen tarzda yapmak, farklı ev boyutlarının yanı sıra eklemelerle genişletilerek alt bölümlere ve mekansal kombinasyonların yeniden yapılmasına izin vermiştir (Chaman and Gavdarska, 2018: s. 268).

Ev planı tekrarı, yerleşimi ve sosyal sürekliliği meşrulaştırmak için kullanılan bir dizi araçtan yalnızca biridir. D. Bailey, tektomorfik görüntülerin, özellikle evlerin minyatür üç boyutlu temsillerinin üretilmesi ve sergilenmesi yoluyla evin devamlılığını ve kişisel haklarını meşrulaştırmanın ek bir yolunu elde edildiğini iddia etmektedir (Bailey, 1990: s. 38-39).

Balkanlardaki arkeolojik kazılarda ele geçen minyatür pişmiş toprak ev modelleri, sık rastlanılan buluntular arasındadır. Bunların birçoğu dış duvar dekorasyonu, pencerenin konumu ve üçgen süslemelerin yanı sıra mobilya, fırın ve tahıl kutularının iç düzenlemelerinin ayrıntılı detaylarına sahiptir. Modellerin çok azı kırılmadan günümüze kadar gelebilmiştir ve kırılmaları inşa faaliyetleri, onarım veya yeni işgal ritüelleriyle ilişkilendirilmiş olunabilir (Bailey, 2000: s. 158).

Ev modellerinin bazılarında, yaklaşık olarak 1 cm çapında dairesel delikler bulunmaktadır. Bu deliklerden ip geçirilerek evin bir yere asılabileceği varsayılmıştır. Bununla birlikte, bu açıklıkların kült anlamlarına ve işlevlerine sahip olabileceğinden su, çeşitli diğer sıvı ve gıda türleri, (süt, yemeklik yağ), işlenmiş veya granül gıdalar (buğday, un, ekmek kırıntıları), bitki örtüsü (yapraklar, çiçekler, dallar ve hayvansal unsurlar (yün, saç tüyleri) veya yanabilen veya duman çıkarabilen öğeler (mum, zift, köz) kullanılmıştır (Čausidis, 2010: 32, 33).

Yakındoğu ve Ege coğrafyasında, Neolitik Dönem' in başlarında taş ve kerpiç, yapı malzemesi olarak birlikte tercih edilmiştir. Akdeniz ve ılıman iklimlere sahip olan bölgelerle beraber Balkanlar'ın çoğunda coğrafi şartlara uygun olarak dal örgülü evlerin içi ve dışı çamur ile sıvanmıştır. Bu binaların tasarımı için kullanılan malzemeler bölgelere göre farklılık gösterebilmektedir. Bu çeşitlilik, bu tarz toplumların örgütlenmelerinin, dünyayı düşünme ve ifade etme biçimlerinin, çevreleriyle olan ilişkilerinin, üretim yöntemleri vb. yansıması olarak da görülebilir (Guilaine, 2016: s.1). Balkanlar'da tarih öncesi ev mimarisinin temeli ahşap malzemeye dayanmaktadır. Dikdörtgen şeklindeki evler tek ya da çift katlı müstakil binalardan oluşmaktadır. Yapılar, 6 ile 20 m arasında değişen uzunluklara ve 6 m genişliğe sahip olabilirler. Çatılar, günümüze kadar korunmadığı için bilgilerimiz sınırlıdır (Tringham, 1995: s. 82). Ev modellerinin çoğunda çatılar, ana hatları ile gösterilmiştir. Bu sayede ev mimarisinin önemli bir unsuru olan çatılar hakkında çeşitli bilgilere sahip olabilmekteyiz.

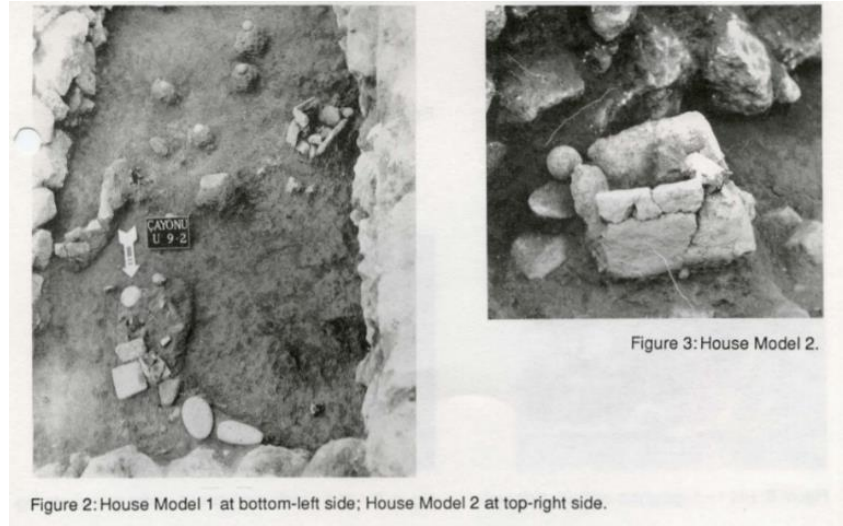
Anadolu'da Neolitik ve Kalkolitik Dönemlerde üretilmiş ev modellerine pek sık rastlanılmaz. Anadolu'daki en eski ev modeli Diyarbakır Çayönü kazılarında ele geçmiştir. Anadolu'daki ev modelleri Balkanlar'daki örneklerine göre daha sınırlı ve çeşitliliği azdır. Balkanlar'da ise evi dıştan gösteren modeller dışında evin içini gösteren, antropomorfik ve zoomorfik ev modelleri yaygındır.

Ev modelleri farklı alt gruplara ayrılabilir. Tezimizde ev modelleri; evi dıştan gösteren modeller, evin içini gösteren modeller, Antropomorfik ev modelleri ve Zoomorfik ev modelleri olmak üzere dört ana grupta incelenmiştir.

3.1.1. Evi Dıştan Gösteren Modeller

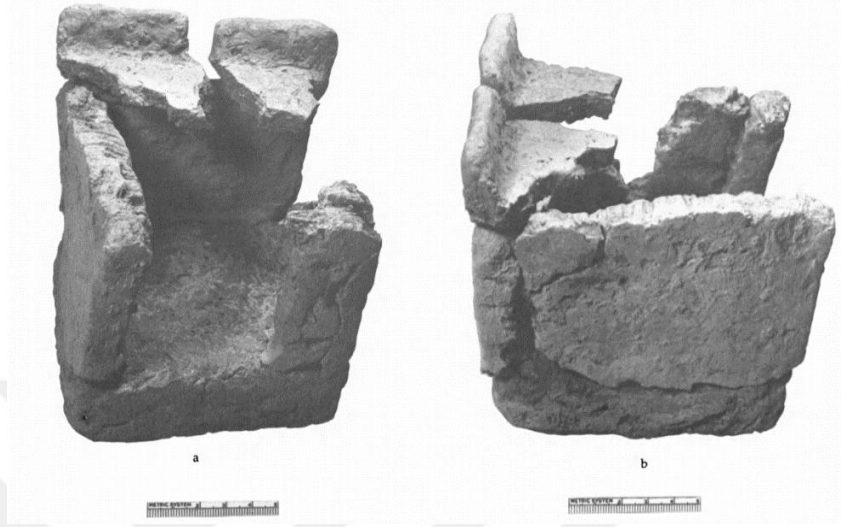
Evi dıştan gösteren modellerde, antropomorfik ve zoomorfik olanlar özel görünümlerinden dolayı ayrı başlıklar altında yer verilmiştir. Anadolu'da Çayönü'nde MÖ 8. Bin'de karşımıza çıkan ev modelleri dışında herhangi bir örneğe rastlanılmamasından dolayı tezimizde Anadolu'ya ayrı bir bölüm verilmemiş sadece Çayönü'nde ele geçen bir model karşılaştırma yapılabilmesi açısından bu bölümde bahsi geçmektedir.

Çayönü Tepesi'nde bulunan 5 adet ev modelinin 2 tanesi CY yapısından gelmiştir (*Şekil 1*). Ev modelleri, yapıların gömülmesinden hemen önce bilinçli bir şekilde bırakıldıkları düşünülmektedir (Ülger, 2007: s.171). Çayönü'nde bulunan ev modellerinden ikisi bir hücre planlı ve yangın geçirmiş bir ev olan U 9'dan ele geçmiştir. Saha fotoğraflarından, daha büyük modelin (U 9-2/8) boyutlarını yeniden oluşturmak mümkün olmuştur. Daha küçük olan model, CY yapısı (U 9-2/14) ele geçmiş olan model, bazı parçaları eksik olmasına rağmen yeniden oluşturulmuştur. Esasen bu modeller, kabaca düzleştirilmiş kalın samanla sertleştirilmiş duvarlara, altındaki hücresel temelden yaklaşık 40 mm yükseklikte bir zemine, dikdörtgen bir kapı aralığına ve üzeri sıvalı kilden bir çatıya sahiptir. Duvarlarda, bir taraftan diğerine yerleştirilmiş çubuklar bulunmaktadır. Yaklaşık 20 mm yüksekliğinde alçak bir korkuluk çatıyı ve arka duvarın üzerinde U şeklinde bir gider bulunmaktadır. Bu iki modelde benzer oranların kullanıldığı, ancak bir modelin azda olsa diğerinden büyük olduğu anlaşılmaktadır. Küçük olan modelin uçtaki duvarları 115 mm'ye 130 mm, daha büyük olan 150 mm'ye 180 mm boyutlarındadır. Duvarlar ise 20 mm kalınlığındadır (Morales, 1990: s. 69). Çayönü'ndeki ev modelleri, mimari yapıların kenarlarının korkuluklu, düz toprak damlarla kapatıldığını göstermektedir (*Şekil 2*) (Özdoğan, A. 2007: s. 90).

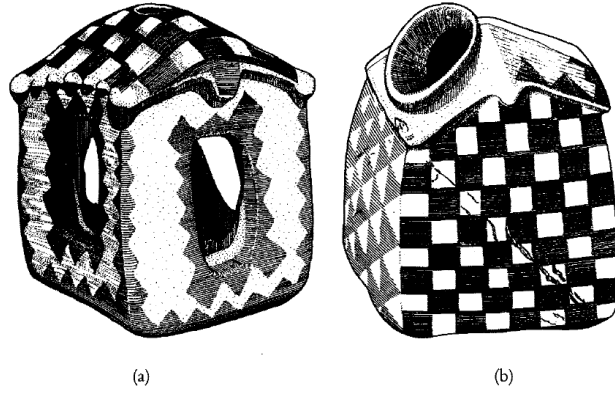
Şekil 1: Çayönü'nden ele geçen ev modeli (Bıçakçı, 1995: s. 121).

Çayönü Tepesi'nde ele geçen tüm ev modelleri “Hücre Planlı Yapılar” ile ilişkilidir. Bu modellerin asıl yapıları inşa edenler için bir ev prototipi oldukları pek olası görülmemektedir (Şekil 2).

Şekil 2: CY yapısında ele geçmiş ev modeli. Ön ve yan taraftan görünümü (Morales, 1990, s. 88.)

Neolitik Dönem Yunanistan'ında evler, her zaman olmamakla birlikte, genellikle küçük, dikdörtgen veya eliptik bir şekilde yapılmışlardır. Bunun dışında, bina boyutları 11 m² ve 160 m² arasında değişmektedir. İç mekanlar genellikle tek odalı iken üç, dört veya iki katlı, tavan arası ve bodrum gibi başka şekilde bölünmüş olan örnekleri de mevcuttur. Bir veya iki ucunda sundurma şeklinde uzun duvarları olan ve bir veya daha fazla iç alt bölümü olan (bu yapılar yanlış bir biçimde “megaron” olarak adlandırılmıştır) uzun duvarlı bir bina türü, Yunanistan genelinde ve birçok karşımıza çıkmaktadır. Yapısal özellikleri arasında çeşitli ocaklar, pişirme ve depolama tesisleri, banklar, raflar, platformalar ve benzeri yapılar yer almaktadır. Temeller taştan inşa edilmiş veya zemine kazılmış çukurlar şeklinde olabilir. Üst yapıda kerpiç, pise teknikler kullanılırken yaygın bir şekilde kırma çatı kullanılır. Dekoratif elemanların yanı sıra kapı, pencere ve çatı gibi açıklıkları olan pişmiş toprak ev modelleri bilinmektedir (Şekil 3). Bunlar gerçek bir evin kopyalarından ziyade idealize edilmiş temsilleri olabilir (Souvatzi, 2008: s. 56).

3.4. Miniature clay models of houses from Thessaly: (a) Krannon; (b) Myrrini. (After Theocharis 1973.)

Şekil 3: Teselya'dan minyatür ev modelleri (Souvatzi, 2008: s. 57).

Arkeolojik kazılar ile ortaya çıkan ev mimarilerinde çoğunlukla temele dair bir bilgi elde edilebilmektedir. Her ne kadar mimari kalıntılar üzerinden yapılan incelemelerde bir evin üst katına dair çıkarsınımlar yapılabilmesine karşın üst yapı hakkında sınırlı veri elde edilebilmektedir. Yunanistan, Toumpa Kremastis Vadisi'nde ele geçen model (Şekil 4), 33 x 21,5 x 25,8 cm ölçülerinde olup, iki katlı ve dikdörtgen bir yapıdadır. Birinci katında dört farklı giriş yeri bulunmaktadır. Üst katta sadece tek bir giriş yeri vardır ve beşik çatı ile kapatılmıştır (Χονδρογιάννη-Μετόκη, 2014: s. 341).

Şekil 4: Yunanistan, Toumpa Kremastis Vadisi'nden Geç Neolitik Dönem'e tarihlenen iki katlı ev modeli (Χονδρογιάννη-Μετόκη, A. 2014: s. 341).

Teselya'daki tüm bina modelleri pişmiş topraktan yapılmıştır ve kare, dikdörtgen, müstakil, tek odalı, bazıları ikinci kata sahip binaları tasvir etmektedir. Çoğu yüzey araştırmalarında veya çoğunlukla Larissa bölgesinden özel koleksiyonlara aittir. Bu bölgedeki eserlerin sayısı, Kuzey Makedonya ve Orta Yunanistan'dan çok daha fazladır. Stratigrafik verilerin yokluğu, işlevlerinin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Çoğu, Orta Neolitik Dönem'e tarihlenmektedir. Modellerin üzerinde çatı bulunmakla beraber sadece dış kısımları tasvir edilmiştir (Şekil 5). Çatılar eğimli, düz veya çanak benzeri bir forma sahip olabilir. Bazı durumlarda dekoratif mimari öğeler görülebilirken, tek bir örnekte sığır büstü temsil edilmektedir. Çatısı olan ev modellerinin çok sayıda kapısı ve açıklığı bulunurken bunlardan bazıları muhtemelen ön ve arka yüzlerinde bir tür sundurması olan evler bulunmaktadır. Geç Neolitik Dönem 'de ev modellerinin sayısı daha az ve çatı artık tasvir edilmemektedir (Skafida, 2008: s. 521-522).

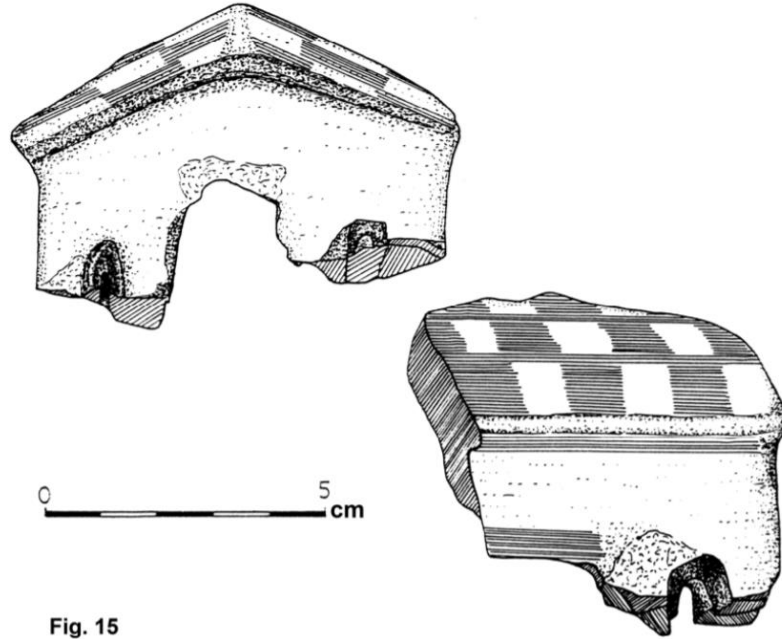

Fig. 15

Şekil 5: Batı Teselya Ovası'ndan Neolitik Dönem ev modeli. Volos Arkeoloji Müzesi'nde yer almaktadır. (Skafida, 2008: s. 532).

Yunanistan'daki Neolitik yerleşimlerde yapılan kazılarda birden fazla odalı yapılar ortaya çıkarılmasına rağmen, ev modelleri sadece müstakil ve tek odalı yapıları temsil etmektedir. Birlikte ele alındığında, bu modellerde temsil edilen veya anlatılanın gerçek olmadığını "oikos fikri" olarak adlandırabileceğimiz bir gerçeklik

imgesi olduğunu gösterir. Modellerin, Geç ve Son Neolitikte azalması ve nihai olarak ortadan kalkması, zamanın sosyoekonomik değişimleriyle ilgilidir (Skafida, 2008: s. 522).

Bulgaristan genelindeki yerleşimlerde yapılan kazılarda özellikle Kalkolitik Dönem'e tarihlenen tabakalarda çeşitli biçim ve boyutlarda evi dıştan gösteren modeller ele geçmiştir. Ev modelleri çoğunlukla dikdörtgen planlı, kısa kenarlarında açıklıklar ve üzerlerinde çeşitli çizgisel bezemeler bulunmaktadır (*Kat. No. 3*). Bu modellerde dikkati çeken en önemli unsurlardan biri evlerin kırma çatılı şekilde yapılmalarıdır (*Şekil 6*).

Şekil 6: Bulgaristan-Gradishnitsa yerleşiminden bir ev modeli. Erken Kalkolitik (MÖ 5. Bin).

http://museum-old.nbu.bg/?cc_id=7&p=rubriki_items&r_p=rubriki&id=831

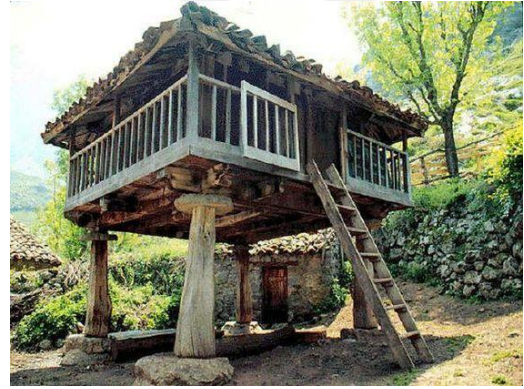
Bulgaristan'ın Şumnu kentinde Kodjadermen höyüğünde bulunan farklı bir modelde (*Şekil 6*) Geç Kalkolitik-Karanovo VI'e tarihlenmektedir (*Kat. No. 3*). Dikdörtgen prizması biçimindeki bir gövdeye sahip olan evin üzerinde üçgen görünümlü bir çatı bulunmaktadır. Kısa kenarda yuvarlak biçiminde bir açıklık bulunurken uzun kenarlarda ise iki adet açıklık yer almaktadır.

Çatı üzerinde dikine kesik paralel çizgiler bulunmaktadır. Bu da ahşap bir çatıyı temsil ediyor olabilir. Ayrıca duvarlarda kesik spiral-meander biçiminde bezemeler bulunmaktadır ve aynı zamanda kahverengi pürüzsüz bir yüzeye sahiptir (Bulgarian Heritage, 2012).

Serender, Doğu Karadeniz yerel mimarisinin temel öğelerinden olan evin eklentileri arasındadır. Ulaşım imkanlarının kısıtlı olduğu dönemlerde, beslenme için gerekli gıdaların saklanması ve korunması için yapılan bu tarz yapılar konutların yakınında inşa edilmişlerdir (Şekil 7). Dört, altı veya sekiz adet ahşap veya taş direk üzerinde yapılmış olan bu yapılarda tahıl, meyve veya sebze kurusu gibi gıdalar saklanabilmektedir. Serenderler: zemin, direk, çalman, teker, kirişler ve zemin ızgarası, duvar, iç mekân, merdiven, saçak ve çatı gibi ölümlerden oluşmaktadır (Şekil 8). Avrupa’da bu tarz örnekler Avusturya, Portekiz ve İspanya gibi bölgelerde de rastlanılmaktadır (Özgel Felek, 2020: s. 526, 527, 528,529, 530, 531). Neolitik ve Kalkolitik Dönemlerde Balkanlar’da ele geçmiş olan benzeri ev modelleri, günümüzdeki örneklerde olduğu gibi çeşitli gıda ürünlerin depolandığı, bereket ile ilgili ritüellerin gerçekleştirildiği yapılar olabilir.

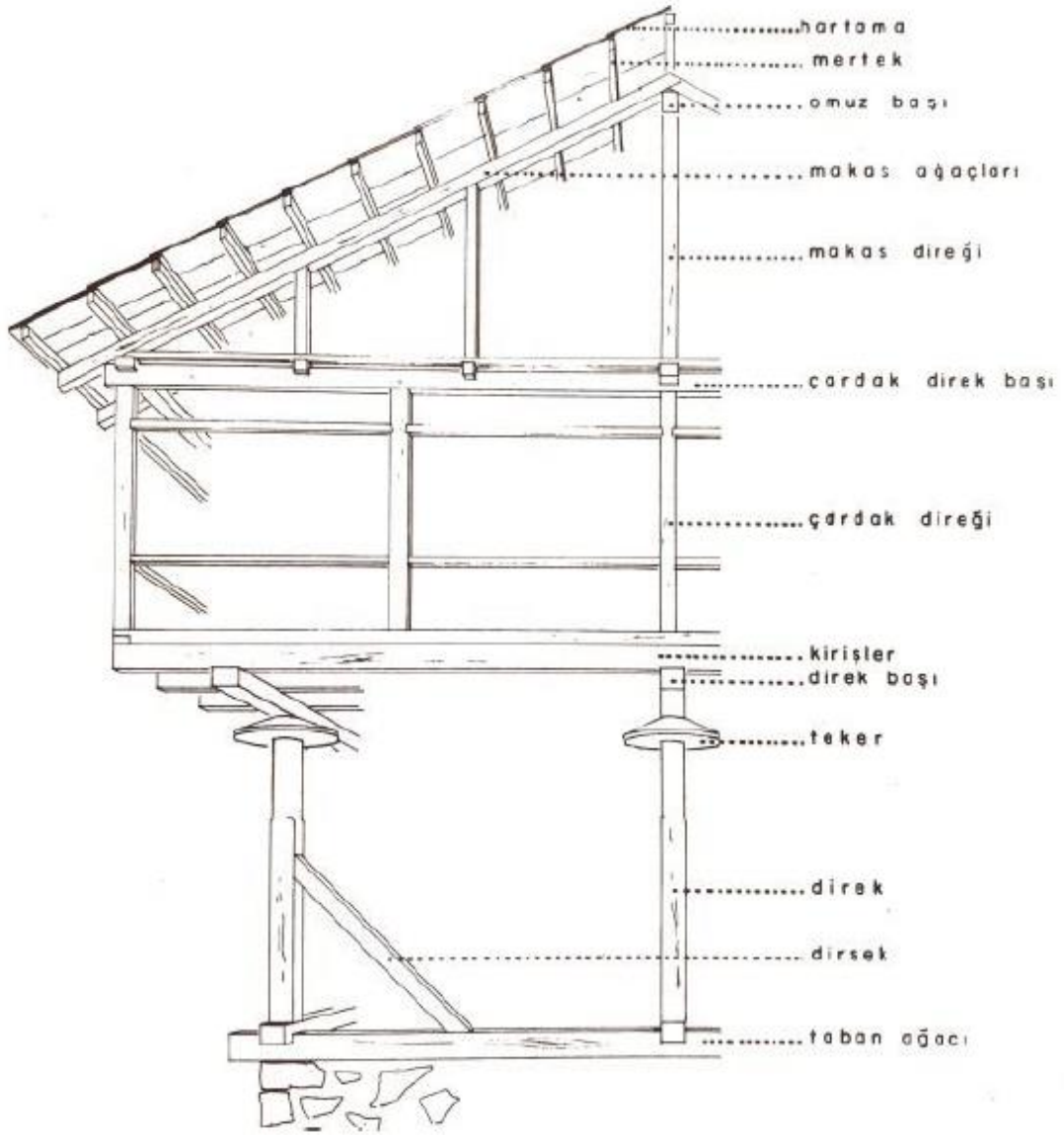
1. Serender Yapısı, Rize-Güneysu

2. Avusturya’dan Horreo yapısı.

Şekil 7: Rize ve Avusturya’dan dört ayaklı ev modellerine benzer nitelikteki yapılar.

1. <http://www.guneysu.gov.tr/tarihi-serenderleri-ve-evleri> 24.06.2021
2. <http://caxigalinas.blogspot.com/2012/03/horreos.html> 24.06.2021

Şekil 8: Serender yapısını oluşturan bölümler (Özgel Felek, 2020: s. 532).

Bulgaristan, Stara Zagora yerleşmesinde le geçmiş olan ev modeli (*Şekil 9*) diğer başka örneklerde olduğu gibi çatı, kırma çatı şeklinde yapılmıştır. Kazıma yöntemi ile birbirine paralel çizgiler bulunan ev modelinin at nalı şeklinde bir girişi bulunmaktadır.

Şekil 9: Bulgaristan, Stara Zagora'dan ev modeli (Geç Kalkolitik-MÖ V. Bin).

<https://image.slidesharecdn.com/sztreasuresndbg-110418004429-phpapp01/95/-207-728.jpg?cb=1303087896>

Kuzey Makedonya'da, Neolitik evlerin inşasında kullanılan ana malzemelerin kirişler, direkler, saz ve çamur olduğu sonucuna varılabilir. Montajları ve düzenleri belirli farklılıklar gösterse de esas olarak Balkanlar'daki Neolitik Dönem 'de görülen evler için tipik olan yerleşik standartları kullanmışlardır (Naumov, 2013: s. 68).

Kuzey Makedonya-Bitola'dan bulunan bir ev modeli diğerlerine göre farklı bir şekilde yapıldığı görülmektedir (*Şekil 10*). Dört ayaklı ev modelinin ayaklarının arasında üçgen şeklinde sarkıtlar bulunmaktadır. Ayakların, modelin bütününe göre büyük bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Çatı, kırma çatı biçiminde olmasına karşılık sadece ön ve arka bölümleri bulunmaktadır. Ayrıca, üst ön ve arkasında ip delikleri bulunmaktadır. Bu model, belki de bir ev modelinden ziyade tapınak veya ambar yapıları tarzı farklı bir mimariyi belirtmek için de yapılmış olabilir.

Şekil 10: Kuzey Makedonya, Bitola’da (MÖ 5500-5000) ele geçmiş olan ev modeli (Naumov, 2016 b: s. 179).

İsveç’in Stockholm kentinde geleneksel şekilde inşa edilmiş olan ahşap depolama yapıları bulunmaktadır (Şekil 11). Genel olarak dikdörtgen kat planına ve kırma çatılara sahiptir. Gövdeyi, tavuk ayağı biçiminde yapılmış olan ayaklar taşımaktadır.

Şekil 11: İsveç’in Stockholm kentinde bulunan geleneksel Sami depolama evi.

https://www.nordicexperience.com/wp-content/uploads/2018/03/AdobeStock_124788230.jpeg 24.06.2021

Romanya, Gumelnita kültürüne ait iki ev modeli birbirlerine benzemektedir (Şekil 12). Kırma çatı şeklinde yapılan ev modelinin iki tarafında açıklıklar bulunmaktadır. Evler, bir platform üzerinde durur vaziyette tasvir edilmiştir. Ön taraftaki giriş kısmının üstünde üçgen şeklinde alınlık bulunmaktadır.

Şekil 12: Romanya, Gumelnita kültürüne ait ev modelleri, MÖ 5. Bin (Djurdjević, 2012: s. 9).

Lepinski IIIb evresine tarihlenen bir ev modeli diğer ev modellerine göre daha farklı bir yapıda olduğu görülmektedir (Şekil 13). Alt kısım bir ev görünümüne sahip iken üst kısmı sunaklarda görmeye alışık olduğumuz bir hazne bulunmaktadır. Aynı zamanda bir kült kabı görünümündedir.

Şekil 13: Lepinski IIIb (MÖ 4700) evresinden ev modeli örneği (Srejović, 1972: s. 167).

Evi dıştan gösteren modelleri tek katlı ve iki katlı olmak üzere iki ana gruba ayırabiliriz (Tablo 11).

Tablo 11: Evi Dıştan Gösteren Modeller iki ana alt gruba ayrılabilir.

Evi Dıştan Gösteren Modeller				
Tek Katlı Ev Modelleri	 Çayönü-Türkiye	 Teselya-Yunanistan	 Gradishnitsa-Bulgaristan	 Bitola-Makedonya
İki Katlı Ev Modeller	 Toumba Kremastis-Yunanistan			

3.1.2. Evin İçini Gösteren Modeller

Ev modelleri arasında belki de en farklı olan grup ise bir evin içini gösterenlerdir. Bu tarz modeller, evin içi hakkında bizlere çeşitli fikirler verebileceği gibi yanlış yönlendirmelere de yol açabilmektedir. Evin içini gösteren modeller arasında en dikkat çekici olanları iç kısımlarında figürin olanlarıdır. Figürinlerin, bir evin içinde yaşayan insanları veya çeşitli hayvanları göstermesi açısından ilgi çekicidir. İnsan figürinleri dışında hayvan figürinlerinde bazı örneklerde karşımıza çıkması bu tarz objelerin gerçek üstü bir anlatıma sahip olabileceklerini göstermektedir. Evin içini gösteren modeller arasında, içerisinde figürinler bulunanlar dışında daha sade şekilde yapılmış olanları da bulunmaktadır. Yunanistan, Bulgaristan, Kuzey Makedonya ve Ukrayna gibi çeşitli bölgelerden Neolitik ve Kalkolitik Dönem'e tarihlenen çeşitli örnekleri bulunmaktadır.

Yunanistan'ın Batı Teselya bölgesindeki Platia Magoula Zarkou yerleşimden ele geçen ev modeli sekiz adet insan figürininden oluşmaktadır ve yangın geçirmiş bir binanın kalıntıları arasında kazılmış bir çukurda keşfedilmiştir (*Şekil 14*). Kazıcıları tarafından Geç Neolitik Dönem'e tarihlendirilmektedir. Teselya'da bilinen diğer örnekler Orta Neolitik Dönem'e tarihlendirilmektedir ve Platia Magoula Zarkou'dakinden farklı olarak evin iç kısmını göstermemektedirler. Figürinlerin dördünün duruşlarına ve jestlerine bakıldığında çiftler halinde yatar vaziyette

bulunmaları ilginç bir durumdur. Her biri kolsuz, dört ayaklı (oturur vaziyette) ve elleri göğüslerinde olan bir figürden oluşan iki çift bulunmaktadır (Nanoglou, 2005: s. 149).

Şekil 14: Batı Teselya'daki Platia Magoula Zarkou yerleşmesinden ev modeli.

<https://www.oeaw.ac.at/en/oeai/research/prehistory-wana-archaeology/prehistoric-phenomena/platia-magoula-zarkou-in-thessaly>

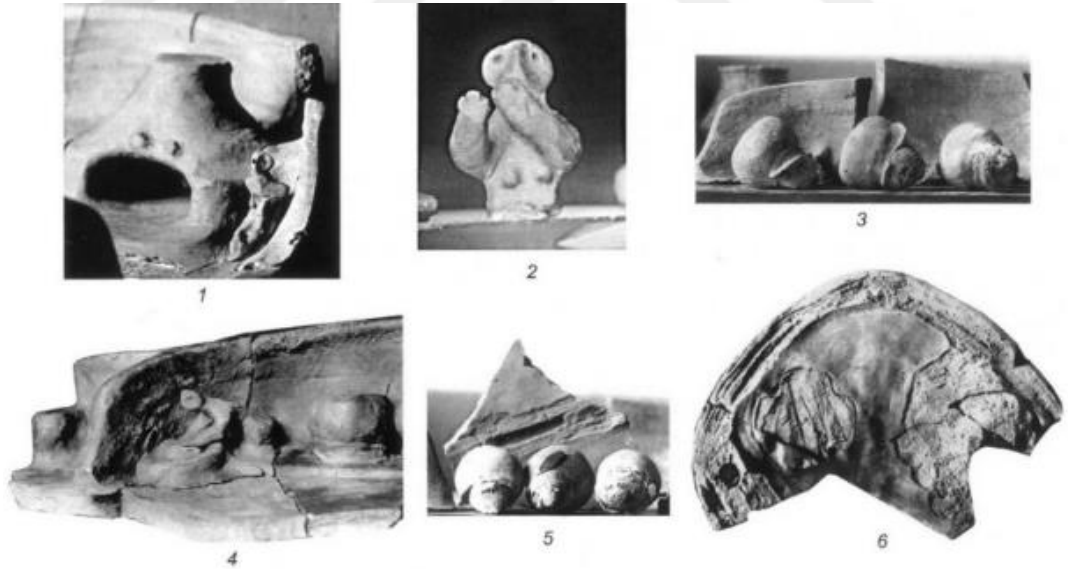
Ukrayna Popudanya'da, 1913 yılında ele geçen ev modeli Tripolye-Cucuteni kültürlerine dair araştırmalarda bugüne kadar bulunanlar arasında en büyüğüdür (Şekil 15). Orijinal model, 1991 yılında Varşova Müzesi'nde çıkan bir yangında ağır hasar görmüş ve geriye sadece taban kısmı kalmıştır. Ön kısmının bir kısmı ile iki ayağı eksiktir. Esere dair tüm yorumlar E. Majewski'nin tarafından çekilen siyah beyaz bir fotoğrafa dayanmaktadır. Oval biçiminde olan tabanı altı ayak üzerinde durmaktadır. Platformun boyutu 40,5 x 36,0 cm, toplam yükseklik ise 19 cm'dir. Düzleştirilmiş duvarların iç yüzeyi koyu kahverengi sahiptir. Giriş kısmının sağında duran ocak kubbeli bir yapıya sahiptir (Şekil 16). Ocak ile duvar arasına oturur vaziyette bir figürün bulunmaktadır. Cinsel özellikleri belli olmayan bu figüründe kafa üçgenimsi bir yapıda yapılmıştır; gözler orta ve geç dönem Tripolye figürlerinin tipik bir özelliği olan yuvarlatılmış deliklerle işaretlenmiştir. Bu figürünün bakışları girişin solunda diz çökmüş vaziyette olan başka bir insan figürüne yönelmiş vaziyettedir. Göğüsleri açıkça belirtilmiş olan bu figür bir kadını

temsil etmekte ve bir çukurda bulunan el değirmeninin üst taşı tutar vaziyettedir (Palaguta and Starkova, 2017: s. 84, 85).

Şekil 15: Ukranya-Popudanya'dan bir ev modelinin içerisinde figürinler bulunmaktadır (Palaguta ve Starkova, 2017: s. 84).

Şekil 16: Popudanya'dan ele geçen ev modelini iç kısmının detaylı bir şekilde gösterimi (Palaguta ve Starkova, 2017: s. 86).

Trypillia kültüründe ele geçen başka bir modelde bir evin içini göstermektedir. (Şekil 17). Bir insan figürünü öğütme gibi bir eylemi gerçekleştirmekte ve hemen

yanında depolama kaplarının bulunduğu görülmektedir. Dört kısa ayağa sahip olan evin giriş kısmında balkon tarzında bir platformu bulunmaktadır.

Şekil 17: Trypillia kültürüne ait bir evin içini gösteren model (Videiko, 2010: s. 32).

Trypillia kültürüne ait başka bir modelde ise evin iç kısmında hem ocak hem de depolama kapları gösterilmektedir (Şekil 18). İç kısmı gösterilen evin bölümü bir ışık alanı olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 18: Trypillia kültürüne ait bir evin içini gösteren model, MÖ 4. Bin.

<https://holy-matriarchy.livejournal.com/393683.html> 09.06.2021.

Evin İcini Gösteren Ev Modelleri			
Figürlü Olanlar	 Trypillia-Ukranya	 Popudanya-Ukranya	 Trypillia-Ukranya
Figürsüz Olanlar	 Trypillia-Ukranya	 Bitola-Ukranya	 Ovcharovo-Bulgaristan

Tablo 12: Evin içini gösteren modeller iki ana gruba ayrılabilir.

3.1.3. Antropomorfik Şekilli Ev Modelleri

Antropomorfik şekilli ev modelleri, muhtemelen insan bedenini veya mimari objeyi temsil eden en karmaşık seramik grubunu oluşturur. İki bölümden oluşurlar: Alt kısım, birkaç açıklığı olan bir ev veya kutu görünümündedir. Üst kısımda ise gözler, kaşlar, burun, saç, karın ve kollar gibi antropomorfik özellikler yer alır. Tüm bu nesnelere, bir insan vücudu olarak hayal edebiliriz, bu yüzden üst kısım uzuvlar ve gövde gibi kimlikli unsurlara sahiptir. Alt kısmında kalça ve ayaklar yerleştirildiği düşünülmesine karşın henüz böylesi bir model bulunamamıştır. Şimdiye kadar bu tür nesnelere ait cinsel özellikler (penis, bıyık, sakal vb) bulunamamıştır. Bu nedenle, bu modellerinin çoğunun kadını temsil ettikleri düşünülebilir. Ağız ve kulakların çoğunlukla gösterilmedikleri ya da belirgin olmayan bir şekilde çok az bir eserde gösterilmektedirler (*Kat. No. 9, 10, 11, 12*). M. Gimbutas, bu tarz temsillerden kaynaklı tanrıça kuşlar olarak yorumlamıştır (Naumov, 2009: s. 106).

Gimbutas'a göre, bu modellerinin tümü Neolitik inancın yeniden inşası için yapılmış olan tapınakların kopyalarıydı. Bu modeller, ağırlıklı olarak "Kuş Tanrıçası" na tapınmayla ilgiliydi. Porodin'de, MÖ 7. Binyılın sonundan itibaren veya MÖ 6000'e tarihlenen içi boş silindirik taşıyan, ev şeklindeki tapınakların çok sayıda kopyası bulunmuştur (Gimbutas, 1991: s. 256.)

Balkanlar'da Neolitik Döneme tarihlenen antropomorfik kaplar, figürinler ve ev modelleri üzerine yapılan son analizlere göre bu iki eser grubu arasında tipolojik ve kavramsal benzerliklerin bulunduğunu göstermektedir (Naumov, 2008: s.96).

Tumba Madzari'de, 1981-2000 yılları arasında yapılan kazılarda toplamda 8 ev temeli ortaya çıkartılmıştır. Bunlardan 7 tanesi Anzabegovo-Vršnik IV'e tarihlenmektedir. 1988 yılında ortaya çıkarılan ev ise Anzabegovo-Vršnik III kültür tabakasında yer almaktadır. Evler; ahşap, hasır ve saman kullanılarak inşa edilmiş ve ardından çamur ile samanla kaplanmıştır. Çoğunlukla boyutları 16 ile 80 m² arasında değişen kare veya dikdörtgen şeklinde yapılmışlardır. Çatının bir ahşap çerçeve ile saman katmanından oluşan iki eğimi vardır. Evlerin iç kısımlarında ise genel kurallar bulunmamaktaydı. Keşfedilen evlerin neredeyse tamamında ocaklar ve fırınlar bulunmaktaydı (Kanzurova and Zdravkovski, 2011: s.140).

Tumba Madzari'den ele geçmiş olan antropomorfik görünümü sahip olan bir ev modeli (*Şekil 19*), iki ana bölümden oluşmaktadır. Üst bölümde tasvir edilmiş olan bir kadın ve alt kısmında ise pencere açıklığı bulunan bir platform üzerine oturmaktadır. Kaş, göz ve burun net bir biçimde belirtilirken ağız kısmının yapılmadığı görülmektedir. Kafanın üst kısmı düz bir şekilde yapılmışken, kollar ince bir şekildedir, alt kısım evi andırmaktadır ve kollar evi kavrar şekilde yapılmıştır. Ayrıca, belirgin bir şekilde yapılmış göbek deliği bulunmaktadır (Kanzurova and Zdravkovski, 2011: s. 142).

Şekil 19: Tumba Madzari'den Antropomorfik şekilli ev modeli (Naumovski and Kanzurova, 2013: s. 41).

Özellikle Kuzey Makedonya'da ele geçen ev modellerinde, her şeyi başlatan “Ana Tanrıça” fikri, temel antropomorfik özelliklere sahip bir silindir olarak sunulmaktadır. Gözler ve burun yapılırken, genellikle ağız belirtilmeden, nadiren göğüsleri ve göbek deliği ile yapılmaktadır. Ayrıca evin üzerinde çeşitli pencere açıklıkları bulunmaktadır. Ev ile boyun arasındaki zincir şeklindeki bezemeler (Şekil 20) evi havada tutar şekilde yapılmıştır (Šemrov and Turk, 2009. s. 45).

Şekil 20: Antropomorfik şekilli ev modeli (MÖ 5500-5000), Porodin, Kuzey Makedonya (Boric, 2008: s. 121).

Evlerin üzerinde yer alan delikler dumanın çıkması için yapıldığı düşünülmektedir. (Skafida, 2008: s. 522). Bu tarz deliklerin, Balkan’lar genelinde görülen diğer ev modellerinde olduğu gibi bir yere asılı şekilde kalması için yapılan ip delikleri olması ihtimali daha yüksektir.

3.1.4. Zoomorfik Şekli Ev Modelleri

Zoomorfik şekilli ev modelleri, Balkanlar’da sadece birkaç tarih öncesi yerleşimde tespit edilebilmiştir (Naumov, 2011: s. 111). Zoomorfik ev modelleri, antropomorfik ev modellerinde görülen ev ile insan bedenini arasındaki bütünleşmeden farklı olarak çoğunlukla boynuz veya çeşitli hayvanlara ait protomlar yer almaktadır. Hayvana ait unsurların ev modeli üzerinde daha sade ve küçük olarak yapıldıkları görülmektedir.

Trypillia kültürüne ait ev modelleri arasında iki katlı veya tek katlı örnekler bulunmaktadır. Tek katlı olan bir örnekte, ön ve arkada boynuzlar tasvir edilmiştir (*Şekil 21*) Dört kısa ayağa sahip olan eserin oval biçimli bir çatısı, ön ve arkada açıklıkları bulunmaktadır. İki yanındaki duvarlar üçer dikme ile iki bölüme ayrılmış ve üzerinde çeşitli geometrik biçimli çizi bezemeler bulunmaktadır.

Şekil 21: Trypillia kültürüne ait Zoomorfik biçimli ev modeli.

<https://holy-matriarchy.livejournal.com/393683.html> 09.06.2021.

Trypillia evleri, ahşap ve kerpicing birlikte kullanılması ile inşa edilmişlerdir. Yarı batık alanlarda veya yırtıcı hayvanlardan korunmak amacı ile çoğunlukla yer seviyesinin üzerinde yapılmışlardır (*Şekil 22*). Genellikle dikdörtgen tarzda yapılan evler, 1 ile 3 oda arasında oluşmaktadır (Korvin-Piotrovskiy, Chabanyuk and Shatilo, 2012: s. 210-211). Cucuteni-Trypillia evleri ile ilgili en dramatik uygulama, evin ölümü şeklindeki ritüellerden biri olarak evin kullanım ömrünün bitmesinin ardından kasıtlı bir biçimde yakılmasıdır (*Şekil 23*). Bu tarz bir uygulama ise Trypillia C evresine kadar zayıf da olsa devam ettiği görülmektedir (Chapman and Gaydarska, 2018: 270).

Şekil 22: Trypillia evinin rekonstrüksiyonu (Korvin-Piotrovskiy, Chabanyuk and Shatilo, 2012: s. 218).

Şekil 23: Cucuteni’de deneysel olarak yapılmış evin yakılması (Lazarovici, C.-M., Lazarovici, G-C. and Turcanu, S. 2009: s. 52).

Bir Lengyel evini veya tapınağını gösteren ev modelinde, her bir duvarın arasında çamur ile kaplanmış ahşap dikmeler bulunmaktadır (Şekil 24). Bir hayvana ait baş, merkezde ve yanlarda bulunan 5 adet eğimli kirişi dekore etmektedir. Merkezdeki ve yanlardaki 5 adet kiriş eğimli çatıyı desteklemektedir (Gimbutas, 1991: s. 81).

Şekil 24: Bir Lengyel evini veya tapınağını gösteren kilden modeli (Gimbutas, 1991: s. 81).

Romanya'nın Căscioarele bölgesindeki Căscioarele yerleşmesinden ele geçen ev modeli, iki katlı bir yapı görünümündedir. Üst katta, dört adet ev yer alırken alt bölümde muhtemelen depo olarak kullanılmış bölümler yer almaktadır. Her bir evin ön ve arka üst kısmında boynuz tasvir edilmiştir (Şekil 25).

Şekil 25: Romanya'nın Căscioarele bölgesindeki Căscioarele yerleşmesinden bir ev modeli (Vulpe, 2001: s. 147).

Zoomorfik şekilli ev modelleri kendi içerisinde tek katlı ve iki katlı olmak üzere iki ana gruba ayrılabilirler. Bu tarz modellerde dikkati çeken en önemli özellik ev tasvirinde sık sık boynuzların kullanılmasıdır.

3.2. ANADOLU VE BALKANLARDA GÖRÜLEN SUNAKLAR

Bu objeler, özel görünümlerinden dolayı çoğunlukla “sunak” olarak adlandırılmışlardır. Bu terimin kullanımı, işlevine işaret etse de tipolojik analizleri ve nihai kullanımlarına göre uygun görünmemektedir. Bu nedenlerden dolayı, çeşitli durumlarda, görünümüne ve kullanımlarına uygun terimler arama girişimleri olmuştur. Kült masaları, kandiller, kaideler, kurban sunakları, tütsü kabı, taht, sehpa verilen isimler arasındadır. Sunakların çoğunda bazı organik maddelerin yandığını doğrulayacak yeterli kimyasal analiz yoktur. Her ne kadar bazı sunaklarda yanma izleri olsa da bunun kasıtlı olarak mı yapıldığı yoksa bu objelerin bilerek veya kazara yakıldıkları bilinmemektedir. İngilizce literatürde bu objeler genellikle “sunak” olarak adlandırılır ve bu objelerin tam olarak tanımlanmamış karakterleri nedeniyle de çoğu zaman tırnak işareti arasında gösterilirler. Sunak kategorisine ait Neolitik eserlerin çeşitliliği, bu objelerin yalnızca adak için kullanılmadıklarını, bunların objenin sembolik uyarımından dolayı birçok kopyasının bırakıldığına işaret etmektedir. (Naumov, 2009: s. 113). Sunak terimi tartışmalı bir adlandırma olmasına rağmen arkeolojik literatürdeki en yaygın kullanıma sahip olması ve bu objelerin gündelik kullanımın dışında bir işlevi olmasından dolayı tezimizde sunak olarak kullanılacaklardır.

G. Seure ve A. Degrand tarafından 1906 yılında, Güney Bulgaristan’da bu tür objelerin ilk kez tanımlanmasından kısa bir süre sonra (Seure/Degrand 1906), M. Vasić Vinča kazılarında ele geçen bu parçalara “minyatür sunaklar” adını vermiştir J.W. Fewkes ise “sunu platformu” ismini kullanmıştır G. Childe “taht modeli”, D. Berciu ise “sunak” olarak adlandırmıştır, P. Detev ise “kült masaları” olarak adlandırmıştır (Schwarzberg, 2003: s. 79).

Sunaklar genel olarak, üçgen veya dikdörtgen bir şekle sahip olup üç veya dört ayağa sahiptirler. Ayrıca üst kısımlarında çanak şeklinde sığ bir çukurluk bulunmaktadır. Bu çukurluklara katı veya sıvı bir maddenin içine konarak veya dökülerek özel bir amaç için kullanıldıkları oldukça muhtemeldir. Sahip oldukları özelliklerden kaynaklı gündelik çanak çömlekten farklı olarak özel bir biçimde vurgulanmışlardır (Schwarzberg, 2003: s. 79). Sunakların, üç veya dört ayaklı türleri dışında antropomorfik veya Zoomorfik unsurların yer aldığı örnekleri de mevcuttur.

Refik Duru'ya göre, zoomorfik ve antropomorfik biçimde yapılmış olan sunaklar, genel çömlekçilik üretiminden farklı biçimlerde yapılmışlardır. Fakat pişmiş topraktan yapılmış olan bu eserler, içlerinde sıvı taşınabilecek biçimde ve genellikle inanç ile ilgili törenlerde kullanıldıkları kabul edilmektedir (Duru, 2008: 88).

Petrović ve M. Spasić'e göre sunaklar, kurban sunularında kült objesi olarak kullanılan sunu objeleridir. Boyut, şekil, bacak sayısı ve süsleme bakımından farklılık gösterirler. Üzerlerinde yer alan haznelere büyük olasılıkla bir miktar değerli sıvı dökülmektedir. Bazı sunakların köşelerinde bulunan stilize hayvan başları bulunmaktadır (Petrović, B. ve Spasić, M. 2013: s. 36). H. Schwarzberg ise sunakları küçük prizmatik çok ayaklı kaplar olarak tanımlamaktadır (Schwarzberg, 2005, 255).

Zengin bir şekilde biçimlendirilmiş olan bu objeler; çoğunlukla beyaz bir kaplamaya, plastik unsurlara, bir kısmı veya dört bir tarafı korunmuş binlerce yıllık bir geleneğin yanı sıra kullanımları hakkındaki veri eksikliği, şüphesiz bu tarz eserlerin kült objeleri olabileceği yorumlarını mümkün kılmaktadır (Nikolov, 2009: s. 141).

Yüksek stilizasyon nedeniyle, insan ve hayvan tasvirlerini ayırt etmek zordur. Sanatsal açıdan çok iyi hazırlanmış ve istisnai bir şekilde şekillendirilmiş olan Popovic mevkiindeki sunakta (*Kat. No. 44*) dar kenarlarda biri insan, diğeri hayvan yüzlü iki protom vardır (Petrović, B. ve Spasić, M. 2013: s. 36).

3.2.1. Anadolu'da Görülen Sunaklar

Sunaklar, MÖ 6400-5000 arasında, Anadolu ve Türkiye Trakya'sında iki düzineden fazla yerleşmeden bilinmektedir. Orta Anadolu'da Konya Ovası'ndaki Sakarlar Höyük, Aksaray civarında Sapmaz Köy, Bor yakınlarındaki Köşk Höyük birer örnekte olsa kült masaları görülmektedir. Eskişehir Ovası'nda Demircihöyük, Alyamak Höyük ve Fındık Kayabaşı'nda çok sayıda buluntu ele geçmiştir. Bursa ve çevresinde Barçın Höyük, Ilıpınar ve Aktopraklık'tan da çeşitli örnekler ortaya çıkartılmıştır. Marmara Denizi'nin kuzey kıyılarında Pendik ve Fikirtepe'de kült masalarının görüldüğü alanlar arasındadır. Ulucak (IV. Tabaka), Coşkuntepe, Moralı,

Akmakça, Pendik, Fikirtepe, Yenikapı, Hoca Çeşme (3. Tabaka), Aşağıpınar gibi yerleşmelerden kült masalar ele geçmiştir (Schwarzberg, 2009: s.169).

Farklı örneklerde bulunmakla beraber bunlardan görsel açıdan daha zengin olanlar tez konumda ele alınmıştır. Tezimizde, özellikle Göller Yöresi, Ege Bölgesi, Kuzeybatı Marmara'daki çeşitli yerleşimlerden ele geçen sunakların yanı sıra Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan Hakemi Use'den ele geçmiş olan bir sunak karşılaştırma yapabilmek açısından yer verilmiştir.

H. Schwarzberg'e göre bu eserler, üç tipolojik ve bezeme grubuna ayrılabilirler: Birincisi, Anadolu'nun kuzeybatısı ve aynı zamanda Burdur Bölgesi ile Aksaray-Niğde bölgesinden de bilinen ince kazıma bezemeli, derin ve kutu benzeri olan gruptur. İkincisi, Konya Ovası ve Göller Bölgesi'nden bilinen, uzun veya kısa ayaklı, genellikle bezemesiz olan tiptir. Son olarak, Trakya'da, Balkanlar'da MÖ 6. Binde görülen yerleşmelerden iyi bilinen, üç veya dört ayaklı prizmatik kap türüdür ve MÖ 7. Binin ikinci yarısından bilinen Batı Anadolu ile ilişkilidir (Schwarzberg, 2009: s.169). Anadolu'da ele geçen sunaklar, çoğunlukla dikdörtgen veya kareye yakın bir şekilde, dört küçük ayağı ve üst kısımlarında bir haznesi bulunmaktadır (Schwarzberg, 2005: s. 255).

Refik Duru, bu gruptaki eserleri "Minyatür Masa", veya "Masa Modeli" ile üst kısımda yer alan tabla kısmı derin olan "kutu" gibi adlandırmaların olabileceğini söylemektedir. Neolitik ve Kalkolitik Dönemlerde çok sayıda karşımıza çıkan bu objeler boyutları itibariyle adak sunularında veya diğer törensel faaliyetlerde kullanılmaları için üretilmiş olabileceklerinden bahsetmektedir (Duru, 2008: s. 108).

Sunaklar, Kuzeybatı Anadolu'da çok daha yaygındır ve "Fikirtepe Kültürünün" karakteristik bir özelliği kabul edilir (Özdoğan, 2016: s. 276). Çanak çömleğin yanı sıra Fikirtepe Kültürü için karakteristik olan sunaklara (Şekil 26) Barçın, Aktopraklık C ve Menteşe yerleşimlerinin en alt evrelerinden itibaren rastlanması en başından itibaren birbiriyle ilişki içinde olan toplumları ve Fikirtepe içindeki devamlılığı işaret etmektedir (Karul, 2017: s. 71).

Şekil 26: a. Mentşe (Roodenberg 2003, 25), b. Fikirtepe c. Aktopraklık (Karul, 2011: s. 61).

Barcın Höyük'ten gelen tüm parçalar, derin ve kutu benzeri bir masa türüne aittir. Bu tip, bu alanda D. French'in 1960'larda yaptığı yüzey araştırmaları sırasında ve Marmaracık'ta keşfedilmiştir. Neolitik Dönem Barcın Höyük çanak çömleği ile Mentşe Höyük'ün alt tabakalarındaki biçimsel benzerlikler, J. Roodenberg tarafından gözlemlenildiği gibi kült masaları açısından da benzerdir (Schwarzberg, 2009: s.169).

3.2.1.1. Dört Ayaklı Sunaklar

Hakemi Use'de bir mezarda yer alan, dört ayaklı iki sunak ilgi çekicidir. Bunlardan bir tanesi kırmızı astarlı fakat perdahsız olarak, diğerinin kenarında bitüm ile bant şeklinde yapılmıştır (Şekil 27). İç Anadolu'da Höyücek gibi yerleşimlerden dört ayaklı sunaklar bulunmasına rağmen bunlardan farklı yapıdadır. Kuzey Mezopotamya çanak çömlek geleneğinden de bilinmeyen bu objeler şimdilik Hakemi Use'ye özgü gözükmemektedir (Tekin, 2011: s. 158, 159).

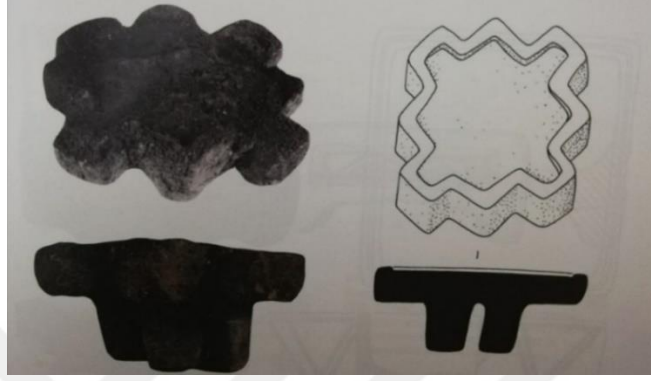
Şekil 27: Hakemi Use’de mezardan ele geçen bitüm bezekli dört ayaklı sunak. Son Neolitik Dönem (MÖ 6100-5950) III. tabakaya tarihlendirilmiştir (Tekin, 2007: s. 52).

Höyücek’ten ele geçen sunağın (Şekil 28) dört kısa ayağı ve üst kısmında sığ bir haznesi bulunmaktadır. Dörtgen formda olan sunak, Höyücek’te bulunmuş olan diğer örnekleri gibi Erken Neolitik II tabakasından gelmiştir. Hacılar Höyük’te ele geçen dört ayaklı sunaklar, Sesklo II’ye karşılık gelen V ve IV. tabakalardan gelmiştir. (Brami ve Heyd, 2011: s.170).

Şekil 28: Dört ayaklı sunak, Erken Neolitik II, MÖ 6400-6395 (Duru, 2004: s. 519-560).

Höyücek'te, 3 numaralı yapının batısındaki "İşlik Yeri"nin tabanı üzerinde ele geçmiş sunak diğer örneklere göre farklı bir yapıdadır. Üst kısmı sekizgen bir şekle sahip olan sunağın, 8 cm yüksekliği, derinliği az olan bir tablası ve birbirine yakın dört kısa ayağı bulunmaktadır (Şekil 29). Kare biçimindeki sunağın her kenarında "kare ekler yapılmıştır (Duru, 2008: s. 109).

Şekil 29: Höyücek'ten dört ayaklı sunak örneği (Duru, 2008: s. 109).

Barçın Höyük 'te bulunan sunakların yüzey işlemleri iyi kalitedir. Masa parçalarının çoğu kahverengimsi renklerde veya siyah renkli, iyi pişirilmiş ve hafif veya çok ağırdır. Gözlemlenebildiği kadarıyla sunaklar, kare veya dikdörtgen şeklinde ve 5.5-9 cm yüksekliğine sahiptir. Çoğunlukla kısa kenarlarında kulp izleri görülmektedir (Schwarzberg, 2009: 170). Dört kısa ayağa sahip olan bir sunakların dikdörtgen şeklinde bir haznesi bulunmaktadır (Şekil 30).

Şekil 30: Barçın Höyük'te Fikirtepe kültürüne ait dikdörtgen biçiminde dört ayaklı sunak (Özbal vd. 2013: s. 627).

Evinin tabanının altına gömülmüş olduğu düşünülen Mentеше Höyük'te genç bir kadın mezarı bulunmaktadır (Şekil 31). Sağ kolu, beyaz boya ile kaplanmış geometrik geometrik bezemeler ile süslenmiş pişmiş topraktan bir sunak bulunmaktadır (Roodenberg, J. ve Roodenberg, S. A., 2013: s. 77). Mentеше Höyük'ten ele geçen bu sunak, Fikirtepe Kültürü'nden bildiğimiz sunaklar ile benzerlik taşımaktadır.

Şekil 31: Mentеше Höyük'te bir genç kadın iskeletinin kolunun yanında yer alan geometrik bezemelerle süslü sunak. (Roodenberg, J. ve Roodenberg, S. A., 2013: s. 89).

Uğurlu Höyük' ten gelen sunaklar, III. tabakadan (MÖ 5500-4900) ele geçmiştir (Erdoğan, 2013: s. 31). Büyük oranda parça halinde bulunmuş olan sunaklar, dört ayaklı ve Fikirtepe kültürü ile benzer özellikler taşıdıkları görülmektedir (Şekil 32).

Şekil 32: Dört ayaklı sunak, Uğurlu Höyük (Karamurat, 2018: s. 92).

İstanbul-Yenikapı Marmaray-Metro kazıları sırasında ele geçen sunak, dört ayaklı ve bir yüzünde dama diğer yüzeyinde ise geometrik bezemeler bulunmaktadır (Şekil 33). Fikirtepe'nin Klasik Evresi buluntuları ve sunakları ile çağdaş, yapılış ve üzerindeki bezemeler ile benzer özelliklere sahiptir (Kızıltan, 2014: s. 27).

Şekil 33: Dört ayaklı sunak, Yenikapı (Kızıltan, 2014: s. 41).

Anadolu genelinde karşımıza çıkan dört ayaklı sunaklar, Höyücek ve Fikirtepe kültürlerinde yaygın bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Yeşilova'da ele geçmiş olan bezemesiz sunak örneği Göller Yöresi ve Fikirtepe kültürlerinde görülenlerden farklı tarzda yapıldığı anlaşılmaktadır. Üstü düz bir şekilde yapılmış olan sunakların masa formunda olanlar ile daha benzer bir yapıdadır (Kat. 20).

3.2.1.2. Üç Ayaklı Sunaklar

Üç ayaklı sunaklar, Türkiye sınırları içerisinde az miktarda ele geçmiştir. Bademağacı'ndan ele geçen sunakların ise üstündeki haznesinin sunaklara göre daha derin bir şekilde yapılmasından dolayı kült kapları ile benzerlik taşımaktadır (*Kat.No. 36*).

Refik Duru, Bademağacı Erken Neolitik II tabakasından ele geçmiş üç ayaklı sunak (*Şekil 34*) ve diğer farklı türdeki kaplar için “Ayrışık” veya “Fantezi” isimlendirmelerini kullanmıştır. Bu tipteki kapların günlük kullanım için yapılmadığını söylemektedir. (Duru, 2008: s. 60).

Şekil 34: Bademağacı EN II tabakasından ele geçen üç ayaklı sunak (Duru, 2008: s. 60).

3.2.1.3. Tek Ayaklı Sunaklar

Burdur, Höyücek'te ele geçmiş olan bir obje R. Duru tarafından tabla olarak nitelendirilmiştir (*Şekil 35*). Sunak, Erken Neolitik II (MÖ 6400-6395) / Tapınak Dönemi'ne tarihlenmektedir (Duru, 2008: s. 110). Kazıcıları tarafından tabla olarak nitelendirilen bu obje tarafımızca tek ayaklı sunaklar grubuna yerleştirilmiştir. Üst kısmında yer alan haznenin kap türlerine göre daha sığ bir yapıda ve dikdörtgen biçiminde olmasından dolayı farklı türdeki sunaklar ile benzerlik göstermektedir.

Şekil 35: Höyücek Tapınak Dönemi tek ayaklı sunak örneği (Duru, 2008: s. 110).

3.2.1.4. Zoomorfik Şekilli Sunaklar

Zoomorfik şekilli sunaklar, Anadolu’da az miktarda karşımıza çıkmaktadır. Balkan örneklerine göre çeşitli benzerlikler ve farklılıklar taşımaktadır. Bir hayvana ait olan protomun applike bir biçimde sunağa yerleştirildiği görülmektedir.

Höyücek’ten ele geçen sunaklardan ilki tapınak yapısının “En Kutsal Hücresi”nden ((MÖ 6400 / 6395) ele geçmiştir (Şekil 36). 16 cm yüksekliğindeki sunağın üzerinde bir hayvana ait kabartmalar ile dört konik ayak üzerinde yer almaktadır (Duru, 2008: s. 108). Sunak, bir silo içerisinde yapılan kazılarda bulunmuştur. Dışa dönük bir şekilde yapılmış olan hayvan başlarının boynuzları olmamasından dolayı hayvanın türünü belirlemek zordur (Duru, 1993: s. 129).

Şekil 36: Höyücek Tapınak Dönemine tarihlenen sunaklar (Duru, 2008: s. 108).

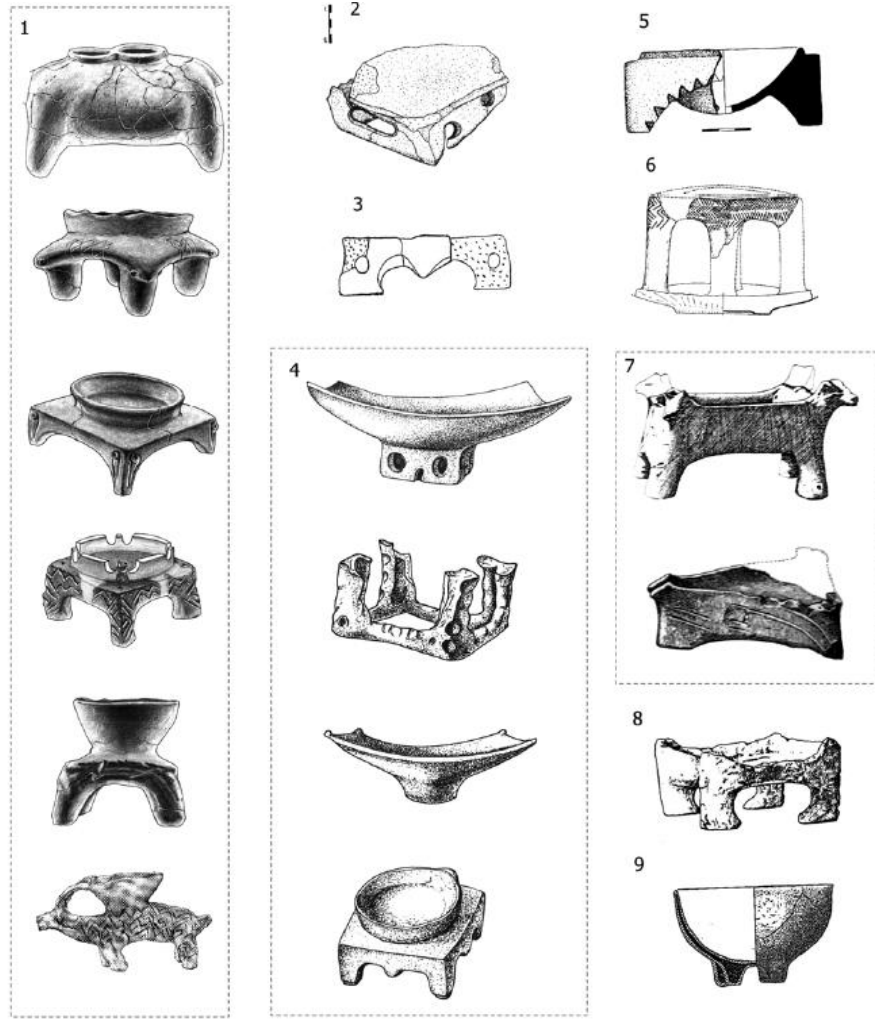
3.2.2. Balkanlarda Görülen Sunaklar

Sunaklar, Güneydoğu Avrupa Erken Neolitik kültürlerinde sıkça karşımıza çıkan eserlerdendir. Genellikle beyaz kabuklu süslemelere ve plastik öğelere sahip olan sunakların kullanımlarıyla ilgili veri eksikliği olmasına rağmen onları kültürel objeleri olarak tanımlamak en mantıklı yorum olacaktır (Nikolov, 2009: 141).

Sunaklar, Batı Anadolu'dan Macaristan'daki Tisza Bölgesi'ne kadar geniş bir coğrafyada çok sayıda ele geçmiştir. Anadolu'da, özellikle Toros Dağları'nın batısında MÖ 6. Bin' de ortaya çıkan sunaklar çok geçmeden Güneydoğu Avrupa'ya ulaşan objeler arasındadır. İç Anadolu'nun güney ve güneybatısındaki yüksek platoları ile Orta Balkanlar'da görülen en eski örnekler arasında biçim ve dekorasyon açısından benzerlikler bulunmaktadır. Sunakların, Anadolu'dan Balkanlar'a olan aktarımı, MÖ 6. Binin ortalarından itibaren üç farklı yol güzergahı üzerinden olmuştur. Marmara Bölgesi ve Trakya, Eflak Ovası ile ilişkiliyken, İç Anadolu Platosu'nun güney ve güneybatısı ile Orta Balkanlar arasında bir ilişki ağından bahsetmek mümkündür. Ayrıca, Romanya ve Macaristan'da Tuna Nehri'nin aktığı bölgeler ile Orta Balkanlar arasında sunakların dağılımı ve benzerlikleri üzerinden bir iletişim ağının olduğundan söz edebiliriz. Sunakların, özellikle Bulgaristan'ın doğusunda MÖ 4. Bin' den itibaren ortadan kalkmaya başladıklarını görmekteyiz (Schwarzberg, 2005: s. 317, 319).

Aşağı Pınar'da sunakların hemen hemen hepsi 6. tabakadan (MÖ 5750-5500) ele geçmiştir. Sunaklar; dörtgen gövdeli ve silindirik-konik biçimli olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. İlk gruba giren örnekler iki ya da dört ayağı üzerinde yükselen, dörtgen bir gövdesi ve silindirik bir boynu bulunan örneklerden oluşmaktadır. Bol bitkisel ve mineral katkılı bir çamur kullanılarak yapılmış sunaklar, kat kat sıvalı yüzeylerden oluşmakta ve kullanılan hammadde dolayısıyla kaba bir görünüme sahiptirler. İkinci grubu oluşturan sütun benzeri konik biçimli sunaklar nitelik olarak iki ayaklı ya da doğrudan dörtgen gövdeli örneklerle benzerdir. Altta yuvarlak olarak başlayan gövde, yukarı doğru incelerek yassılaşmakta ve üst kenarların bir boynuz biçimde iki uca hafifçe sivrildiği görülmektedir (Özdoğan, E. 2009: s.455).

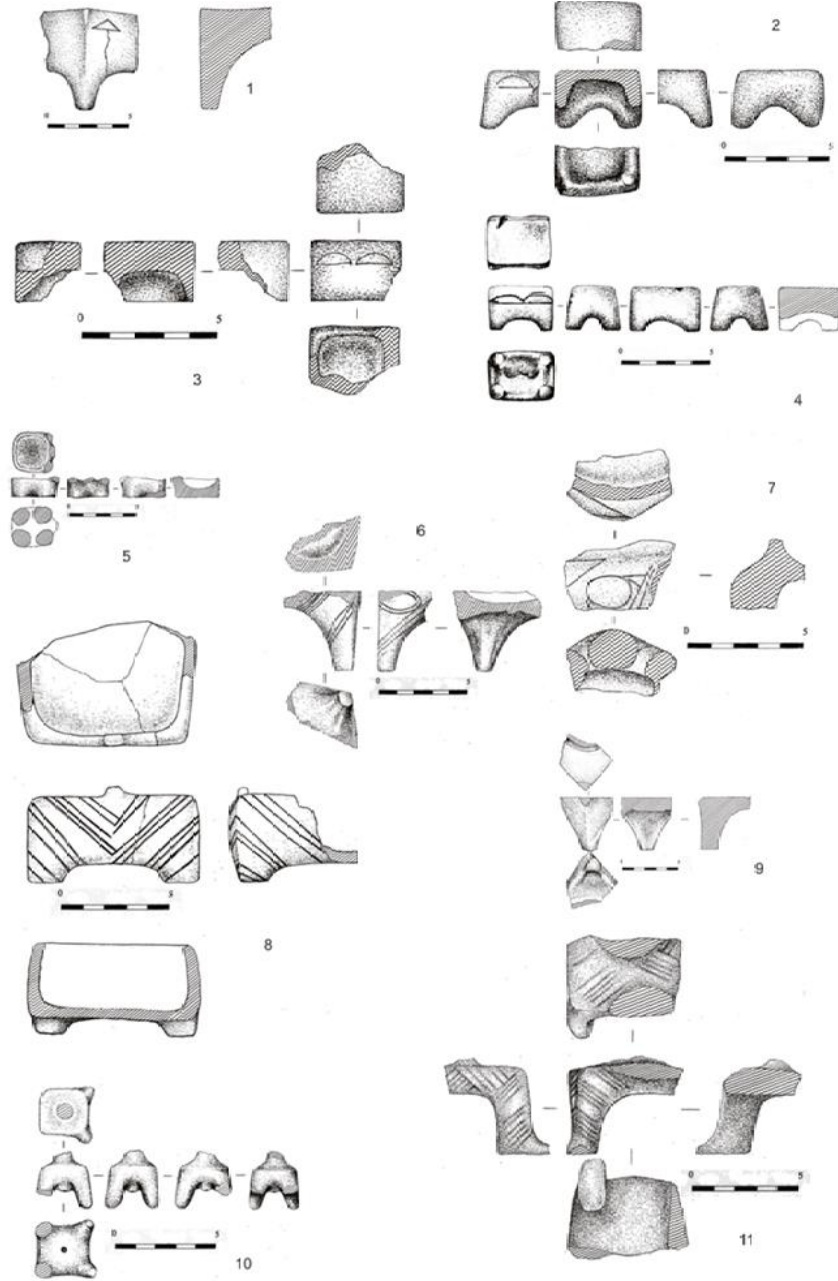
1960'larda Romanya, Cuina Turcului Kaya Sığınağı'nda gerçekleştirilen kurtarma kazısı sırasında (Şekil 37), çok sayıda sunak (100'den fazla örnek) ortaya çıkartılmıştır (Jacobsson and Boroneant, 2010: s. 33). Ayrıca, Telorman Nehri Vadisi civarında yer alan Măgura yerleşmesinde Neolitik Döneme (MÖ 6100-5200) tarihlenen 214 adet sunak parçası ele geçmiştir (Mirea, 2011: s. 42).

Şekil 37: Cuina Turcului, Iron Gates Gorge'den çoğu dört ayaklı olan sunaklar arasında zoomorfik şekilli sunaklarda bulunmaktadır (Jacobsson and Boroneant, 2010: s. 41).

Tell Yunatsite yerleşmesinden sunak örnekleri: 1-4 arası dikdörtgen ve üzeri düz bir şekilde yapılmışlardır (Şekil 38). Ayrıca ön kısımda yer alan göz şeklindeki bezemelerden dolayı antropomorfik olarak nitelendirilmiştir. 5-8 arasındaki örnekler ise dikdörtgen, içbükey bir biçimde zoomorfik olarak yapılmışlardır. 9-10 arasındaki

örnekler ise dikdörtgen bir biçimde, üzerinde konik bir kapın yer aldığı daha basit örneklerdir. 11’de yer alan örnek ise dikdörtgen bir formda ve üzerinde konik bir kabın yer aldığı Zoomorfik şeklinde bir örnektir (Terzijska-Ignatova, 2018: s. 146).

Şekil 38: Tell Yunatsite yerleşmesinden sunak örnekleri (Terzijska-Ignatova, 2018: s. 146).

3.2.2.1. Dört ayaklı Sunaklar

Bulgaristan'da Drava Köyü'ndeki Merdzhumekya yerleşiminde, 1989 yılında Geç Kalkolitik Dönem'e tarihlenen 5 cm uzunluğa ve 13 cm genişliğe sahip büyük boyutlu ve iki haznesi bulunan bir sunak ele geçmiştir. Sunağın, duvarlarının kenarlarında şerit halindeki çentikler, içi beyaz hamurlu üçgenler ile bezenmiştir (Şekil 39).

Şekil 39: Bulgaristan Yambol Müzesi'nden dört ayaklı sunak örneği (Geç Kalkolitik Çağ-MÖ 4500-4300).

<http://yambolmuseum.eu/wp-content/uploads/2020/09/27-1.jpg>

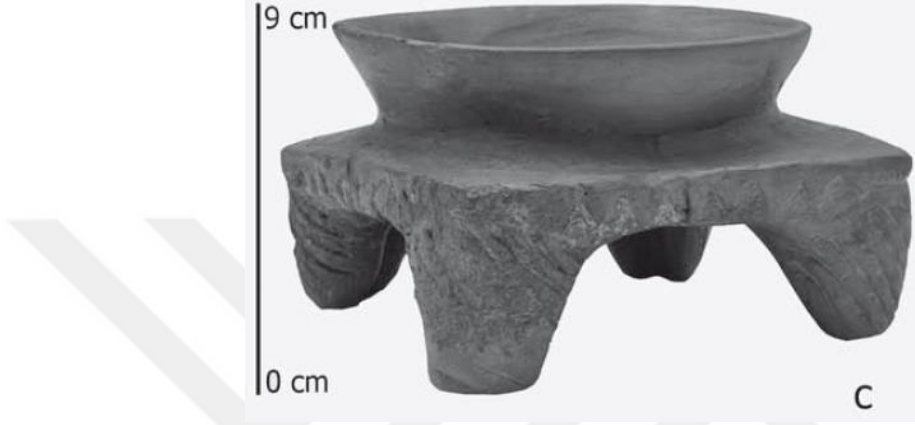
Bulgaristan, Slatino yerleşmesinden ele geçmiş olan dört ayaklı sunak, Eneolitik Dönem'e tarihlenmektedir. Dikdörtgen formda olan sunağın üzerindeki kase, konik bir yapıda ve düz kenarlı bir ağza sahiptir. Üzerinde çeşitli çizi bezemeler bulunmaktadır (Şekil 40).

Şekil 40: Dört ayaklı sunak (Bulgaristan, Slatino yerleşmesi-Eneolitik).

http://www.kyustendilmuseum.primasoft.bg/bg/mod.php?mod=userpage&page_id=188&menu=360000

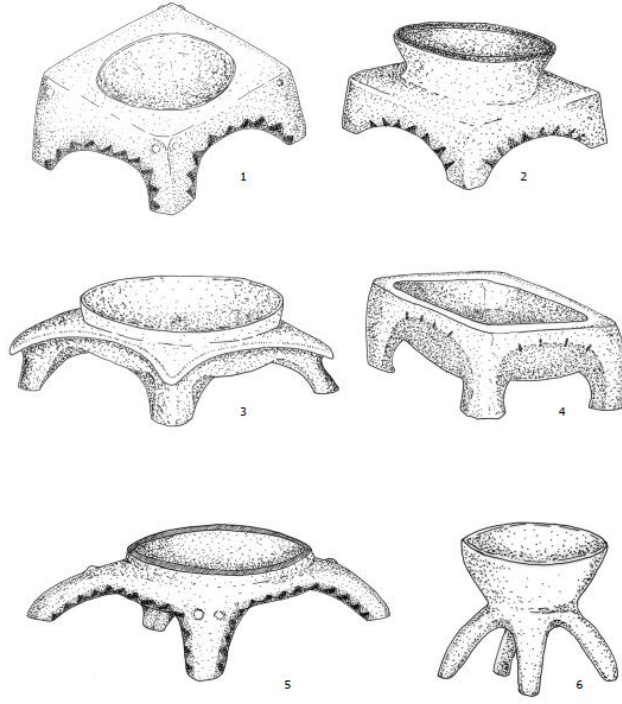
Makdeonya, Tumba Madzari arkeolojik yerleşiminden ele geçen bir sunak örneği dikdörtgen forma ve dört kısa ayağa sahiptir (*Şekil 41*). Sunağın üzerindeki kase, konik bir yapıya ve düz kenarlı bir ağza sahiptir. Plakanın kenarı, bir dizi üçgen kazıma bezemeleriyle süslenirken sunağın ayakları birbirine çapraz çizgilerle detaylandırılmıştır. İyi bir üretime ve kahverengi bir renge sahiptir (Šemrov and Turk, 2009: s.218

Şekil 41: Kuzey Makedonya, Tumba Madzari yerleşmesinden dört ayaklı sunak (Naumovski and Kanzurova, 2013: s. 38).

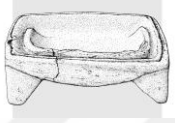

Romanya Măgura yerleşmesinde şu ana kadar yapılan kazılarda Neolitik Dönem'in erken tabakalarına sadece dört ayaklı olan sunaklar bulunmaktadır (*Şekil 42*). Sunaklar özensiz bir biçimde şekillendirilmesine rağmen iç kısımlarında kırmızı astar bulunmaktadır ve muhtemelen çeşitli ritüel faaliyetlerinde kullanılmışlardır. (Mirea, 2011: s. 43).

Şekil 42: Romanya Măgura'da ele geçen sunaklara ait çizimler: Starčevo-Criş I (1-4), Starčevo-Criş III (5, 6). (Mirea, 2011: s. 57).

Tablo 13: Dört ayaklı sunaklar beş ana gruba ayrılabilir. Tablo 13: Dört ayaklı sunaklar beş ana gruba ayrılabilir.

Dört Ayaklı Sunaklar				
Üst Kısmı Düz Olanlar	 Yeşilova-Türkiye	 Karanovo-Türkiye	 Yambol-Bulgaristan	
	Dikdörtgen Şeklinde Sığ Çukurluk bulunanlar	 Bademağacı-Türkiye	 Fikirtepe-Türkiye	 Barcın Höyük-Türkiye
		 Sesklo-Yunanistan	22	
Yuvarlak Şeklinde Sığ bir çukurluk bulunanlar	 Hakemi Use-Türkiye	 Tell Kazanlak-Bulgaristan	 Slatina-Bulgaristan	
	Dışa dönük tek haznesi bulunanlar	 Tumba Madzari-K. Makedonya	 Zadubravlje-Hrvatistan	 Slatino-Bulgaristan
		 Körös-Macaristan	 Harghita-Romanya	
İçe dönük iki haznesi bulunanlar	 Yambol-Bulgaristan	 Yambol-Bulgaristan		

3.2.2.2. Üç Ayaklı Sunaklar

Üç ayaklı sunaklar, özel görünümlerinden dolayı üçgen şekilli sunaklar olarak da nitelendirilebilir (*Şekil 43*). Üst kısmında bulunan haznesinde sunağın şeklinden dolayı üçgen biçiminde yapılmasına karşılık yuvarlak olanları da bulunmaktadır.

Şekil 43: MÖ 7. ve 6. bin yıl, Historical Museum-Asenovgrad (Şengül Aydıngün Arşivi).

Aşağı Pınar'da yapılmış olan kazılarda, Güneydoğu Avrupa ve Batı Anadolu'daki Neolitik ve Kalkolitik yerleşimlerdeki buluntularla bağlantılı çok sayıda sunaklar ortaya çıkartılmıştır (*Şekil 44*) (Schwarzberg, 2005: s. 247).

Şekil 44: Aşağı Pınar üç ayaklı sunak (Schwarzberg, 2005: s. 248).

Bulgaristan, Stara Zagora yerleşmesinden ele geçen üç ayaklı sunak, üç kalın ayağa sahiptir. Üst kısmında üçgen şeklinde bir haznesi bulunan sunağın üstünde kazıma bezeme yöntemiyle yapılmış oyuklar bulunmaktadır (*Şekil 45*). Stara Zagora'dan üç ayaklı başka sunaklarda bulunmaktadır (*Kat. No 39*).

Şekil 45: Bulgaristan, Stara Zagora'dan üç ayaklı sunak. Erken Kalkolitik Dönem-MÖ VI Bin.

<https://image.slidesharecdn.com/sztreasuresndbg-110418004429-phpapp01/95/-119-728.jpg?cb=1303087896>

Bulgaristan genelinde özellikle Kalkolitik Dönem'e tarihlenen çok sayıda üç ayaklı sunak örnekleri çeşitli kazılardan ele geçmiştir (Şekil 46).

Şekil 46: Bulgaristan, NBU Müzesi'nden üç ayaklı sunak örnekleri (Petrov, 2010: 11).

Kuzey Makedonya, Govrlevo-Cerje'den üç ayaklı sunak, üst kısmında içe dönük yuvarlak bir haznesi bulunmaktadır. Bu hali ile diğer üç ayaklı sunak örneklerine göre farklı bir yapıda yapılmıştır. Ayrıca, üzerinde üçgen şeklindeki çentikler bulunmaktadır (*Şekil 47*).

Şekil 47: Kuzey Makedonya, Govrlevo-Cerje'den üç ayaklı sunak, Orta Neolitik (Fidasoski, 2015: 40).

Üç ayaklı sunaklar; üst kısmında üçgen şeklinde sığ bir çukurluk bulunanlar ile yuvarlak şeklinde sığ bir çukurluk bulunanlar olmak üzere iki ana gruba ayrılabilirler (*Tablo 14*).

Üç Ayaklı Sunaklar			
Üst Kısımında üçgen şeklinde sığ bir çukurluk bulunanlar			
			
Yuvarlak Şeklinde Sığ bir çukurluk bulunanlar			
	Govrlevo-Cerje Makedonya		

Tablo 14: Üç ayaklı sunaklar iki ana gruba ayrılabilir.

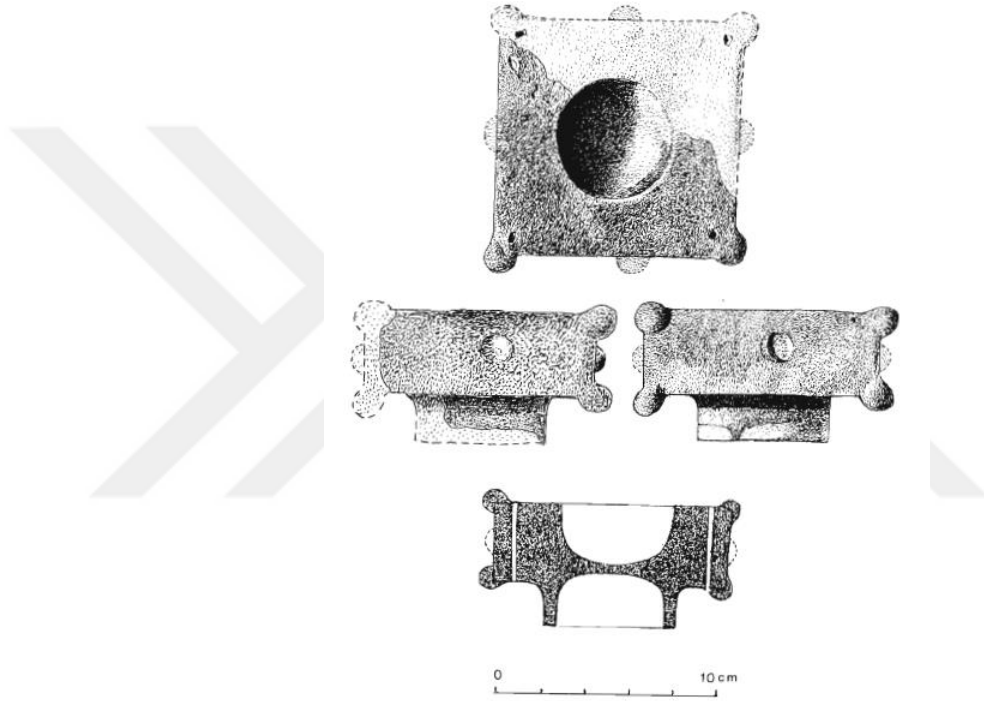
3.2.2.3. Tek Ayaklı Sunaklar

Tek ayaklı sunaklar önemli oranda Macaristan Lengyel kültürünün görüldüğü yerleşimlerde karşımıza çıkar. Bu tarz sunaklar, çoğunlukla dikdörtgen formda ve üzerlerinde sığ çukurluklar bulunmaktadır. Bazı örneklerde, köşelerde delikler bulunmaktadır.

Lengyel kültürüne ait sunakların boyutları çoğu durumda 4 ile 12 cm arasında değişmektedir. Orijinal formları genel itibari ile dikdörtgen tarzdadır. Erken evrelerde kübik bir yapıda, kültürün sonraki evrelerinde ise düz, dikdörtgen bir formdadır ve bazı örneklerde kaide bulunmaktadır. Erken evrede zoomorfik örneklere de rastlanılmaktadır. Her alt türün genellikle köşelerinde, kenarlarında

küçük yuvarlaklar bulunmaktadır. Üst kısımlarında 2,5 ile 4,5 cm arasında değişen sığ çukurluklar bulunmaktadır. Fakat, farklı bölgelerde olduğu gibi Lengyel kültüründe de sunaklar çoğunlukla belli bir kontekstten gelmezler (Bánffy, 1997: s. 8).

Macaristan, Zalaszentbalázs-Szólóhegyi yerleşmesinde ele geçen sunakların üst yüzeylerinin ortasında yarım küre şeklinde hazneleri bulunmaktadır (Şekil 48). Her iki parçanın tüm köşelerinde delikler bulunmakta ve deliklerin yanlarında ise küçük topuzlar bulunmaktadır (Bánffy, 1997: s. 11).

Şekil 48: Geç Lengyel Kültürüne ait tek ayaklı sunaklar, Macaristan (Bánffy, 1997: s. 109).

3.2.2.4. Ayaksız Sunaklar

Sunakların, üç veya dört örnekleri dışında herhangi bir ayağa sahip olmayan ile tek bir ayağa sahip olanları da bulunmaktadır. Bulgaristan'ın Vrasta kentinin Altimir Köyü'nden ele geçen bir sunak ayaksız olanlara örnek gösterilebilir (Şekil 49). Erken Kalkolitik Dönem'e tarihlenen sunak, 3,5 cm yüksekliğe, 8 cm uzunluğa sahiptir. Üzerinde çeşitli çizi bezemeler bulunmaktadır.

Şekil 49: Bulgaristan, Vratsa, Altımir Köyü'nden ayaksız sunak örneği. Erken Kalkolitik Dönem (MÖ 5. Bin'in başları).

<https://museum.nbu.bg/>

Bulgaristan'ın Vratsa kentinin Borovan yakınlarındaki Lapchovets yerleşmesinden ele geçen başka bir sunaklarda herhangi bir ayağı bulunmamaktadır (Şekil 50). Erken Kalkolitik Dönem'e tarihlenen sunak, 5,0 cm yüksekliğinde, 11,6 genişliğinde ve 14,7 cm uzunluğundadır. Üzerinde çeşitli çizi bezemeler bulunmaktadır.

Şekil 50: Bulgaristan, Vratsa'da Borovan yakınlarındaki Lapchovets yerleşmesinden ayaksız sunak örneği. Erken Kalkolitik Dönem (MÖ 5. Bin'in başları).

<https://museum.nbu.bg/bg/izdaniq>

3.2.2.5. Antropomorfik Şekilli Sunaklar

Antropomorfik şekilli sunaklar, zoomorfik şekilli sunaklar ile şekilsel açıdan benzerlikler taşımaktadır. Antropomorfik ev modellerine göre ise biçimsel açıdan farklılıkları bulunmaktadır. Ev modellerinde insan bedeni, objenin önemli bir kısmını temsil edilirken, sunaklarda ise insan bedeni simgesel biçimde ve çoğunlukla sadece bir protom gösterilmektedir. Antropomorfik şekilli sunaklar; Bulgaristan, Sırbistan, Macaristan gibi bölgelerde Neolitik ve Kalkolitik Dönemler boyunca karşımıza çıkmaktadır.

Sunakların masa görünümüne sahip olmaları, onların üç veya dört ayaklı olarak üretilmelerini zorunlu kılmaktadır. İnsan, doğası gereği iki ayaklı bir canlı olmasına karşılık antropomorfik şekilli sunakların çoğunlukla dört ayaklı oldukları görülmektedir.

Antropomorfik Şekilli Sunaklar				
	Kase şeklinde haznesi olanlar			Üst kısmı masa görünümünde olanlar
Dört Ayaklı	 Becsehely-Macaristan	 Popovic-Bulgaristan	 Kırcaali-Bulgaristan	 Fuzesabony-Macaristan
Üç Ayaklı	 Porodin-K.Makedonya			

Tablo 15: Antropomorfik şekilli sunaklar iki ana gruba ayrılabilir.

İnsan vücudunun belirli kısımlarını temsil eden bu tarz sunakların birkaç çeşidi bulunmaktadır. Porodin'de bulunan bir sunaklarda insan yüzünün göz, burun gibi bölümleri belirtilmiştir. Bazı kap ve ev modellerinde yer alan antropomorfik

ikonografinin standart formları bu eserde de görmek mümkündür (*Şekil 51*). Üst kısmında çanak şeklinde bir haznesi bulunan sunağın üç ayağı bulunmaktadır (Naumov, 2009: 114-115)

Şekil 51: Üç ayaklı Antropomorfik şekilli sunak, Porodin, Kuzey Makedonya (Naumov, 2009: Pl. 87)

Antropomorfik şekilli başka bir sunak örneği de Macaristan, Becsehely yerleşmesinden ele geçmiştir (*Kat. No. 45*). Starčevo Kültürü (M.Ö.6000-5400)'ne ait sunağın Dört kısa ayağı ve üst kısmını ortasında bir kase bulunmaktadır. Her bir ayağın üst kısmında insan protomu bulunmaktadır. Kazıma bezeme tekniği kullanılarak süslenmiştir (Ádám, 2015: 33).

Sırbistan'ın Popović kentinden ele geçmiş olan sunak antropomorfik özelliklere sahiptir (*Şekil 47*). Dört ayaklı sunağın ön ve arka tarafında insan protomları yer almaktadır. Üzerinde sığ bir haznesi ve çeşitli çizi bezemeler bulunmaktadır.

Şekil 52: Sırbistan, Popović kentinden ele geçmiş olan sunak Geç Neolitik- MÖ 5. Bin'e tarihlenmektedir (Petrović, B., Katić, V. and Spasić, 2013: s.37).

Bulgaristan, Kırcaali'den, Karanovo VI (MÖ 5. Bin)'e tarihlenen dört kısa ayağa sahip olan sunağın üst kısmında insan protomları yer almaktadır (Şekil 53). Sunağın duvarları üzerinde kavisli çizgiler bulunmaktadır (Kat. No. 42).

Şekil 53: Geç Kalkolitik- Karanovo VI' ya tarihlenen insan biçimli sunak. Bulgaristan. <http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/322>

3.2.2.6. Zoomorfik Şekilli Sunaklar

Balkanlarda görülen zoomorfik biçimli sunaklar, boynuz veya hayvan protomunun tasvir edilmesiyle üretilmişlerdir. Ayrıca, bu tarz sunakların üç veya dört ayaklı örnekleri de bulunmaktadır.

Hayvan vücudunun tamamını veya bir kısmını temsil eden zoomorfik şekilli sunaklar, antropomorfik özelliklere sahip olanlara göre daha fazladır. Hemen hemen tüm bilinen örnekler birkaç hayvan temsil edilir ve bunlar arasında boynuzlu olan türler yaygın bir biçimde görülmektedir. Gövdesi tamamen bir hayvan olarak modellenen sunaklar olmak üzere birkaç temel zoomorfik biçimli sunak türü vardır. Sunağın duvarlarının köşelerinde iki veya dört protomu olanlar ve üst kısımlarında bir haznesi olanlar olarak alt türlere ayrılabilirler (Naumov, 2011: s. 103). Bunlar dışında zoomorfik şekilli sunakların üç veya dört ayaklı olmak üzere iki ana gruba ayırabiliriz.

Bununla birlikte, hayvan tasvirleri çoğu Neolitik ve Kalkolitik kültürün ritüel sanatının ayrılmaz bir parçasıdır. Hayvan tasvirlerinde evcil veya evcil olmayan hayvan tasvirlerinde memeli ve çoğunlukla boynuzlu türler dikkat çekmektedir (Falkenstein, 2004: s. 127).

Sırbistan'da Vinča Belo Brdo'da ele geçen zoomorfik biçimli sunakların üç ve dört ayaklı örnekleri de bulunmaktadır. Dört ayaklı olan bir sunağın ön kısmında boynuzlu bir hayvan protomu belirtilmiştir (*Şekil 54*). Hafif eğimli bir şekilde yapılmış üst kısmının dört köşesinde boynuz şeklinde çıkıntılar bulunmaktadır. Koyu bir yüzeye ve çizi şeklinde yapılmış olan bezemelere sahiptir.

Şekil 54: Vinča Belo Brdo'dan dört ayaklı, zoomorfik biçimli sunak, Neolitik Dönem.

<http://www.narodnimuzej.rs/prehistory/late-neolithic-and-eneolithic-collection/?lang=en> 08.06.2021

Hayvanların ayak sayılarına bakıldığında, iki veya dört ayaklı olanlar sık bir biçimde doğada karşımıza çıkmaktadır. Üç ayaklı olan Zoomorfik biçimli sunaklarda, ayakların daha çok sunağın masayı taşıyan unsurlar olduğu görülmektedir. Vinča Belo Brdo'dan olan bir örnekte ayakların hayvan protomlarına ait olmadığı daha çok sunağın taşıyıcı unsurlarıdır (Şekil 55).

Şekil 55: Vinča Belo Brdo'dan zoomorfik biçimli üç ayaklı sunak. Neolitik Dönem.

<http://www.narodnimuzej.rs/prehistory/late-neolithic-and-eneolithic-collection/?lang=en> 08.06.2021

		Kase şeklinde haznesi olanlar
Dört ayaklı	 <p>Vinča Belo Brdo-Sırbistan</p>	 <p>Anzabegovo-Vrsink-K. Makedonya</p>
Üç ayaklı	 <p>Vinča Belo Brdo-Sırbistan</p>	 <p>Szolnok-Macaristan</p>

Tablo 16: Zoomorfik şekilli sunaklar iki ana gruba ayrılabilir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

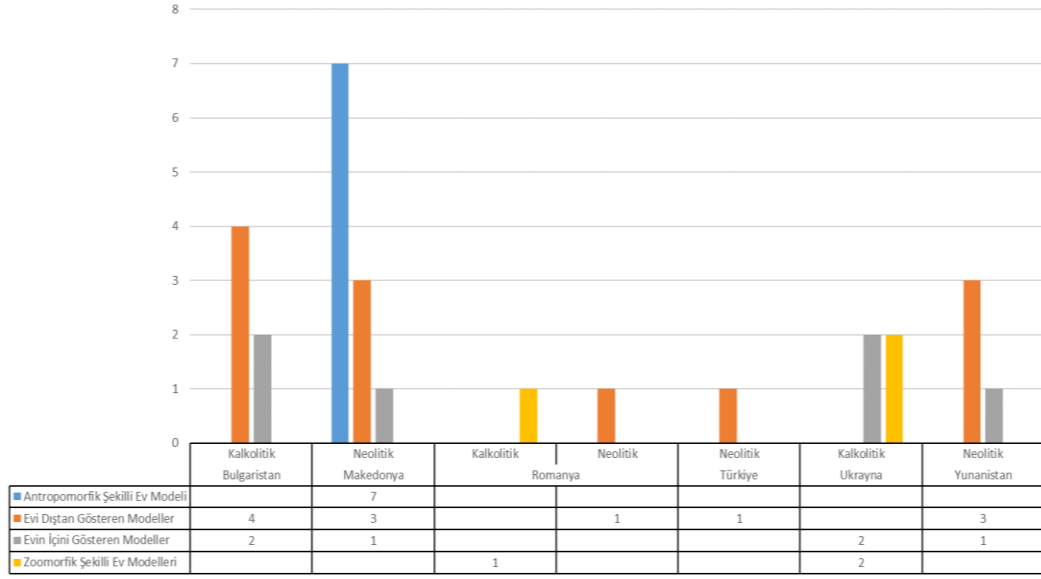
Tez çalışmamızda, MÖ 8. ve 4. bin arasında görülen ev modelleri ve sunakların Anadolu ve Balkanlar genelindeki dağılımı değerlendirilmiştir. Ayrıca, ev modelleri ve sunaklara dair terminoloji önerisi ile tipolojik açıdan gruplandırmalar yapılmıştır. Ev modelleri ve sunakların tipolojik, simgesel anlamları ve kullanım işlevleri çeşitli benzerliklere sahip olsa da ev modellerinin Balkanlar'da yoğun bir biçimde üretilmeleri dikkat çekicidir. Ev modellerinin en eski örnekleri Anadolu'da MÖ 8. bin 'de Çayönü'nde üretilmelerinin aksine Anadolu'da başka örnekler ile karşılaşmamaktayız. Neolitik Paket içerisinde yer almayan ev modelleri Balkanlar'da kendine has bir gelişime sahip olmuştur.

Kronolojik ve Bölgesel Dağılım

Balkanlarda, Neolitik ve Kalkolitik Dönem yerleşmelerinden ele geçmiş olan 31 ev modeli incelenmiştir. Bu ev modellerinin seçiminde tüme yakın olanlar daha çok dikkate alınmıştır. Mümkün oldukça farklı kültür bölgelerinden ele geçmiş olan eserlerin seçilmesine dikkat edilmiştir.

Evi dıştan gösteren modeller, Anadolu'da tekil bir örnek olan Çayönü dışında görülmemektedir (*Kat. No. 1*). Buna rağmen Balkanların genelinde hem Neolitik hem de Kalkolitik Dönemde karşımıza çıkmaktadır. Antropomorfik şekilli ev modellerinin tamamı Makedonya'da ve Neolitik Döneme tarihlenen yerleşimlerden bulunmuştur. Zoomorfik şekilli ev modellerin tamamı ise Kalkolitik Döneme tarihlenen yerleşimlerden ele geçmiştir. Evin içini gösteren modellerden bir tanesi (*Kat. No. 6*) Neolitik Döneme tarihlenirken geriye kalan örneklerin tamamı Kalkolitik Döneme tarihlenmektedir (*Grafik 1*).

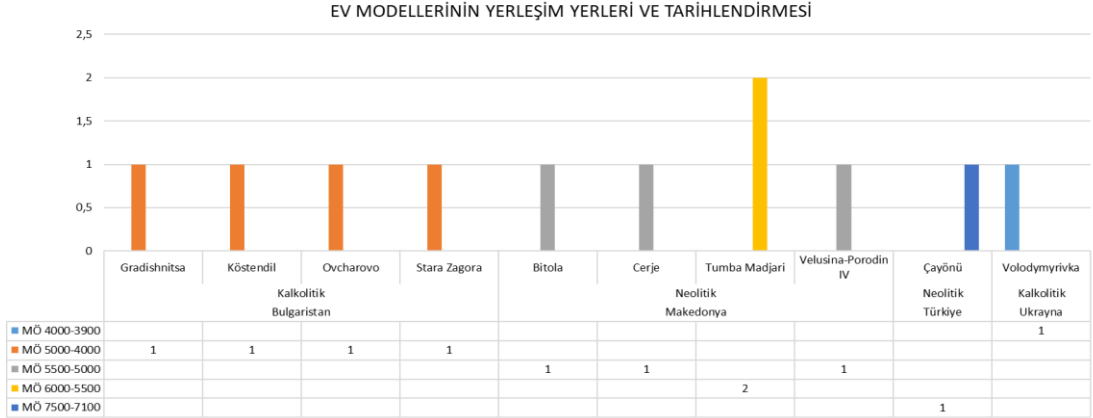
EV MODELLERİNİN ÜLKE VE DÖNEMLERE GÖRE DAĞILIMI

Grafik 1: Ev modellerinin ülke ve dönemlere göre dağılımı.

Ev modellerinin aksine, sunaklar hem Anadolu’da hem de Balkanlarda yaygın bir şekilde görülmektedir. Anadolu’da görülen örneklerin önemli bir kısmı Batı Anadolu’daki Neolitik döneme tarihlenen tabaklardan ele geçmiştir. Balkanlarda görülen antropomorfik sunakların tamamı ile zoomorfik sunakların önemli bir kısmı Neolitik Dönem boyunca karşımıza çıkmaktadır. Antropomorfik şekilli sunaklar Anadolu’da görülmemesi dikkat çekicidir. Üç ayaklı sunakların tamamına yakını Neolitik Dönemde ve ağırlıklı olarak Bulgaristan ve çevresinde karşımıza çıkmaktadır (*Kat. No. 36, 37, 38, 39, 40, 41*). Dört ayaklı sunaklar her iki dönemde ve hem Anadolu’da hem de Balkanlarda yaygın bir şekilde görülmektedir. Dört ayaklı sunaklar içerisinde çift hazneli olanlar ise sadece Bulgaristan’da (*Şekil 39, Kat. No. 30*) Geç Kalkolitik Dönemde (MÖ 5000-4000) karşımıza çıkmaktadır (*Grafik 2*).

Grafik 2: Ev modellerinin yerleşim yerleri ve tarihlendirmesi.

Sunaklar, Anadolu’da MÖ 7. Binden itibaren görülmeye başladıktan kısa bir süre sonra Balkanlarda karşımıza çıkmaya başlamıştır. Kronoloji ve coğrafya arasında her zaman düz bir çizgi bulunmadığını ev modelleri ve sunakların ortaya çıkmaya başladığı yerler üzerinden görebiliriz. Örneğin, Bulgaristan’da MÖ 6. Binde sunaklar görülmeye başlarken aynı tarihlerde daha kuzeyde bulunan Macaristan’daki kimi yerleşimlerde de karşımıza çıkmaktadır (*Kat. No. 30-34*). Gerek sunakların gerekse ev modellerinin sadece bir kültürden diğerine olan aktarım sayesinde üretildiklerini söyleyemeyiz. Bazı durumlarda kültürler, birbirlerinden bağımsız bir şekilde benzeri objeleri üretebilmişlerdir.

Tipolojik Ayrım

Anadolu genelinde yapılan taramalarda sadece Çayönü’nden ele geçen ev modelleri tespit edilebilmiştir. Tezimize konu olan ev modelleri; evi dıştan gösteren modeller, evin içini gösteren modeller, antropomorfik şekilli ev modelleri ve zoomorfik şekilli ev modelleri olmak üzere dört ana grup altında toplanmıştır. Ev modellerini, kendi içerisinde farklı alt gruplara ayırabilmek mümkündür (*Tablo 11, 12*).

Evi dıştan gösteren modellere bakıldığında, evlerin bir platform veya dört ayak üzerine oturtulduğu görülmektedir. Kapı, çoğunlukla evin ön tarafında gösterilebildiği gibi dört tarafında da kapı veya pencere açıklıkları

belirtilebilmektedir. Bazı modeller iki katlı (*Şekil 4*) yapılmasına karşılık, alt katın üst kata göre daha alçak yapıldığı ve bu bölümün daha çok depo veya hayvanların konulduğu bir alan olarak düşünülmesi gerekmektedir. Çatıların, Çayönü'ndeki örneğe bakıldığında (*Kat. No. 1*) düz bir dam şeklinde yapılmış olduğu, Balkanlar'da ele geçen örneklerde ise yayvan ya da kırma çatı şeklinde yapıldığı görülmektedir. Bu farklılığı iklimsel farklılaşma ile açıklamak ilk akla gelendir. Balkanlar'ın daha yağışlı bir iklime sahip olması, ev mimarisinde çatının daha eğimli bir şekilde yapılmasına neden olmuş olabilir. Özellikle, dört ayağa sahip olan bazı ev modelleri (*Şekil 6, 10*), serender yapılarına benzer şekilde ürünlerin korunması için yapılmış olan ambar yapılarını temsil eden objeler olabilir.

Balkanlarda ele geçmiş olan evi dıştan gösteren modellerin, tarih öncesi toplulukların yapmış oldukları ahşap mimarilerinin minyatür tarzdaki kopyaları olduğunu söyleyebiliriz.

Evin iç kısmını gösteren kimi modellerin daha sade ve insansız bir şekilde yapıldıkları (*Kat. No. 6, 7, 8*), bazı modellerin içerisinde ise insan ve hayvan figürinleri ile yapıldıkları görülmektedir (*Şekil 14, 15, 17*). Figürinli olanlarda belli bir "anı" veya başka bir deyişle yaşamsal aktiviteyi göstermesi açısından dikkat çekicidir. Bazı örneklerde (*Şekil 15, 16*), ev modelinin içerisinde bir insan hareketinin gösterilmeye çalışılması ve erken bir dönemde bunun yapılması önemli bir gelişmedir. Antropomorfik şekilli ev modellerinde insan bedeni ile ev arasında bir bütünleşmeden söz edebilirken evin içini gösteren modellerde ise ev ile içerisinde yer alan figürinlerin birbirlerinden görece bağımsızlıkları bulunmaktadır. Evin içini gösteren modellerde, en belirgin unsurlardan birisi ocak yapısının neredeyse tamamında görülüyor olmasıdır.

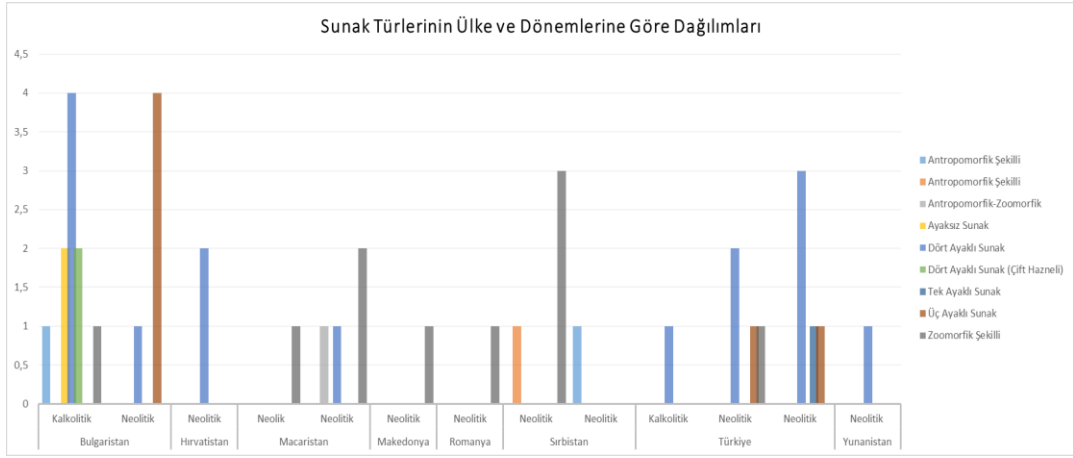
Antropomorfik ev modelleri, muhtemelen insan bedeni veya mimari objeyi temsil eden en karmaşık seramik grubunu oluşturur. İki kısma ayrılır: Alt kısım, birkaç açıklığı olan bir ev veya kutu görünümündedir. Üst kısımda ise gözler, kaşlar, burun, saç, karın ve kollar gibi antropomorfik özellikler yer alır. Tüm bu nesnelere, bir insan vücudu olarak hayal edebiliriz. Üst kısımda, uzuvlar ve gövde gibi kimliksel unsurlar bulunmaktadır. Alt kısmında ise kalça ve ayaklar yerleştirildiği düşünülse de henüz böylesi bir model bulunamamıştır. Şimdiye kadar bu tür

nesnelere erkeğe ait cinsel özellikler (penis, bıyık, sakal vb.) bulunmamıştır. Bu nedenle, bu modellerinin çoğunun kadını temsil ettiği düşünülebilir. Ağız ve kulakların çoğunlukla gösterilmediği ya da belirgin olmayan bir şekilde çok az bir eserde gösterildiğini söyleyebiliriz (Naumov, 2009: s. 106). Antropomorfik şekilli ev modellerinin çoğu gerçekçi olmayan bir görüntü sunmaktadır. Birçok örnekte kadına özgü olan göğüsler, kasık, hamilelik, karmaşık bir biçimde yapılmış saç stilleri bulunmaktadır. Bu modellerin alt kısmı ev olarak düşünülmekte ve evin iç kısmında rahimle ilişkilendirilmektedir. Bu benzetmeden yola çıkarak evin içerisindeki kişilerin ise fetüsü simgelediğini söylenebilmektedir.

Bazı araştırmacılar için bu tarz objeler ana tanrıça olarak ifade etmesine karşılık tarih öncesi dönemlerde bir tanrı kavramından bahsetmek pek de olası görülmemektedir (Čausidis, 2019: 105). Bazı antropomorfik görünüme sahip olmayan ev modellerinin ise üst kısımlarında yer alan insan başının kopmuş olduğu görülmektedir (Kat. No. 13, 14, 15) (Naumov, 2010: s. 231). Antropomorfik şekilli ev modellerinin tamamı, Neolitik Dönem 'de, Kuzey Makedonya ve çevresinde görülmeleri dikkati çeken başka bir unsurdur.

Zoomorfik şekilli ev modelleri, hibrid şekilde yapılmış olan antropomorfik şekilli ev modellerinin aksine daha sade bir şekilde yapılmışlardır. Bu tarz modellerde, boynuz veya çeşitli hayvanlara ait protomlar yer almaktadır (*Şekil 21, 24, 25*). Hayvana ait unsurların, ev modeli üzerinde genellikle daha sade ve küçük olarak yapıldıkları görülmektedir. Kendi içerisinde tek katlı ve iki katlı olmak üzere iki ana gruba ayrılabilirler.

Sunaklar; üç ayaklı, dört ayaklı, tek ayaklı, ayaksız, antropomorfik ve zoomorfik olmak üzere altı ana gruba ayrılmıştır (*Grafik 3*). Antropomorfik ve zoomorfik tipte olanları aynı zamanda üç ve dört ayaklı sunakların arasına yerleştirmek mümkündür ancak özel görünümünden dolayı ayrı başlıklar altında değerlendirilmişlerdir. Ayrıca, sunakları kendi içerisinde de farklı alt gruplara ayırmak mümkündür (*Grafik 4*).

Grafik 3: Sunak türlerinin ülke ve dönemlere göre dağılımı.

Üç ayaklı sunaklar; üst kısmında üçgen şeklinde sığ bir çukurluğu bulunanlar (Şekil 43, 44, 45, 46) ile yuvarlak şeklinde sığ bir çukurluğu bulunanlar (Kat. No. 30, 34) olmak üzere iki ana ayrı gruba ayrılabilirler. Bazı Antropomorfik (Şekil 51) ve zoomorfik (Şekil 55) şekilli sunakların da üç ayaklı örnekleri bulunmaktadır. Anadolu’da tespit edebildiğimiz kadarıyla sadece Bademağacı’ndan ele geçen bir örnek dışında üç ayaklı sunaklara rastlanılmaz. Balkanlarda ise Aşağı Pınar’da Neolitik Dönem ile birlikte görmeye başlamaktayız. Özellikle MÖ 6. bin ile birlikte, Karanovo kültürüne ait yerleşimlerde yoğun bir şekilde görülmeye başlanmıştır.

Dört ayaklı sunaklar; üst kısmı düz olanlar (masa formunda), üst kısmında dikdörtgen, üçgen veya yuvarlak şeklinde içe dönük sığ çukurluğu olanlar ile dışa dönük tek haznesi olanlar ve içe dönük iki haznesi olanlar olmak üzere farklı sınıflandırmalar yapılabilir. Bu tarz sunakların bazı örnekleri bezemesiz bir şekilde yapılırken bazılarının ise bezemeli yapıldıkları görülmektedir. Sunakların çok azı kazılardan belli bir konteksten ele geçmiştir. Hakemi Use’den (Kat. 17) dört ayaklı sunak ile Menteşe Hüyük’ten (Kat. No 21) dört ayaklı sunak mezar buluntuları arasındadır. Hırvatistan-Zadubravlje yerleşmesindeki dört ayaklı sunak (Kat. No. 34) ise çöp çukurundan ele geçmiştir.

Sunakların, üç veya dört örnekleri dışında herhangi bir ayağa sahip olmayan ile tek bir ayağa sahip olanları da bulunmaktadır (*Şekil 49, 50*). Bu tarz modellerin normal bir kap görüntüsünden farklı bir şekle sahip oldukları ve gündelik faaliyetlerin gerçekleşmesine olanak vermemesinden dolayı sunak kategorisinde değerlendirilmiştir.

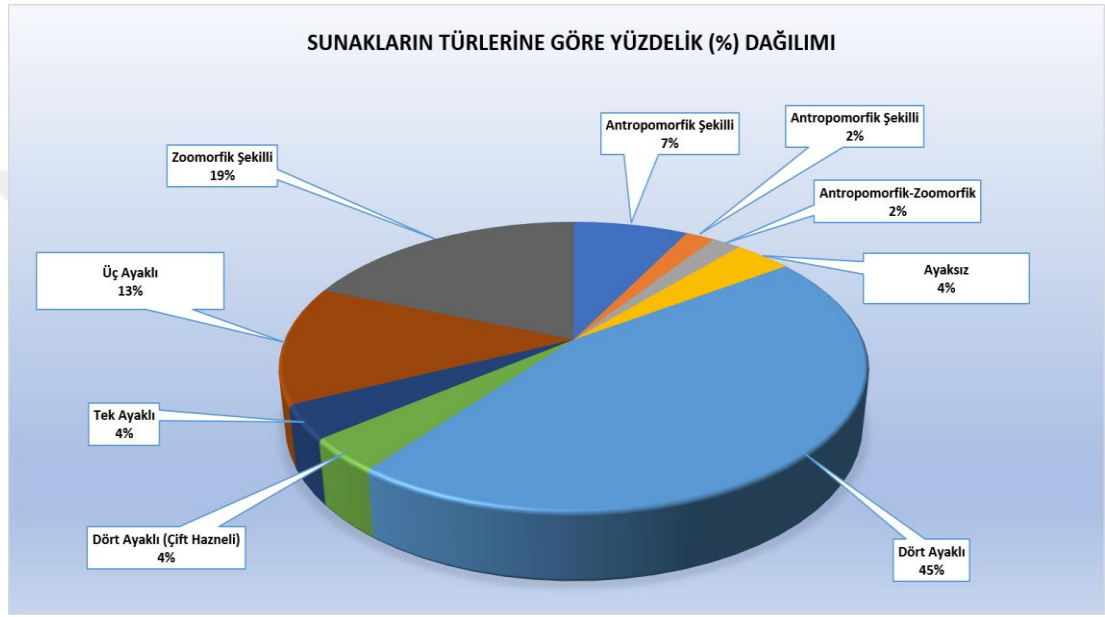
Tek ayaklı sunaklar, çoğunlukla Macaristan ve çevresinde Lengyel kültürünün görüldüğü yerleşimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu tarz sunaklar, genellikle dikdörtgen formdadır ve üzerlerinde sığ çukurluklar bulunmaktadır.

Bazı örneklerin köşelerinde delikler bulunmaktadır. Bu deliklerin nasıl bir işleve sahip olduğu tartışmalıdır. Ev modellerinde bulunan delikler gibi sunaklardaki deliklerde havada asılı bir şekilde durması için yapılmış olabilirler.

Antropomorfik şekilli sunaklar, zoomorfik şekilli sunaklar ile şekilsel açıdan benzerlikler taşımaktadır. Antropomorfik ev modellerine göre ise biçimsel açıdan farklılıklar bulunmaktadır. Ev modellerinde insan bedeni, objenin önemli bir kısmını temsil ederken sunaklarda ise simgesel biçimde ve çoğunlukla sadece bir protom olarak gösterilmektedir. Antropomorfik şekilli sunaklar, Anadolu genelinde karşımıza çıkmazken Bulgaristan, Sırbistan, Macaristan gibi bölgelerde Neolitik ve Kalkolitik Dönemler boyunca görülmektedir. Bu tarz sunakların bir masa görünümüne sahip olmaları, onların üç veya dört ayaklı olarak üretilmelerini zorunlu kılmaktadır. İnsan, doğası gereği iki ayaklı bir canlı olmasına karşılık antropomorfik şekilli sunakların çoğunlukla dört ayaklı oldukları görülmektedir. Dört ayaklı olması aynı zamanda bu tarz objelerin insan-hayvan karışımı objeler olabileceğini akla getirmektedir.

Hayvan vücudunun tamamını veya bir kısmını temsil eden zoomorfik şekilli sunaklar, antropomorfik özelliklere sahip olanlara göre daha fazladır. Hemen hemen tüm bilinen örnekler birkaç hayvanı temsil eder ve bunlar arasında boynuzlu olan türler yaygın bir biçimde görülmektedir. Gövdesi tamamen hayvan şeklinde modellenen sunaklar olmak üzere birkaç temel zoomorfik biçimli sunak türü vardır. Sunağın duvarlarının köşelerinde iki veya dört protomu olanlar ve üst kısımlarında bir haznesi olanlar olarak alt türlere ayrılabilirler (Naumov, 2011: s. 103). Zoomorfik şekilli sunaklar, Anadolu'da az miktarda karşımıza çıkmaktadır ve

Balkan örneklerine göre bir masa görünümüne benzemektedir (Şekil 36). Bir hayvana ait olan protomun aplike bir biçimde sunaklara yerleştirildiği görülmektedir. Balkanlarda görülen zoomorfik biçimli sunaklar, boynuz veya hayvan protomunun tasvir edilmesiyle üretilmişlerdir. Ayrıca, bu tarz sunakların üç veya dört ayaklı örnekleri de bulunmaktadır. Bazı sunakların üst kısmındaki haznenin içe dönük bir şekilde yapıldığı görülürken bazılarında ise bir kaseyi taşıyor vaziyette görülmektedir (Kat. No. 50).

Grafik 4: Sunakların türlerine göre yüzdeleri dağılımı.

Bağlamına Göre Dağılım

Ev modelleri ve sunakların çok az bir kısmı belli bir konteksten gelmiştir. Hakemi Use'den bir sunak (Kat. No. 17) ile Menteşe Hüyük'ten bir sunağın (Kat. No. 21) mezardan ele geçtiği görülmektedir. Hırvatistan, Zadubravlje yerleşmesinden ise bir sunağın çöp çukurundan ele geçmiştir (Kat. No. 33).

Sembolik ve İşlevsel Anlamları

Ev modelleri; bereket, doğurganlık, güç, koruma gibi çeşitli sembolik anlamlar sahip olabilirler. İşlevlerine dair bir yorum yapacak olursak, küçük boyutlu objelerin

konulduğu bir kutu gibi çeşitli önerilerde bulunabiliriz fakat bunlar kanıtlanabilirlikten uzaktır.

Ambar/ özel konut olarak kullanıldığı düşündüğümüz ev modelleri (*Kat. 2, 4*); çeşitli besin maddelerinin saklandığı ve korunması için inşa edilmiş olan yapıların minyatür tarzda yapılmış birer kopyaları niteliğindedirler. Bu yüzden çeşitli bereket ritüellerinin gerçekleşmesi esnasında kullanılmış objeler olabilir. Ayrıca, yine bu yapıların bazı özel kişilerin dinlendiği veya yılın belli dönemlerinde inanç ile ilgili ritüellerini gerçekleştirdiği mekanlar olarak da düşünebiliriz.

Ev Modellerinin Sembolizmi		
Ambar/ Özel Konut Olarak Kullanılmış Olanlar	Doğurganlık ve Üremeyi Temsil Edenler	Güç ve Korumayı Temsil Edenler
 <p>Gıdaların konulmasından dolayı, bereketi sembolize edebilir. Ayrıca, özel kişilerin ağırlandığı yapılar olarak da yapılmış olabilirler.</p>	 <p>Kadın bedenini temsil etmesinden dolayı, doğurganlığı ve üremeyi sembolize edebilir.</p>	 <p>Erkek bedenini temsil etmesinden dolayı, güç ve korumayı temsil edebilirler.</p>

Tablo 17: Ev modellerinin çeşitli sembolik anlamları.

Sunaklar, özel görünümlelerinden dolayı çoğunlukla bu isimle adlandırılmışlardır. Bu terimin kullanımı, işlevine işaret etse de bu eserler üzerinde yapılan tipolojik analizler, inanç ile ilgili ritüellerde kullanılmış olduklarını kanıtlayabilecek nitelikte değildir (Naumov, 2009: s. 13). Yaygın bir şekilde kullanılan “kült masası” kavramı ise sadece masa formunda olan sunakları kapsarken daha yaygın bir şekilde görülen belli bir derinlikte hazneleri bulunan sunakları ifade etmekte yetersiz kalmaktadır. “Tütsü Kabı” veya “Kandil” tarzı adlandırmaları ise bu işlevlerini destekleyebilecek yeterli düzeyde analizler bulunmamaktadır. “Prizmatik Çok Ayaklı Kaplar” terimi ise sunakları kategorik olarak kapların bir alt grubuna

yerleştirmesi, özel kullanımlarını ve biçimsel özelliklerini tam olarak ifade etmemektedir.

Sunaklar, anlamı gereği inanç ile ilgili ritüellerde kullanılmasını işaret etse de ev modellerinde olduğu gibi farklı kullanım işlevlerine de sahip olabilmektedir. Bu tarz objelerin aynı zamanda evin içini süsleyen dekoratif unsurlar olma ihtimalini de unutmamak gerekir. Sunakların kullanımlarına dair başka bir öneri ise daha küçük objelerin konulduğu seramik kutular olabilir.

Bazılarının mezarlarda, bazılarının da silo gibi alanlarda bulunması bu tarz objelerin ritüel amaçlı kullanımlarını göstermektedir. Sunaklar, genel olarak sıvı veya katı cisimlerin konulduğu platformlar olarak nitelendirilebilir.

Genel olarak ev modelleri üzerinde yer alan deliklerin dumanın çıkması için yapıldığı çeşitli bilim insanları tarafından dile getirilmiştir (Skafida, 2008: s. 522). Ev modelleri üzerindeki delikler, objenin bir yere asılması ya da serender yapılarında olduğu gibi yapıyı taşıyan ahşap dikmelerin yerleştirildiği boşluklar olabilir. Balkanlar genelinde görülen tüm ev modellerinde delikler görülmemesinden dolayı belli bir standarttan bahsedilemez.

Balkan tarih öncesi kültürlerine ait en özgün buluntularından biri olan ev modelleri, çoğunlukla kazılardan belli bir kontektsten gelmemiştir. Bu nedenden dolayı bu objeler hakkında tatmin edici fikirler elde etmemiz zorlaşmaktadır. Balkanlarda ele geçen ev modelleri genellikle gerçeküstü bir anlatıma sahip olup gerçek bir mimariyi çoğu zaman yansıtmazlar.

Fakat bu eserler; yapıların sahip olduğu kat sayısı, duvar dekorasyonu, iç düzenlemeleri, çatı gibi unsurlar hakkında çeşitli fikirler edinmemize olanak vermektedir.

MÖ 8. bin ile 4. bin tarihleri arasında üretilmiş olan ev modelleri ve sunaklar, sahip oldukları özellikler nedeniyle günlük kullanımın dışındaki işlevlere hizmet ederler. Ev modellerinin birer ev maketi ya da tapınak modeli olduğu, sunakların da kandil, tütsü kabı gibi kullanımlara sahip olabileceğine dair öneriler bulunmaktadır ancak bu tarz görüşler kanıtlanabilirlikten uzaktır. Anadolu ve Balkanlarda, MÖ 8. bin ve 4. bin arasına tarihlenen ev modelleri ile sunaklar genellikle belli bir

kontekstten gelmemektedir. Bundan dolayı da ev modelleri ve sunaklar hakkında yeterli düzeyde bilgi edilmesi de zorlaşmaktadır. Bazı sunakların ve ev modellerinin mezarlardan gelmesi, gündelik kullanımına göre üretilmemelerinden dolayı bu tarz eserlere farklı anlamlar yüklenmesine neden olmuştur.

Sonuç olarak; ev modelleri ve sunaklar, Neolitik ve Kalkolitik Dönem insan topluluklarının yaşam alanları olan evlerin içerisinde yer alan figürin, kült kabı gibi önemli eser grupları arasındadır.

Ev Modelleri, Çayönü ve Yakınoğu coğrafyasının geri kalan kısmında birkaç örnekle temsil edilirken, Balkanlarda bu objelerin yoğun bir biçimde karşımıza çıkması, ev algısındaki toplumsal değişimleri göstermesi açısından önemlidir. Ev, Kuzey Makedonya örneklerinde kadın ile özdeşleşebilirken, zoomorfik şekilli olanlar da (örneğin; boynuz gibi unsurlar) “gücü” temsil ederek korumayı ifade edebilmektedir. Ev modelinin yapımı sadece toplulukların inanç yapılarını anlatan veya evin içini süsleyen dekoratif bir obje olmayıp, toplumsal bellek aktarımı açısından önemli bir rolü üstlenmektedir. Biçimsel ve üretiliş amaçları açısından ev modelleri ile benzerlik taşıyan sunaklar, yaygın bir şekilde Orta Anadolu’da MÖ 7. bin’de görülmeye başladıktan kısa bir süre sonra Batı Anadolu genelinde, Trakya ve Balkanların önemli bir kesiminde de çeşitli formlarda karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Allison, Penelope M. (1999). *The Archaeology of Household Activities*. London: Routledge.
- Aydingün, Şengül (2018). Tarihöncesinde Dana Adasının Stratejik Konumu. Ed. Hakan Öviz. *Akdeniz'in En Büyük Antik Tersanesi Dana Adası*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları. 5-19.
- Ádám, V. (2015). *A kárpát-medenceősikincsei: A kőkortól a honfoglalásig*. Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum.
- Bailey, Douglass W. (1990). *The Living House: Signifying Continuity*. Ed. R. Samson *In the Social Archaeology of Houses*. Edinburg: Edinburg University Press, 19-48.
- Bailey, Douglass W. (2000). *Balkan Prehistory: Exclusion, Incorporation and Identity*. London-New York: Routledge.
- Bánffy, Eszter (1997). "Cult Objects of the Neolithic Lengyel Culture, Connections and Interpretation." Ed. Erzsebert Jerem ve Wolfgang Meid, Budapest: *Archaeolingua* 7.
- Bánffy, Eszter (2013). "The Körös Culture in the Southern Danube Valley and in the Kalocsa Sarkoz Region. Ed. Erzsebert Jerem, *The Early Neolithic in the Danube-Tisza interfluvium*. Oxford: *Otka*, 11-13.
- Baysal, Emma (2014). "A Preliminary Typology for Beads from the Neolithic and Chalcolithic Levels of Barçın Höyük." *Anatolia Antiqua* XXII, 1-10.
- Bıçakçı, Erhan (1995). "Çayönü House Models and a Reconstruction Attempt for the Cell-plan Buildings." Ed. Güven Arsebük, *In Halet Çambel için Prehistorya Yazıları/ Readings in Prehistory Studies Presented to Halet Çambel*. İstanbul: Graphis Yayınları. 101-125.
- Borić, Dusan (2008). "First Households and "House Societies" in Prehistory." *Prehistoric Europe: Theory and Practice* (ed. Andrew Jones), 109-142. Oxford: Willey Blackwell.
- Borić, Dusan, Bryan Hanks, Dusko Slijivar, Miroslav Kocic, Jelena Bulatovic, Seren Griffiths, Roger Doonan, Dragan Jacanovic (2018). "Enclosing the Neolithic World." *Current Anthropology*, Volume 59, Number 3, 336-346.
- Braidwood, Robert J. (2009). *Tarihöncesi İnsanlar*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

- Brami, Maxime (2014). The Diffusion of Neolithic Practices From Anatolia to Europe, A Contextual Study of Residential and Construction Practices. Doktora Tezi, University of Liverpool, Liverpool. *Prehistorische Zeitschrift*, Volume 86.
- Brami, Maxime and Heyd, Volker (2011). "The origins of Europe's first farmers: The role of Hacilar and Western Anatolia, Fifty years on." *Prehistorische Zeitschrift*, Vol. 86, No. 2, 165-206.
- Broodbank, Cyprian (2016). Orta Deniz'in Yapımı Başlangıçtan Klasik Dünya'nın Doğuşuna Kadar Akdeniz'in Tarihi. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Bugaj, Urszula, Goce Naumov, Maciej Trzecieck, Malgorzata Chwiej, Marcin Przybyla, Piotr Szczepanik and Michal Podsiadlo (2014). Archaeological, Geophysical and Topographic Survey of The Neolithic Tells in Pelagonia [online]. Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk. [Accessed 26 May 2021]. Available from:
http://www.rcin.org.pl/Content/54766/WA308_74899_P244_Archaeological-Geoph_I.pdf
- Burdo, Nataliia, Mikhail Videiko, John Chapman and Bisserka Gaydarska (2013). "Houses in the Archaeology of the Tripillia-Cucuteni Groups." Ed. Daniela Hofmann, Jessica Smyth, *Tracking the Neolithic House in Europe, One World Archaeology*. New York: Springer+Business Media, 95-115.
- Buzea, Dan (2006). "Models of Altars and Miniature Tables belonging to the Cucuteni – Ariuşd Culture, discovered at Păuleni Ciuc-Ciomortan, Dâmbovitza County", *Harghita County*." *Acta terrae septemcastrensis journal*. Sibiu [Romania]: Editura Economică. Erişim Tarihi: 02/01/2021
- Chapman, John (2015). "The Balkan Neolithic and Chalcolithic." Ed. Chris Fowler, Jan Harding and Daniela Hofmann. *The Oxford Handbook of Neolithic Europe*. Oxford: Oxford University Press, 157-174.
- Chapman, John and Bisserka Gaydarska (2018). "The Cucuteni-Tripillia "Big Other-Reflections on the Making of Millennial Cultural Traditions." Ed. Dagmara H. Werra and Marzena Wozny, *Between History and Archaeology: Papers in honour of Jacek Lech*. Oxford: Oxuniprint, 267-277.
- Childe Vere Gordon. 1952, *New Light on the Most Ancient East*, New York: Praeger
- Childe, Vere Gordon (1958). *The Dawn of European Civilization*. New York: Alfred A. Knoff, INC.

- Cuche, Denys (2013). Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Čausidis, Nikos (2010). “Neolithic Ceramic Figurines in the Shape of a Woman-House from the Republic of Macedonia.” *Zoomorphic Miniature Figures in Eurasia, Africa and Meso-America* (ed. Dragos Gheorghiu ve Ann Cyphers), 25-35. Oxford: Archaeopress.
- Darvill, Timothy (2008). Vinča Culture. In *The Concise Oxford Dictionary of Archaeology*. Oxford University Press. Retrieved 26 May. 2021.
<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199534043.001.0001/acref-9780199534043-e-4523>.
- Derin, Zafer (2012 a). “Yeşilova Höyüğü.” Ed. Altan Çilingiroğlu, Zeynep Mercangöz, Gürcan Polat, Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 170-180.
- Derin, Zafer (2012 b). “Yeşilova Höyük”. Ed. Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen and Peter Kuniholm. *The Neolithic in Turkey. Vol. 4: New excavations and new research: Western Turkey*. İstanbul: Archaeology& Art Publications, 177-195.
- Dirican, Murat, Çiğdem Atakuman, Ceren N. Biler ve Burçin Erdoğan (2018). “Uğurlu Höyük-Gökçeada’da Bulunan Neolitik ve Kalkolitik Dönem Seramik ve Taş Buluntular Üzerinde İlk Arkeometrik Gözlemler.” Dr. Candan Keskin. 33. Arkeometri Sonuçları Toplantısı 2. Cilt. Bursa: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 121-128.
- Duru, Refik (2004). Bademağacı Kazıları 2002 ve 2003 Yılları Çalışma Raporu. *Bulleten, LXVIII*, 519-560.
- Duru, Refik (2008). MÖ 8000’den MÖ 2000’e Burdur-Antalya Bölgesi’nin Altıbin Yılı. Sunan-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.
- Duru, Refik (1993). Zwei neolithische Miniaturtische aus Höyücek. *Istanbul Mitteilungen*, 43, s. 129-132.
- Düring, Bleda S. (2016). Küçük Asya’nın Tarihöncesi: Karmaşık Avcı-Toplayıcılardan Erken Kentsel Toplumlara. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Eagleton, Terry (2016). Kültür Yorumları. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Erdoğu, Burçin (2004) "Karşılařtırılmalđ Tablolara Göre Anadolu Kronolojisi." Ed. Burçin Erdoğu, Oğuz Tanındđ ve D. Uygun, Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 14 C Veri Tabanı. İstanbul: Ege Yayınları.
- Erdoğu, Burçin (2012). "Uğurlu-Zeytinlik: Gökçeada'da Tarih ncesi Dönemlere Ait Yeni Bir Yerleşme." Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 2, 1-16.
- Erdoğu, Burçin (2013). "Uğurlu: A Neolithic Settlement on the Aegean Island of Gokceada." Ed. Mehmet zdoğan, Nezih Başgelen and Peter Kuniholm, The Neolithic in Turkey: New Excavations & New Research, Northwestern Turkey and Istanbul. İstanbul: Archaeology & Art Publications. 1-33.
- Erlat, Ecmel (2010). İklim Sistemi ve İklimsel Değişmeler. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Esin, Ufuk (1979). İlk retimciliğe Geçiş Evresinde Anadolu ve Güneydoğu Avrupa I (G.Ö. 10500-7000 Yılları Arası) I Doğal evre Sorunu., İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Esin, Ufuk (1981). İlk retimciliğe Geçiş Evresinde Anadolu ve Güneydoğu Avrupa I (G.Ö. 10500-7000 Yılları Arası) I Kültürler Sorunu., İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Falkenstein, Frank (2004) Tierdarstellungen und "Stierkult" im Neolithikum Siidosteuropas und Anatoliens" Ed. Khenrieta Tadorova, Mark Stefanovich and Georgi Ivanov, The Struma/ Strynon River Valley in Prehistory: In The Steps of James Harvey Gaul Volume 2. Gerda Henkel Stiftung.
- Ljubo Fidanoski (2015). "Home sweet home: Neolithic architectural remnants from Cerje-Govrlevo, Republic of Macedonia. Analele Banatului, S. N., Arheologie-Istorie, XXIII.
- Filipović, Dragana ve Nenad N. Tasić (2012). "Vina-Belo Brdo, a Late Neolithic Site in Serbia Consideration of the Macro-Botanical Remains as Indicators of Dietary Habits." Balcanica, 43, 7-27.
- Gerritsen, Fokke, Rana zba and Laurens Thissen (2013). "Barcın Hyk The Beginings of Farming in the Marmara Region." Ed. Nezih Başgelen, The Neolithic in Turkey: New Excavations & New Research. Northwestern Turkey and İstanbul. İstanbul: Archaeology& Art Publications, 93-112.

- Gerritsen, Fokke, Rana Özbal ve Laurens Thissen (2013). “Barçın Höyük ve Marmara Bölgesi’nde Tarımın Başlangıcı.” *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, 143, 51-66.
- Gimbutas, Marija (1974). “Anza, ca. 6500-5000 BC: A Cultural Yardstick for the Study of Neolithic Southeast Europe.” *Journal of Field Archaeology*, Vol 1, No. 1/2, pp. 27-66.
- Gimbutas, Marija (1991). *The Civilization of The Goddess: The World of Old Europe*. San Francisco, Calif: Harper San Francisco.
- Guilaine, Jean (2016). “Neolithic Houses: Mediterranean Exemples.” *La maisonnée en Europe* 2016-8. Erişim: 08.05.2021.
<https://journals.openedition.org/palethnologie/534?lang=en#text> (Erişim Tarihi: 08.05.2021).
- Gurova, Maria (2014). “Neolithic flint assemblages from Bulgaria: an overview. Самарский научный вестник, No, 3(8), 94-108.
- Jacobsson, Piotr and Adina Boroneant, A. (2010). “Set in clay: altars in place at Cuina Turcului, Iron Gates Gorge.” *Asociația Română de Arheologie, Studii de Preistorie*, 7/2010. s. 33-44.
- Kaçmaz, Muhammet (2013). “Balkan Coğrafyası.” İskefiyeli, Z., Çelik, M.B., Yazıcı, S. *Türk Tarihinde Balkanlar- Balkans in the Turkish History*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Cilt 1, 11-37.
- Kanzurova, Elena and Dragisa Zdravkovski (2011). "Latest Archaeological Research Regarding the Neolithic Period in the Republic of Macedonia" (Ed.) Raiko Krauß, *Beginnings – New Research in the Appearance of the Neolithic between Northwest Anatolia and the Carpathian Basin; Papers of the International Workshop, 8th-9th April 2009, İstanbul*. Bahden/Westf: VML, Verlag Marie Leidorf. 139-155.
- Karadaş, Aylin (2014). “İzmir’in Bilinen İlk Yerleşmesi Yeşilova Höyüğü’nde Jeoarkeoloji ve Paleocoğrafya Araştırmaları.” *Ege Coğrafya Dergisi*, 23/1, 43-55.
- Karamurat, Cansu (2018). “Ritual and social structure during the late neolithic and early chalcolithic: pit rituals of Uğurlu-Gökçeada. Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karul, Necmi (2011). “The Emergence of Neolithic Life in South and East Marmara Region.” Ed. Raiko Krauß, *Beginnings – New Research in the Appearance*

of the Neolithic between Northwest Anatolia and the Carpathian Basin; Papers of the International Workshop: 8 th-9th April 2009, İstanbul. Rahden/ Westf: Verlag Marie Leidorf GmbH, 57-65.

Karul, Necmi (2017). Aktopraklık Tasarlanmış Prehistorik Bir Köy. İstanbul: Ege Yayınları.

Kızıltan, Zeynep (2014). “Marmaray-Metro Projeleri ve Yenikapı Arkeolojik Kurtarma Kazıları.” Colloquim Anatolicum, S. 13, s. 11-14.

Kodaman, Timuçin ve Haktan Birsal (2014). “21. Yüzyıl Balkan Jeopolitiğinin Çok Boyutlu Bir Bakış Açısı ile İncelenmesi ve Türkiye’ye Etkilerinin Değerlendirilmesi.” Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt 19, 49-64.

Korvin-Piotrovsky, Aleksey G. (2012). “Tripolye culture in Ukraine.” Ed. Francesco Menotti and Aleksey G. Korvin-Piotrovskiy, *The Tripolye Culture Giant: Settlements in Ukraine: Formation, Development and Decline*. Oxford: Oxbow Books.

Korvin-Piorovskiy, Aleksey G., Vladislav Chabanyuk and Liudmilla Shatilo, “Tripolian house construction: conceptions and experiments.” Ed Francesco Menotti and Aleksey G. Korvin-Piotrovskiy. *The Tripolye Culture Giant: Settlements in Ukraine: Formation, Development and Decline*. Oxford: Oxbow Books.

Krauß Von Raiko. (2008). Karanovo und das südosteuropäische Chronologiesystem aus heutiger Sicht. *Eurasia Antiqua*, 14, pp. 115-147.

Kuş, Melek (2013). “Gökçeada Uğurlu / Zeytinlik Höyük Kazısı Işığında MÖ 5. Binde Batı Anadolu ve Doğu Ege Adaları.” Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Lazarovici, Cornelia, Cornelia M. Lazarovici and Senica Turcanu (2009). Cucuteni: A Great Civilization of the Prehistoric World. Ed. Lacramioara Stratulat. Iaşi: Palatul Culturii Publishing House.

Lévi-Strauss, Claude (2016). *Irk, Tarih ve Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.

Lichter, Clemens (2004). “Introduction to the workshop.” Ed. Clemens Lichter. *How Did Farm Ioannis.*, L. Orphanidis-Georgiadis and Nikos Efstratiou (1991). Neolithic Thessaly and The Sporades. Remarks on cultural contacts between Sesklo, Dimini and Aghios Petros based on trace element analysis and archaeological evidence.” *Oxford Journal of Archaeology*, 10 (3), 307-313.

- Maniatis, Y., Vassilis Perdikatsiss and Kostas Kotsakis (1998). "Assessment of In-Site Variability of Pottery from Sesklo, Thessaly." *Archaeometry* 30, 264-274.
- Mellaart, James (1970). *Excavations at Hacilar*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Minichreiter, Kornelija (2001). "The architecture of Early and Middle Neolithic settlements of the Starcevo culture in Northern Croatia." *Documenta Praehistorica XXVIII*, 199-214.
- Minichreiter, Kornelija (2005). "Zadubravlje- Cult Objects in the e Starčevo Culture Settlement. *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 22, 5-24.
- Mirea, Pavel (2011). "Between Everyday and Ritual use – "Small Altars" or "Cult Tables" from Magura "Buduiasca", Teleorman County (D): The Early Neolithic Finds. Ed. Şontea, S. A. *Buletinul Muzeului Judetean Teleorman, Seria Arheologie* 3, 41-57.
- Morales, Vivian B. (1990). "Figurines and Other Clay Objects from Saraband Cayönü." *Oriental Institute Communications No: 25*. Chicago: The Oriental Institute of The University of Chicago.
- Nanoglou, Stratos (2005). "Subjectivity and Material Culture in Thessaly, Greece: the Case of Neolithic Anthropomorphic Imagery. *Cambridge Archaeological Journal*, Vol. 15/ 2. Pp 141-156.
https://www.researchgate.net/publication/231873434_Subjectivity_and_Material_Culture_in_Thessaly_Greece_the_Case_of_Neolithic_Anthropomorphic_Imagery 07.06.2021
- Naumov, Goce (2008). "The Vessel as a Human Body: Neolithic Anthropomorphic Vessels and Their Reflection in Later Periods." Ed. Ina Berg. *Breaking the Mould: Challenging the Past through Pottery*. Oxford: Hadrian Books Ltd, 93-101.
- Naumov, Goce (2011) "Visual and Conceptual Dynamism of The Neolithic Altars in The Republic Of Macedonia." Eds. Vassil Nikolov, Krum Bacvarov and Hristo Popov. *Interdisziplinäre Forschungen zum Kulturerbe auf der Balkanhalbinsel*. Sofia: Nice. 89-129.
- Naumov, Goce (2009). "Neolithic Visual Culture and Rituals." Ed. Goce Naumov, Ljubo Fidanoski, Igor Tolevski, Aneta Ivkowska *Neolithic Communities In The Republic of Macedonia*. Skopje: Dante, 87-135.
- Naumov, Goce (2013). "Embodied Houses: the Social and Symbolic Agency of Neolithic Architecture in the Republic of Macedonia. Ed. Daniela Hofmann,

- Tracking in the Neolithic House in Europe, One World Archaeology. New York: Springer Science+Business Media New York.
- Naumov, Goce (2016). "Tell communities and wetlands in Neolithic Pelagonia, Republic of Macedonia." *Documenta Praehistorica XLIII*, 65-94.
- Naumov, Goce (2016 b). "Among Wetlands and Lakes: The Network of Neolithic Communities in Pelagonia and Lake Ohrid Republic of Macedonia." Ed. Krum Bacvarov and Ralf Gleser, *Southeast Europe and Anatolia in Prehistory: Easy is honor of Vassil Nikolov on his 65th anniversary*. Bonn: Verlag Dr. Rudolf Habelt GmbH. 175-187.
- Naumovski, Donco and Elena S. Kanzurova (2013). "Reconstruction of a Neolithic village at Tumba Madzari." *Arqueo Mediterranea*, 13. 37-43.
- Nasteva, Irena K. (2007). "Prehistoric Macedonian Ladies". Skopje: Muzej Na Makedonija.
- Nikolov, Vassil (2009). On the Semantics of Neolithic Altars. Ed. Joan Marler and Miriam Robbins Dexter. *Signs of Civilization: Neolithic Symbol System of Southeast Europe; Proceedings from the International Symposium Signs of civilization: Novi Sad, Serbia, May 25-29, 2004: Dedicated to Bogdan Brukner (1931- 2006): Proceedings from the International Symposium Signs of Civilization*. Sebastopol: Inst. Of Archaeo mythology. 141-144.
- Nikolov, Vassil and Desislava Takorova (2018). *The Dawn of European Civilisation: Slatina-Sofia 8,000 Years Ago: Sofia History Museum from 17-th of May to 3-th of September 2018*.
- Özbal, Rana, Fokke Gerritsen, Mücella Erdalkıran ve Hadi Özbal (2014). "2013 Yılı Barçın Höyük Kazıları." Ed. Haydar Dönmez. 36. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt: 02-06 Haziran 2014 Gaziantep. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. 615-630.
- Özdoğan, Aslı E. (2007 a). "Çayönü." Ed. Nezih Başgelen, *12000 Yıl Önce "Uygarlığın Anadolu'dan Avrupa'ya Yolculuğunun Başlangıcı" Neolitik Dönem*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 89-91.
- Özdoğan, Aslı E. (2007 b). "Çayönü." Ed. M. Özdoğan, N. Başgelen: *Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de Neolitik Dönem yeni kazılar-yeni bulgular*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 57-97.
- Özdoğan, Aslı E. (2011). "Çayönü Tepesi." *Arkeo Atlas, Anadolu'nun Arkeoloji Atlası / Tarihöncesinden Demir Çağı'na* 01, 62-63.

- Özdoğan, Eylem (2009). Trakya’da Yapılan Son Araştırmalar Işığında Balkanlar’da İlk Neolitik Çağ’dan Orta Neolitik Çağ’a Geçiş Sorunu. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdoğan, Mehmet (1998). Tarihöncesi Dönemlerde Anadolu ile Balkanlar Arasındaki Kültürel İlişkileri ve Trakya’da Yapılan Yeni Kazı Çalışmaları. TÜBA-AR, I, 63-93.
- Özdoğan, Mehmet (2004). “Westward Expansion of the Neolithic and Early Chalcolithic.” Clemens Lichter. How Did Farming Reach Europe? İstanbul: Ege Yayınları, 13-17.
- Özdoğan, Mehmet (2007 a). “Neolitik Dönem: Günümüz Uygarlığının Temel Taşları.” Ed. Nezih Başgelen, 12000 Yıl Önce “Uygarlığın Anadolu’dan Avrupa’ya Yolculuğunun Başlangıcı” Neolitik Dönem. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 9-20.
- Özdoğan, Mehmet (2007 b). “Marmara Bölgesi Neolitik Çağ Kültürleri.” Ed. Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen: Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı Türkiye’de Neolitik Dönem yeni kazılar-yeni bulgular. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 401-426.
- Özdoğan, Mehmet (2010). “Çayönü: Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem’e Tarihlenen Bir Yerleşim Yerinde Koruma ve Alan Düzenleme Uygulamaları.” TÜBA-KED 8, 141-154.
- Özdoğan, Mehmet (2011). “Polychrome Early Neolithic Painted Pottery at Aşağı Pınar.” Studia Praehistorica 14, 83-90.
- Özdoğan, Mehmet (2013 a). “Anatolia and the Balkans Archaeology.” Ed. Immanuel Ness. The Encyclopedia of Global Human Migration, Vol. 1. Blackwell Publishing Ltd., Malden, MA-Oxford, 139-145.
- Özdoğan, Mehmet (2013 b). “Neolithic Sites in the Marmara Region. Fikirtepe, Pendik, Yarımburgaz, Toptepe, Hoca Çeşme and Aşağı Pınar.” Ed. Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen and Peter Kuniholm. The Neolithic in Turkey, New Excavations& New Research, Northwestern Turkey and Istanbul. İstanbul: Archaeology& Art Publications, 167-269.
- Özdoğan, Mehmet (2016). 50 Soruda Arkeoloji. İstanbul: Bilim ve Gelecek Kitaplığı.
- Özdoğan, Mehmet, Hermann Parzinger, Eylem Özdoğan ve Heiner Schwazberg (2009). “Kırklareli Höyüğü Aşağı Pınar Kazısı 2007 Yılı Çalışmaları. Uluslararası Kazı ve Araştırma Sonuçları Toplantısı, Cilt 2: 26-30 Mayıs

2008. Ankara: Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùğü Yayınları, 233-248.
- Özey, Ramazan (2017). Balkanlar ve Balkan Ùlkeleri Coğrafiyası. Ankara: Pegem Akademi.
- Özgel Felek, Seval (2020). Doğu Karadeniz Yerel Mimariye ait Serender ve Dünya'dan Benzer Yapılar. Karadeniz İncelemeleri Dergisi, 28, s. 525-546.
- Özlem, Dođan (2015). Kùltür Bilimleri ve Kùltür Felsefesi. İstanbul: Notos Kitap.
- Ökse, Tuba (2012). Önyasya Arkeolojisinde Çanak Çömlek: Teknik Özellikler, Biçimler Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca Terimler. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Palaguta, Illia V. ve Elena G. Starkova (2017). "A House Model from Popudanya, Cucuteni-Tripolye Culture, Ukrania: A New Interpretation." *Archaeology, Ethnology and Anthropology of Eurasia* 4511: 83-92.
- Perles, Catherine (2004). The Early Neolithic In Greece. Cambridge: Cambridge University Press.
- Petrov, I. (2010). Yeni Bulgaristan Üniversitesi, NBU Müzesi Kataloğu (Elektronik Baskı). Ed. Talantina Shalgonova, Valentina Ganeva. Sofya.
<https://museum.nbu.bg/download/upizi/museum/pdf/katalog-kulturnata-sleda.pdf>
12.06.2021
- Petrović, Bisenija, Velibor Katić and Milos Spasić (2013). Life in Clay: Neolithic Art on the Territory of Belgrade-Figural Plastic Artifacts from the Collection of the Belgrade City Museum. Belgrade: Belgrade City Museum.
- Raczky, Pal (2015). "Settlements in South-East Europe." Ed. Chris Fowler, Jan Harding, Daniela Hofmann. The Oxford Handbook of Neolithic Europe. Oxford: Oxford University Press.
- Razum, Miroslav (2017). Balkanlar ve Anadolu: MÖ 6. Bin Ortasından 5. Bin Ortasına Kadar. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Renfrew, Colin (2018). "Investigating the Final Neolithic." Ed. Soren Dietz, Fanis Mavridis, Zarko Tankosic ve Turan Takaoğlu. Communities in Transition. The Circum-Aegean Area During The 5th and 4th Millennia BC. Oxbow Books: Oxford, 3-11.
- Renfrew, Colin and Paul Bahn (2013). Arkeoloji-Anahtar Kavramlar. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Roodenberg, Jacob (1999). "Investigations at Mentеше Hyk in the Yenişehir Basin (1996-97)." *Anatolica*, XXV, 21-36.
- Roodenberg, Jacob (2000). "2000 Yılı Mentеше Kazı Sezonu." Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Mdrlg 87, 123-125.
- Roodenberg, Songül A. (2007). "Kuzeybatı Anadolu'nun İlk iftileri: Mezarlık ve Gmtler." *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 131.
- Roodenberg, Jacob and Roodenberg, Songül A. (2007). "İlipınar ve Mentеше: Doğu Marmara'da Neolitik Döneme Ait İki Yerleşme." Ed. Mehmet zdoğan, Nezih Başgelen: Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de Neolitik Dönem yeni kazılar-yeni bulgular. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Roodenberg, Jacob and Roodenberg, Songül A., (2013). "İlipınarand Mentеше. Early Farming Communities in the Eastern Marmara." Eds. Nezih Başgelen, Mehmet zdoğan, Peter Kuniholm. *The Neolithic In Turkey, New Excavations & New Research, Northwestern Turkey and Istanbul*. Istanbul: Archaeology & Art Publications, 69-91.
- Schwarzberg, Heiner (2003). "On Problems in Identifying Ritual Pottery: The Example of the So-Called "Cult Tables." Ed. Lolita Nikolova, "Early Symbolic Systems for Communications in Southeast Europe: Volume I. Oxford: Hedges, 79-84.
- Schwarzberg, Heiner (2005 a) "Kultgef evon Aşağı Pınar." Kulttischchen" und ihre Stellung im Neolithikum und Chalkolithikum Sdosteuropas und Anatoliens", Herrmann Parzinger ve Heiner Schwarzberg (eds.) *Aşağı Pınar II. Diemittel- und sptneolithische Keramik: 247-416*. Verlag Philipp von Zabern, Mainz.
- Schwarzberg, Heiner (2005b). Prismatic polypod vessels and their way to Europe." Ed. Lichter, C. How did farming reach Europe? *Byzas* 2, 255-273.
- Schwarzberg, Heiner (2009). "Neolithic "Cult Tables" from Barçın Hyk." *Anatolica* (XXXV), 167-177.
- Schwarzberg, Heiner and Eylem zdoğan, (2012). "Zwischenzwei Welten-frhe Bauernkulturen in Turkish-Thrakien." *Archologie in Deutschland*, 4, 56-57.
- Shukurov, Anvar and Mykhailo Videiko (2017). "The evolving system of Trypillian Settlements." Arxiv.

<https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1705/1705.03398.pdf>27.05.2021.

- Simmons, Alan H. (2007). *The Neolithic Revolution in the Near East: Transforming the Human Landscape*. Arizona: The University of Arizona Press.
- Skafida, Evangelia (2008). "Symbols from the Aegean World: The Case of Late Neolithic Figurines and house models from Thessaly, Hellas." Ed. Hayat Erkanal, Harald Hauptmann, Vasıf Şahoğlu, Rıza Tuncel, *Proceedings of the International Symposium The Aegean in the Neolithic, Chalcolithic and Early Bronze Age*. Ankara: ANKÜSAM, 517-532.
- Smith, Harvey B. (2013). *Re-Examining Late Chalcolithic Cultural Collapse in Southeast Europe*. University of Central Arkansas, Anthropology, Arkansas.
- Smrčka, Vaclav, Vitezslav Kuželka, Zdenka Musilová and Oliver Gábor (2018). "Bone Diseases at the Lengyel Culture Burial Site in Zengövárkony, Hungary." *Anthropologie*, LVI/ I, pp. 53-62.
- Srejskić, Dragoslav (1972). *Europe's first monumental sculpture: new discoveries at Lepinski Vir*. London: Thames and Hudson
- Souvatzi, Stella G., (2008). *A Social Archaeology of Households in Neolithic Greece: An Anthropological Approach*. Cambridge/ New York: Cambridge University Press.
- Sterud, Eugene, Robert K. Evans and Judith A. Rasson (1984). "Ex Balcanis Lux? Recent Developments in Neolithic and Chalcolithic in Southeast Europe." *American Antiquity*, Vol. 49, No. 4, pp. 713-741.
- Šemrov, Andrej and Peter Turk (2009). *Neolithic Art in The Republic of Macedonia*. Ljubljana: Narodni Muzej Slovenije.
- Tasic, Nikola, Dragoslav Srejskić and Bratislav Stojanovic (1990). *Vinca: Centre of the Neolithic culture of the Danubian Region*.
- https://www.rastko.rs/arheologija/vinca/vinca_eng.html/01.01.2021
- Tekin, Halil (2007). "Hakemi Use, Güneydoğu Anadolu'da Son Neolitik Döneme Ait Yeni Bir Merkez." Ed. Mehmet Özdoğan, Neziha Başgelen: *Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de Neolitik Dönem yeni kazılar-yeni bulgular*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 47-56.
- Tekin, Halil (2011). "Hakemi Use: A Newly Discovered Late Neolithic Site in Southeastern Anatolia." Ed. Mehmet Özdoğan, Neziha Başgelen, Peter Kuniholm. *The Neolithic In Turkey: New Excavations & New Research*. İstanbul: Archaeology& Art Publications, 151-172.
- Tekin, Halil (2017). *Tarihöncesinde Mezopotamya*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

- Terzijska-Ignatova, Stoilka (2018). Late Chalcolithic cult tables from Tell Yunatsite, Bulgaria. Ed. Soren Dietz, Fanis Mavridis, Zarko Tankosic and Turan Takaoğlu, *Communities In Transition: The Circum-Aegean Area During The 5th and 4Th Millennia BC*. Oxford: Oxbow I books: Oxford & Philadelphia, 140-147.
- Tringham, Ruth (1995). "Archaeological Houses, Households, Housework and the Home." *The Home: Word, Interpretations, Meanings, and Environments* (eds. D. N. Benjamin, D. Stea and E. Arén), 79-107. Aldershot: Avebury.
- Tringham, Ruth (2000). "Southeastern Europe in the transition to agriculture in Europe: bridge, buffer, of mosaic." Ed. T. Douglas Price, *Europe's First Farmers*. Cambridge: Cambridge University Press, 19-56.
- Turcanu, Senica, Cornelia-Magda Lazarovici, and Gheorghe-Corneliu Lazarovici (2009). "General Aspects Concerning The Cucuteni Civilization." Ed. Lacramiora Stratulat. *Cuuteni: A Great Civilization of the Prehistoric World*. Moldavie: Palatul Culturii.
- Ülger, Seda (2007). *Yakındoğu İlk Neolitik Kültürlerinde Yapı Kültü ve Yapıların Gömülme Sorunu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Valde-Nowak, Pawel (2010). "The Mezolithic in the Northern most Periphery of the Carpathian Basin." Ed. Janusz K. Kozlowski, Pal Raczky, *Neolithization of the Carpathian Basin: Northernmost Distribuion of the Starcevo/ Körös Culture*. Ktakoq: Polska Akademia Umiejetnosci, 7-21.
- Videiko, Mykhailo (2010). *Ukraine: From Trypillia to Rus*. Kyiv: Krión.
- Vulpe, Alexandru (2001). "Preistoria României" Ed. Eleni Grammatkikopoulou, *The Balkans in Prehistory*. National Hellenic Research Foundation: Athens.
- Yumaklı, Hilal (2016). *Aşağı Pınar Höyüğü Kalkolitik Dönem Çanak Çömleğinin Yeniden Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Whittle, Alasdair, Alex Bayliss, Alistair Barclay, Bisserka Gaydarska, Eszter Banffy, Dusan Boric, Florin Draşovean, Janos Jakucs, Miroslav Maric, David Orton, Ivana Pantavic, Wolfram Schier, Nenad Tasic, Marc Vander Linden (2016). "A Vinca potscape: formal chronological models for the use and development of Vinca ceramics in South-east Europe." *Documenta Praehistorica XLIII*, 1-60.
- W.R. Whittle, Alasdair (1996). *Europe in The Neolithic The creation of new worlds*. Cambridge: Cmambridge University Press.

Wijnen, M. H. J. M. N. 1981. *Analecta praehistorica Leidensia: publications of the Institute of Prehistory, University of Leiden. XIV: The Early Neolithic I Settlement at Sesklo: An Early Farming Community in Thessaly, Greece.* Leiden: Leiden University Press.

Χονδρογιάννη-Μετόκη, Α. (2014). “Αρχιτεκτονικές μορφές της Προϊστορίας στην κοιλάδα του μέσου ρου του Αλιάκμονα.” *A Century of Research in Prehistoric Macedonia: 1912-2012. International Conference Proceedings* (eds. E. Stefani, N. Merousis ve A. Dimoula), 337-348. Thessaloniki: Archaeological Museum of Thessaloniki.

Zdravkovski, Dragilisa (2008). “Tumba Madžari.” *Macedonian Cultural Heritage Archaeological Sites.* Skopje: UNESCO Venice Office.

Djurđjević, Nenad M. (2012). *The Ancestral Origin of Stećaks.*

BOSNIAN-PYRAMID.ORG 27.05.2021.

<http://www.ime.gr/chronos/01/en/gallery/nl/chairon/chair1.html> 27.05.2021.

МУЗЕЙНА МРЕЖА В БЪЛГАРИЯ. 27.05.2021.

http://museum-old.nbu.bg/?cc_id=7&p=rubriki_items&r_p=rubriki&id=831

Bulgarian Heritage (2012).

<http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/32227> 27.05.2021.

<https://image.slidesharecdn.com/sztreasuresndbg-110418004429-phpapp01/95/-207-728.jpg?cb=1303087896> 08.06.2021

Yambol Museum (2020).

<http://yambolmuseum.eu/wp-content/uploads/2020/09/27-1.jpg> 08.06.2021

NBU Museum, (2021).

<https://museum.nbu.bg/bg/izdaniq> <https://image.slidesharecdn.com/sztreasuresndbg-110418004429-phpapp01/95/-119-728.jpg?cb=1303087896> 08.06.2021

Kyustendil Museum

http://www.kyustendilmuseum.primasoft.bg/bg/mod.php?mod=userpage&page_id=188&menu=360000 08.06.2021

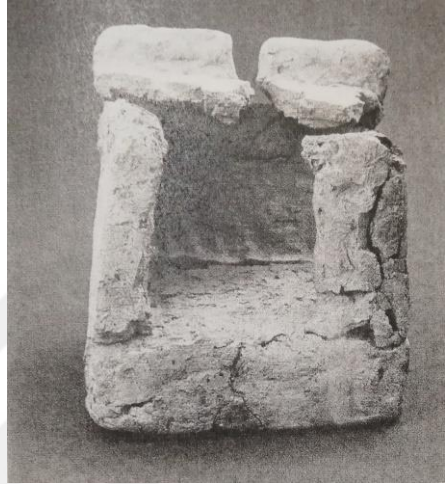
Ed. Shalganova, T. and Ganeva, V. (2010). Yeni Bulgaristan Üniversitesi, NBU Müzesi Kataloğu (Elektronik Baskı), Sofya

<https://museum.nbu.bg/download/upizi/museum/pdf/nachalata.pdf>
<https://museum.nbu.bg/download/upizi/museum/pdf/nachalata.pdf> 12.06.2021

KATALOGLAR LİSTESİ

Kat. No	1	
Müze Env. No	23/163/86	
Müze	Diyarbakır Müzesi	
Eser Adı	Ev modeli	
Kültür	Son ÇÇNB (MÖ 7500-7100)	
Bulunduğu Yer	Çayönü/CY yapısı	
Ölçüleri	Y: 13 cm, U: 12,5 cm, D: 11,6 cm	
Durumu	Üst kısmı kırık olan model, onarım geçirmiştir.	
Tanımı	Çayönü – CY Yapısı'nda (C3) ele geçmiş saman katkılı kilden yapılmış ev maketidir. Tek odalı, düz damlı, önden tek girişi olan bir ev modelidir. İlk olarak 4,00 cm yüksekliğinde bir kaidesi yapıldıktan sonra üst kısmı tamamlanmıştır.	
Yayın Yeri	Özdoğan, A. E. 2007: s.72.	

Kat. No	2
Müze	Museum of Makedonia
Eser Adı	Ev Modeli
Kültür	MÖ 5500-5000
Bulunduğu Yer	Tumba, Porodin, Bitola
Durumu	Sağlam
Tanımı	Dört ayaklı ev modelinde ayaklarının arasında üçgen şeklinde aşağı sarkan çıkıntıları bulunmaktadır. Çatısı, kırma çatı şeklinde olmasına karşılık sadece ön ve arka yükselteleri bulunmaktadır. Bu ön ve arka yükseltelerinin uç kısımlarına doğru ip delikleri bulunmaktadır.
Yayın Yeri	Naumov, 2013: s.74.

Foto: Özcan Dursun

Kat. No	3	
Müze Env. No	4037a	
Müze	National Historical Museum, Bulgaria	
Eser Adı	Ev Modeli	
Kültür	Geç Kalkolitik Karanovo VI (MÖ 5000)	
Bulunduğu Yer	Sofya-Bulgaristan	
Ölçüleri	Y: 6,5 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>Dikdörtgen ve uzunlamasına olan bu yapı, kırma bir çatı modeline sahipken kısa ön ve arka kısımlarında açıklıklar bulunmaktadır. Yan duvarları ve çatıda bazı kesik çizgiler ile dekore edilmiştir. Açık kahverengi tonlarında ve cilalı bir yüzeye sahiptir.</p>	
Yayın Yeri	<p>Bulgarian Heritage, 2012. Erişim: 27.05.2021 http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/376</p>	

Kat. No	4	
Müze Env. No	1367	
Müze	National Historical Museum, Bulgaria (Национален исторически музей София)	
Eser Adı	Ev Modeli	
Kültür	MÖ 5000-4000 Geç Kalkolitik- Karanovo VI	
Bulunduğu Yer	Sofya	
Ölçüleri	Y: 29,5 cm, G: 19 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>Dikdörtgen planlı gövdeye sahip ev modelinin üzerinde üçgen çatısı bulunmaktadır. Çatı kısmında dikine kesik paralel çizgiler bulunmaktadır. Kısa kenarlarında birer adet yuvarlak açıklık bulunurken uzun kenarlarda ise ikişer adet açıklıklar bulunmaktadır. Yan duvar yüzeylerinde kesik spiral-meander biçiminde bezemeler bulunmaktadır. Kahverengi tonlarında ve pürüzsüz bir yüzeye sahiptir.</p>	
Yayın Yeri	<p>Bulgarian Heritage, 2012. Erişim: 27.05.2021 http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/375</p>	

Kat. No	5	
Müze Env. No	653	
Müze	Museum of Makedonia	
Eser Adı	Ev Modeli (Antropomorfik?)	
Kültür	Anzabegova-Vršink MÖ 6000-5500	
Bulunduğu Yıl	2007	
Bulunduğu Yer	Tumba Madjari, Skopje	
Ölçüleri	Y: 11 cm	
Durumu	Gövde kısmı sağlam olmasına karşılık üst kısmı eksiktir.	
Tanımı	Dikdörtgen formundaki bu ev modeli, dışa dönük kavisli duvarlara ve dört ayaklı bir çatıya sahiptir. Çatının ortasında antropomorfik silindir için oval bir açıklık bulunmaktadır. Çatının köşebentlerinde daralan delikler bulunmaktadır. Tüm duvarların kapı açıklığı bulunmaktadır. Tabanın üst kısmında iki açıklık bulunmaktadır. Sunağın alt kısmında yanma izleri bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Šemrov and Turk, 2009: s.211	

Foto: Özcan Dursun

Kat. No	6	
Müze Env. No	209	
Müze	Institute and Museum-Bitola	
Eser Adı	Ev Modeli (Evin İçini Gösteren)	
Dönem/Kültür	Neolitik	
Bulunduğu Yıl	1953	
Bulunduğu Yer	Velusina-Porodin	
Ölçüleri	G: 15x16 cm	
Tanımı	Dikdörtgen planlı ev modelinde 4,5 cm yüksekliğinde korkuluk duvarı bulunmaktadır. Korkuluk duvarlarından birisi üçgen bir ocağa bağlanmaktadır. Kaba bir biçimde şekillendirilmiş olan bu ev kırmızımsı tonlarındadır.	
Yayın Yeri	Šemrov and Turk, 2009: s. 230.	

Kat. No	7	
Müze Env. No	1460	
Müze	Regional Historical Museum-Targovishte	
Eser Adı	Ev Modeli (Evin İçini Gösteren)	 <p>Foto: NikolayGenov</p>
Kültür	MÖ 5000-4000 Geç Kalkolitik- Karanovo VI	
Bulunduğu Yer	Ovcharovo, Targovishte- Bulgaristan	
Ölçüleri	Y: 7,5 cm, G: 21,8 cm	
Durumu	Büyük oranda sağlam	
Tanımı	Dört kısa ayak üzerinde modellenen ve çatısı olmayan evin iç mekanında bir adet el değirmeni ve üçgen çatılı iki açıklığı bulunan bir fırın bulunmaktadır. Evin duvarlarından birisinde genişçe kapı açıklığı görülmektedir. Evin dış cephesinde ise kırmızı boya ile geometrik şekillerle süslendiği görülmektedir.	
Yayın Yeri	Bulgarian Heritage, 2012. Erişim Tarihi: 27.05.2021. http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/218	

Kat. No	8	
Müze Env. No	CNA I 904	
Müze	Kyustendil Regional History Museum (Регионален исторически музей Кюстендил)	
Eser Adı	Ev Modeli (Evin İçini Gösteren)	
Kültür	MÖ 5000-4000 Erken Kalkolitik- Gradeshnitsa Kültürü	
Bulunduğu Yer	Köstendil/Bulgaristan	
Ölçüleri	Y: 7,7 cm	
Durumu	Kırık ve bir kısmı kayıptır.	
Tanımı	İki duvarı büyük oranda günümüze kadar korunmuş, dikdörtgen planlı üstü açık ve kısa ayaklı bir ev modelidir. Tam anlamıyla korunabilmiş olan duvarın iç kısmında uzunlamasına bir platform bulunmaktadır. Dış kısmında Sarkan üçgenler, şeritler ve spiral menderesler bulunmaktadır. İç kısımda ise beyaz boya ile yapılmış bir çizim bulunmaktadır. Çizimde bir tekne üzerinde ilerleyen kadın figürü canlandırılmıştır. Açık kahverengi ve açkılanmış bir yüzeye sahiptir.	
Yayın Yeri	Bulgarian Heritage, 2012. Erişim Tarihi: 27.05.2021. http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/377	

Kat. No	9	
Müze Env. No	No.68	
Müze	Kuzey Makedonya Ulusal Arkeoloji Müzesi	
Eser Adı	Ev Modeli (Antropomorfik)	
Kültür	Anzabegova-Vršnik III Orta Neolitik	
Bulunduğu Yıl	1981	
Bulunduğu Yer	Skopje (Üsküp)-Tumba Madzari	
Ölçüleri	Y: 39 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>Antropomorfik görünüme sahip olan sunak iki ana bölümden oluşmaktadır. Üst bölümünde tasvir edilmiş olan bir kadın alt kısmında pencere açıklığı bulunan bir platform üzerine oturmaktadır. Bu sunakta kadının yüz hatlarında kaş, göz ve burnunun net bir biçimde belirtilirken ağız kısmının ise yapılmadığı görülmektedir. Kafasının üstü düz kesik formda yapılmışken, ince formdaki kollarının duruşu alt bölümündeki evi kavrar şekilde yapılmıştır. Göbek deliği belirgindir.</p>	
Yayın Yeri	Kanzurova, E. and Zdravkovski, D., 2011: s. 142.	

Foto: Özcan Dursun

Kat. No	10	
Müze	Kuzey Makedonya Ulusal Arkeoloji Müzesi	
Eser Adı	Ev Modeli (Antropomorfik)	
Kültür	MÖ 6. Binin ikinci yarısı	
Bulunduğu Yer	Cerje, Govrlevo, Skopje	
Ölçüleri	Y: 35 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>Antropomorfik görünümüne sahip olan sunak iki ana bölümden oluşmaktadır. Üst bölümünde yer alan hamile kadın, ortasında pencere açıklığı bulunan bir platform üzerine oturmuştur. Kaş, göz ve burnunun net bir biçimde şekillendirilmesinin aksine ağız kısmının ise şekillendirilmemiş olduğu görülmektedir. Dikdörtgen görünümüne sahip baş kısmı ise "V" şeklindeki iki çizgi detayı ile gövdesinden ayrılmaktadır. Karnındaki göbek deliği şişkince ve belirgin olarak belirtilmiştir.</p>	
Yayın Yeri	Kanzurova and Zdravkovski, 2009: s. 140.	

Foto: Özcan Dursun

Kat. No	11	
Müze Env. No	592	
Müze	Museum of Makedonia	
Eser Adı	Ev Modeli (Antropomorfik)	
Kültür	Anzabegovo-Vršnik III	
Bulunduğu Yer	Tumba Madzari, Skopje	
Ölçüleri	Y: 31,5 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>Ana Tanrıça biçimindeki sunağın bel kısmı dikdörtgen planlıdır. Yüzü düz, gözleri diyagonal ve kapalı belirtilmiştir. Burnu keskin şekillendirilmiştir. Saçı ise Afro tarzında güzel bir şekilde toplanmıştır. Başının üst kısmında yanma izleri bulunmaktadır. Evin ön ve arka kısımlarında dört adet oval açıklık bulunmaktadır. Çatı kısmında asılması için delikler bulunmaktadır. Pişmiş topraktan yapılmış olan bu ev modeli, açkılanmış bir yüzeye ve kahverengi bir tona sahiptir.</p>	
Yayın Yeri	Šemrov and Turk, 2009: s.173	

Foto: Özcan Dursun

Kat. No	12	
Müze Env. No	55	
Müze	Museum of Makedonia	
Eser Adı	Ev Modeli (Antropomorfik)	
Kültür	Velušina-Porodin IV	
Bulunduğu Yıl	1953	
Bulunduğu Yer	Tumba, Porodin, Bitola MÖ 5500-5000	
Ölçüleri	Y: 25,5 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>İnsan biçimli, dikdörtgen şeklindeki bu ev modeli, baca şeklindeki bir Ana Tanrıça başına sahiptir. Evin koruyucusu olarak işlenen tanrıça, topaklarla süslü ışın şeklindeki bir kolye takmaktadır. Evin dört tarafında ters “T” şeklinde açıklıklar bulunmaktadır. Bu açıklıkların evin kapısı veya penceresi olarak yapıldığı düşünülmektedir. Ayrıca pişmiş topraktan şekillendirilen bu ev modeli kahverengi tonlarında perdahlı bir yüzeye sahiptir.</p>	
Yayın Yeri	Šemrov and Turk, 2009: s. 181.	

Kat. No	13	
Müze Env. No	1227	
Müze	InstituteandMuseum – Prilep	
Eser Adı	Ev Modeli (Antropomorfik?)	
Kültür	Velušina-Porodin II	
Bulunduğu Yıl	1981	
Bulunduğu Yer	Tumba, Topolčani – Pelagonija	
Ölçüleri	Y: 20 cm, G: 23x25 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>Dikdörtgen temele sahip olan evin hafif bir eğimle yükselen duvarları bulunmaktadır. Evin çatısının ortasında antropomorfik silindir için bir açıklık bulunmaktadır. Pencereler hilal şeklinde gösterilmiştir. Tüm duvarında genişçe dikdörtgen formda kapı açıklıkları bulunmaktadır.</p>	
Yayın Yeri	Šemrov and Turk, 2009: s.213.	

Kat. No	14	
Müze Env. No	251	
Müze	InstituteandMuseum – Bitola	
Eser Adı	Ev Modeli (Antropomorfik?)	
Kültür	Velušina-Porodin III	
Bulunduğu Yer	Tumba, Dobromiri Köyü – Pelagonija	
Ölçüleri	Y: 21 cm, G: 26 x 23 cm	
Tanımı	<p>Dikdörtgen temeli olan bu ev modelin duvarlarında genişçe açıklıklar bulunmaktadır. Çatısı yarı küresel biçimde olup parmak izleriyle yapılan tırtıklı şeritlerle süslenmiştir. Tavanın iki yanında dairesel açıklıklar bulunur. Karşılıklı iki duvarında yay biçiminde açıklık ve diğer iki duvarında ise düzensiz bir şekle sahip açıklıklar bulunmaktadır. Yüzeyi pürüzlü ve kırmızı tonlarında pişmiş topraktan şekillendirilmiştir.</p>	
Yayın Yeri	Šemrov and Turk, 2009: s.215	

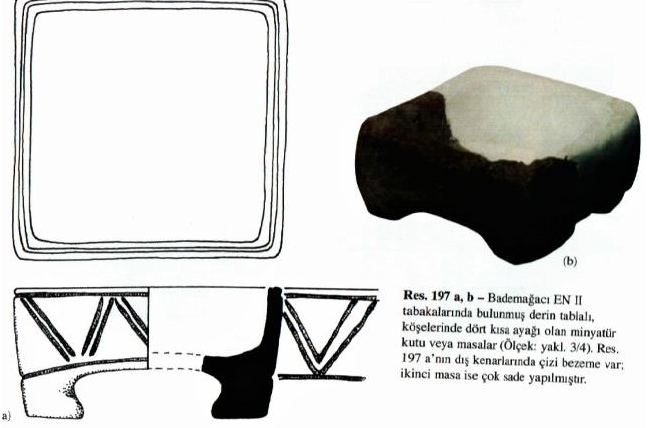
Foto: Özcan Dursun

Kat. No	15	
Müze Env. No	295	
Müze	InstituteandMuseum – Bitola	
Eser Adı	Ev Modeli (Antropomorfik?)	
Kültür	Velušina-Porodin III	
Bulunduğu Yer	Tumba, Velušina Köyü – Pelagonija	
Ölçüleri	Y: 24 cm, G: 27 x 24 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>Dikdörtgen temele sahip ev modelinin çatısının ortasında antropomorfik bir silindire yönelik açıklık bulunmaktadır. Çatısında ayrıca parmak izli şeritlerle bezenmiş detaylar görülmektedir. Tavan arasının her iki tarafında dairesel girintiler vardır. Tüm duvarlarında “M” harfi şeklinde açıklıklar vardır. Pürüzlü bir yüzeye ve kırmızı renge sahiptir.</p>	
Yayın Yeri	Šemrov and Turk, 2009: s. 217.	

Kat. No	16	
Eser Adı	Ev Modeli	
Kültür	Trypillia B-II MÖ 4000-3900	
Bulunduğu Yer	Volodymyrivka- Ukrayna	
Tanımı	Dört kısa ayağa sahip olan bu ev modeli aynı zamanda bir araba modeline de benzetilmektedir. Çatı kısmı oval bir yapıya sahip ve üzerinde şerit bant bezemeleri bulunmaktadır. Kapı girişlerinin üzerinde ise boynuz şeklinde çıkıntılar bulunmaktadır. Yan taraflarında pencere şeklinde üç bölmeye sahip olan bu ev modelin ortadaki bölmesinde ip deliği de bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Burdovd, 2013: s. 99.	

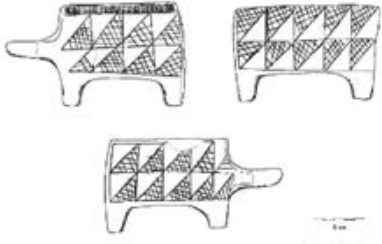

Kat. No	17	
Müze	Diyarbakır Arkeoloji Müzesi	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Son Neolitik III. Tabaka, (MÖ 6100-5950) Mezardan	
Bulunduğu Yer	Hakemi Use, Diyarbakır.	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Dört ayaklı kap, bitüm bezeklidir. Ayaklar, bir hayvanın ayaklarına benzemektedir. Üst kısmında yuvarlak bir haznesi bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Tekin, 2007: s. 52.	

Kat. No	18	
Eser Adı	Sunak	 <p>Res. 197 a, b – Bademağacı EN II tabakalarında bulunmuş derin tablalı, köşelerinde dört kısa ayağı olan minyatür kutu veya masalar (Ölçek: yakl. 3/4). Res. 197 a'nın dış kenarlarında çizi bezeme var; ikinci masa ise çok sade yapılmıştır.</p>
Kültür	Bademağacı EN II (MÖ 6450-6080)	
Bulunduğu Yer	Antalya	
Durumu	Onarım görmüş	
Tanımı	Derin tablalı, köşelerinde dört kısa ayağı bulunmaktadır. Çizimde görülen (a) dış yüzeylerinde çizi bezeme vardır.	
Yayın Yeri	Duru, 2008: s.110.	

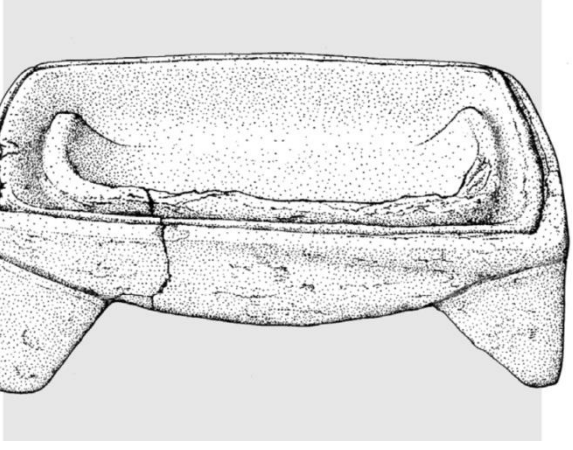
Kat. No	19	
Eser Adı	Sunak	 <p>Res. 199 – Kuruçay EK yerleşmelerinde ele geçen, dörtgen tablalı, dört kısa ayaklı minyatür masa modeli (Yük. 5.8 cm.). Masanın dört yanına hazırlanmış derin dikdörtgen alanlara, kabartma olarak boğa başı betimleri işlenmiş. Masanın tablası üstüne de, kırmızı boya ile antitetik boğa başı tasviri yapılmış.</p>
Kültür	Kuruçay	
Bulunduğu Yer	Burdur	
Ölçüleri	Y: 5,8 cm	
Durumu	Onarım görmüş.	
Tanımı	Dörtgen tablalı, dört kısa ayaklı minyatür masa modelidir. Masanın dört yanına hazırlanmış derin dikdörtgen alanlara, kabartma olarak da boğa başı betimleri işlenmiştir. Masanın tablası üzerine de yine kırmızı boya ile antitetik boğa başı tasviri yapılmış.	
Yayın Yeri	Duru, 2008: s.111	

Kat. No	20	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Neolitik Dönem, III. Tabaka	
Bulunduğu Yer	Yeşilova Höyüğü, İzmir	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Bezemesiz bir şekilde yapılmış olan sunağın dört kısa ayağı bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Derin, 2012: s. 195.	

Kat. No	21		
Eser Adı	Sunak	1	
Bulunduğu Yer	Menteşe Höyük		
Durumu	Onarım görmüş	2	
Tanımı	<p>1- Evin tabanında bulunan genç kadın mezarı. Sol kolu, Fikirtepe tarzında geometrik desenlerle bezenmiş pişmiş toprak bir kap üzerindeydi</p> <p>2- Üçgen şeklinde kazıma geometrik bezemeler bulunmaktadır. Bir kutu görünümüne sahip eserin tutamak kısmı bulunmaktadır. Dört kısa ayağa sahiptir.</p>		
Yayın Yeri	<p>1- Rodenberg, J. and Rodenberg, S.A. 2007:398.</p> <p>2- Schwarzberg, 2009: s.177.</p>		

Kat. No	22	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Fikirtepe	
Bulunduğu Yer	Fikirtepe-İstanbul	
Durumu	Kırık	
Tanımı	İki ayağı korunmuş vaziyette sunak parçasıdır. Üzerinde kazıma-çizgi bezeme bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Özdoğan, 2013: s.211	

Kat. No	23	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Fikirtepe	
Bulunduğu Yer	Fikirtepe-İstanbul	
Tanımı	Dört ayaklı, dikdörtgen masadır. Üzerinde kazıma, çizgi bezeme bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Özdoğan, 2013: s. 211	

Kat No	24	
Eser Adı	Sunak	
Bulunduğu Yer	Sesklo- Yunanistan	
Ölçüleri	Y: 17 cm	
Durumu	Onarım görmüştür.	
Tanımı	Dikdörtgen şeklinde ve dört kısa ayağa sahip olan sunağın üzerinde sıvı veya katı bir malzeme koyma haznesi bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Perles, 2004: s. 270	

Kat. No	25	
Müze Env. No	PIN37	
Müze	NBU Museum	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Erken Kalkolitik (MÖ 5. Binyıl)	
Ölçüleri	Y: 7,5 cm, G: 10,8 cm, U: 11,5 cm	
Bulunduğu Yer	Borovan, Bulgaristan	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Dört ayaklı sunağın duvarlarında kazıma bezemeler bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	https://museum.nbu.bg/bg/izdaniq 12. 06.2021	

Kat. No	26	
Müze	Museum of History Iskra-Kazanlak	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Geç Neolitik- Karanovo III	
Bulunduğu Yer	Tell Kazanlak	
Durumu	Onarım görmüş	
Tanımı	Dört ayağı ve oval biçimde bir tablası bulunmaktadır. Kahverengi bir yüzeye sahiptir.	
Yayın Yeri	Museum of History Iskra-Kazanlak. Erişim Tarihi: 27.05.2020. https://www.muzei-kazanlak.org/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=59&lang=en	

Kat. No	27	
Müze Env. No	A 5870.Rec.	
Eser Adı	Sunak	
Bulunduğu Yer	House 11.5, Slatina-Sofia, Bulgaristan	
Ölçüleri	Y: 5,3 cm, G: 10 cm	
Durumu	Kısmen Korunmuş	
Tanımı	Dikdörtgen bir yapıya sahip olup, üst kısmı kısmen korunagelmiş yuvarlak kase biçiminde boşluk bulunmaktadır. Her bir duvarında, bazıları beyaz malzeme ile doldurulmuş iki sıra şeklinde oyulmuş üçgenler bulunmaktadır. Açık kahverengi bir renge sahiptir.	
Yayın Yeri	Nikolov ve Takorova, 2018: s. 88.	

Kat. No	28	
Müze Env. No	35405	
Müze	National Historical Museum, Bulgaria (Национален исторически музей София)	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	MÖ 5. Bin yıl Geç Kalkolitik Karanovo VI	
Bulunduğu Yer	Sofya	
Ölçüleri	Y: 5,5 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Dikdörtgen bir şekle ve kavisli yan duvarlara sahiptir. Ayaklar kalın ve kısa yapılmıştır. Uzun kenarlardan bir tanesine insan gözü şeklinde bezeme yapılmıştır. Kırmızımsı mat bir yüzeye sahiptir.	
Yayın Yeri	Bulgarian Heritage, 2012. Erişim Tarihi: 27.05.2021 http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/382	

Foto: Nikolay Genov

Kat. No	29	
Müze Env. No	KL 96: 1100	
Müze	Regional Historical Museum of Yambol (Регионален исторически музей Ямбол)	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Erken Kalkolitik-Karanovo V	
Bulunduğu Yer	Yambol-Bulgaristan	
Ölçüleri	Y: 3,7 cm, G: 5,5 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Dikdörtgen biçiminde, üzeri düz bir yüzeye sahip masa modelidir. Dört adet masif ayağa sahiptir. Yan yüzeylerinde kazıma çizgi bezmeler bulunmaktadır. Gri-kahverengi tonlarında ve cilalıdır.	
Yayın Yeri	Bulgarian Heritage, 2012. 27.05.2021 http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/288	

Foto: Nikolay Genov

Kat. No	30	
Müze Env. No	2877	
Müze	Regional Historical Museum of Yambol (Регионален исторически музей Ямбол)	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	MÖ 5000-4000 Geç Kalkolitik- Karanovo VI	
Bulunduğu Yer	Yambol-Bulgaristan	
Ölçüleri	Y: 3,2 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Dikdörtgen şeklinde gövdesi, dört adet konik ayaklı ve oval şeklinde iki bölümden oluşan haznelere sahiptir. Kahverengi tonlarında ve pürüzsüz bir yüzeye sahiptir.	
Yayın Yeri	Bulgarian Heritage, 2012. 27.05.2021. http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/374	

Kart No	31	
Müze Env. No	160	
Müze	Museum of Makedonia	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Anzabegovo-Vršnik III	
Bulunduğu Yıl	1982	
Bulunduğu Yer	Tumba Madjari, Skopje	
Ölçüleri	Y: 8,8 cm, Çap: 13,2 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>Dikdörtgen formunda, dört ayaklı bir masanın üzerinde yuvarlak bir kase bulunmaktadır. Kase, konik bir yapıya ve düz kenarlı bir ağza sahiptir. Plakanın kenarı, bir dizi üçgen kazıma bezemeleriyle süslenirken sunağın ayakları birbirine çapraz çizgilerle detaylandırılmıştır. İyi bir üretime ve kahverengi bir renge sahiptir.</p>	
Yayın Yeri	Šemrov and Turk, 2009: s.218	

Kat. No	32	
Eser Adı	Sunak (Zoomorfik?)	
Kültür	Starčevo Culture- Neolitik MÖ 5000	
Bulunduğu Yıl	1990	
Bulunduğu Yer	Zadubravlje /Hırvatistan	
Ölçüleri	Y: 5,2 cm, U: 11,2 cm, G: 9,2 cm	
Durumu	Büyük oranda sağlam	
Tanımı	İçe dönük dört kısa ayağa sahip dikdörtgen formunda bir masa görünümündedir. Pürüzlü bir yüzeye sahiptir. Her bir ayağının üst kısmında çıkıntı kısımlar bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Minichreiter, K., 2005: s.12.	

Foto: M. Gergi

Kat. No	33	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Starčevo Culture-Neolitik MÖ 5000	
Bulunduğu Yıl	1990	
Bulunduğu Yer	Zadubravljje/Hırvatistan	
Ölçüleri	Uzunluk (bacaklar arasındaki mesafe): 6,2 x 5,8 cm. Yükseklik: 8 cm. Sunağın üstündeki kasenin çapı: 6,4 cm.	
Durumu	Kısmen hasar görmüş.	Photograph: M. Greg
Tanımı	<p>Çöp çukuru içinde bulunmuştur. Dört ayaklı dikdörtgen biçiminde bir kaidenin üzerinde sunak kabı bulunmaktadır. Alt kısım büyük oranda korunmuştur. Sunak, küçük kum taneleri ile karıştırılmış saf kilden yapılmış pürüzsüz bir yüzeye sahiptir. Bikrome renge sahiptir.</p>	
Yayın Yeri	Minichreiter, K. 2005: s. 8.	

Kat. No	34	
Müze Env. No	55.140.1.	
Müze	Kosztá József Múzeum	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Körös Kültürü-Erken Neolitik (MÖ 6000-5400)	
Bulunduğu Yer	Szentes, Nagy-Jaksorpart	
Ölçüleri	Y: 8 cm	
Durumu	Onarım görmüş	
Tanımı	Dikdörtgen bir formda ve dört kısa ayağı bulunmaktadır. Üzerinde büyük oranda tahrip olmuş kase görünümlü bir hazne bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Ádám, 2015: 33.	

Kat. No	35	
Müze Env. No	8768	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Cucuteni-Ariuşd Kültürü	
Bulunduğu Yer	Harghita County, Dâmbul Cetăii, Păuleni Ciuc- Ciomortan 16 No'lu Ev	
Ölçüleri	Y: 8 cm, Delik Çapı: 4,8 cm	
Durumu	Hasar görmüş	
Tanımı	İki kısımdan oluşmaktadır. Üst kısmını bir kase oluştururken alt kısmını dört ayaklı masa oluşturmaktadır. Kasenin kenarları yuvarlatılmış ve hafifçe genişletilmiş kesik bir koni şeklindedir. Kasenin tabanında genişçe bir delik bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Buzea, D. (2006) Erişim Tarihi: 27.05.2021. http://arheologie.ulbsibiu.ro/publicatii/ats/ats5/5buzea.htm	

Kat. No	36	
Müze Env. No	41.1935.1.	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Bademağacı-Erken Neolitik II (MÖ 6450-6080)	
Bulunduğu Yer	Antalya	
Durumu	Onarılmış	
Tanımı	Kazıcıları tarafından “Ayrışık/Fantezi Kaplar” olarak adlandırılmaktadır. Oval şeklinde, üç ayaklı bir sunak kabı formundadır.	
Yayın Yeri	Duru, 2008: s. 60.	

Kat. No	37	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Neolitik	
Bulunduğu Yer	Aşağı Pınar- Kırklareli/Türkiye	
Durumu	Bir parçası kırıktır.	
Tanımı	Üç ayaklı, üzerinde çeşitli çizgisel bezemeleri bulunan üçgen şeklindeki bu kült masasının geniş kenarının köşelerinde protomlar bulunmaktadır. Üçüncü köşedeki protom ise büyük ihtimalle kırıktır.	
Yayın Yeri	Parzinger and Schwarzberg, 2005: s. 248.	

Kat. No	38	
Müze Env. No	1254	
Müze	The Regional Archaeological Museum in Plovdiv	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Geç Neolitik-Karanovo kültürü III –IV MÖ 6. Bin yıl	
Bulunduğu Yer	Chelopech, Sofya-Bulgaristan	
Ölçüleri	Y: 8,5 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Üç yüksek ayak üzerinde duran eşkenar üçgen şekilli bir masa görünümündedir. Dış duvarlarında kazıma tekniği ile yapılmış daireler ve satranç tahtası şeklinde kakmaların olduğu görülmektedir. Kakmaların içi beyaz boya ile süslenmiştir. Koyu kahverengi pürüzsüz bir yüzey sahiptir.	
Yayın Yeri	Bulgarian Heritage, 2012. Erişim Tarihi: 27.05.2021. http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/372	

Kat. No	39	
Müze Env. No	9568	
Müze	National Historical Museum, Bulgaria	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Neolitik Dönem- Karanovo I MÖ 6. Bin Yıl	
Bulunduğu Yıl	1948	
Bulunduğu Yer	Stara Zagora	
Ölçüleri	Y: 12,8 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Üç kalın ayak üzerinde durmaktadır. Satranç tahtası şeklinde bezemelerin içi beyaz boya ile boyanmıştır. Açık kırmızı renkli ve pürüzsüz bir yüzey sahiptir.	
Yayın Yeri	Bulgarian Heritage, 2012. Erişim Tarihi: 27.05.2021. http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/371	

Kat. No	40	
Müze Env. No	855	
Müze	Historical Museum-Asenovgrad	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Erken Neolitik, Karanovo I MÖ 6. Bin Yıl	
Bulunduğu Yıl	1968	
Bulunduğu Yer	Asenovgrad-Bulgaristan	
Ölçüleri	Y: 15,8 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Silindir platformun üzerine oturtulmuş üçgen şekilli 3 adet kalın ve yüksek ayaklara sahip bir sunaktır. Satranç şeklindeki kakmalar beyaz boya ile süslenmiştir. Açık kırmızı ve pürüzsüz bir yüzeye sahiptir.	
Yayın Yeri	Bulgarian Heritage, 2012. Erişim Tarihi: 27.05.2021. http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/370	

Foto: Nikolay Genov

Kat. No	41	
Müze	Museum of History Iskra-Kazanlak	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Geç Neolitik-Karanovo III	
Bulunduğu Yer	Tell Kazanlak	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Üst kısmında üçgen formunda haznesi olan üçgen şekilli bir sunaktır. Kısa ayaklı ve dış yüzeyinde kakmalar bulunmaktadır. Kahverengi tonlarındadır.	
Yayın Yeri	Museum of History Iskra -Kazanlak. Erişim Tarihi: 27.05.2021. https://www.muzei-kazanlak.org/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=59&lang=en	

Kat. No	42	
Müze	Regional Museum of History Kardzhali (Регионален исторически музей Кърджали)	
Eser Adı	Sunak (Antropomorfik)	
Kültür	Geç Kalkolitik- Karanovo VI MÖ 5. Bin yıl	
Bulunduğu Yer	Kırcaali (Кърджали)	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>Dikdörtgen formda, dört kısa ayağa sahip antropomorfik şekilli sunak. Köşelerden birinin üstünde bir erkek başı yer almaktadır. Burnu kabartılarak, ağız ve kulakları deliklerle delinerek ve saçları da düz çizgilerle geriye taranmış şekilde betimlenmiştir. En belirgin şekillendirilen kısmı ise boynudur. Duvarlarında kavisli çizgiler olan gri-kahverengi tonlarındadır. Yüzeyi cilalıdır.</p>	
Yayın Yeri	<p>Bulgarian Heritage, 2012. 27.05.2021 http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/322</p>	

Kat. No	43	
Müze	Belgrade City Museum	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Vinča Kültürü, Geç Neolitik, MÖ 5000	
Bulunduğu Yer	Belgrad, Sırbistan	
Ölçüleri	U: 6,2; G: 4,8; Y: 4,3 cm	
Tanımı	Küçük, dört ayaklı koyu gri renkte dikdörtgen biçimli sunaktır. Kısa kenarların ortasında oldukça stilize edilmiş insan başı bulunmaktadır. Sunağın dış yüzeyine eğik ve düz çizgiler halinde kazıma tekniğiyle bezemeler yapılmıştır.	
Yayın Yeri	Danube Virtula Museum. Erişim Tarihi: 04.02.2019. http://virtuelnimuzejdunava.rs/home/altar.i-83.208.html	

Kat. No	44	
Müze Env. No	AP/10126	
Müze	Belgrade City Museum	
Eser Adı	Sunak (Antropomorfik)	
Kültür	Vinča Kültürü, Geç Neolitik MÖ 5000	
Bulunduğu Yer	Sırbistan, Popović- Mali drum	
Ölçüleri	U: 9,1 cm, Y: 7,8 cm	
Durum	Sağlam	
Tanımı	Dört kısa ve oldukça kalın ayaklar üzerinde yer alan masanın kısa kenarları üzerinde iki baş bulunmaktadır. Ön kısımda yer alan baş bir insana figürüne ait iken arka kısımda yer alan baş ise bir hayvan figürüne ait olabilir. Eserin üzerinde, derin oluşturulmuş çizgisel kazıma bezemeler bulunmaktadır. Üst kısmındaki hazne, sıvı veya katı bir sunun konulması içindir.	
Yayın Yeri	Prodanović, B., Katić, V. and Spasić, M. 2013: s. 37.	

Kat. No	45	
Müze Env. No	75.755.2.1.	
Müze	Thúry György Múzeum	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Starčevo Kültürü (MÖ 6000-5400)	
Bulunduğu Yer	Becsehely, Macaristan	
Ölçüleri	G: 9 cm, Sz: 13cm	
Durumu	Tam	
Tanımı	Dört kısa ayağa ve masa görünümüne sahiptir. Her bir ayağın üst kısmında insan ptotomu bulunmaktadır. Masanın orta bölümünde ise kase bulunmaktadır. Kazıma bezeme tekniği kullanılarak süslenmiştir.	
Yayın Yeri	Ádám, 2015: s. 33.	

Kat. No	46	
Müze Env. No	A99.2.38.	
Müze	DIV Eger	
Eser Adı	Sunak (Antropomorfik-Zoomorfik)	
Kültür	Orta Neolitik-alföldi Vonaldíszes kerámia kultúrāja (MÖ 5400-5000)	
Bulunduğu Yıl	1996	
Bulunduğu Yer	Füzesabony-Gubakút, Macaristan	
Ölçüleri	Y: 5,7 cm; G: 3,5 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>Kentaur tipine girmektedir. Kafa kısmı bir insanı betimlerken gövde kısmı ise bir hayvanı betimlemektedir. Burnu ve gözleri belirgin bir biçimde yapılmıştır. Dört kısa ayağa ve dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Her bir ayağının üst kısmında delikler bulunmaktadır. Arka ayakların üst kısmı ise gövdesine göre çıkıntılı yapılmıştır. Ayrıca gövde üzerinde çeşitli çizgisel bezemelerin yer aldığı bu sunak, günümüze sağlam ulaşmıştır.</p>	
Yayın Yeri	Ádám, 2015: 37.	

Kat. No	47	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Höyücek (Tapınak Dönemi)	
Bulunduğu Yer	Burdur	
Ölçüleri	Y: 16 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Masa, üzerinde hayvan başı kabartmaları olan dört adet konik ayak üzerinde durmaktadır. Taban ve ayaklarının kirli beyaz astar ile üzerinde kırmızı boyanın yer aldığı izleri görülebilmektedir.	
Yayın Yeri	Duru, 2008: s.108	

Kat. No	48	
Müze Env. No	2867	
Müze	Plovdiv National Archaeological Museum (Археологически музейм ПЛОВДИВ)	
Eser Adı	Sunak (Zoomorfik)	
Kültür	MÖ 5. Bin yıl Geç Kalkolitik-Karanovo VI	
Bulunduğu Yer	Filibe (ПЛОВДИВ)	
Ölçüleri	Y: 9,7 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	<p>Dikdörtgen gövdeye sahip dört ayak üzerinde duran hayvan biçimli bir sunaktır. Kısa kenarlarından birinin üzerinde bir keçi başı bulunmaktadır. Kavisli ve kemerli boynuzları köşelere dayanmaktadır. Boynuzları yatay ve gövdesi ise spiral kesik çizgiler ile detaylandırılmıştır. Kahverengi ve pürüzsüz bir yüzeye sahiptir.</p>	
Yayın Yeri	<p>Bulgarian Heritage, 2012. Erişim Tarihi: 27.05.2020. http://bulgarianheritage.bulgariana.eu/jspui/handle/pub/126</p>	

Foto: Nikolay Genov

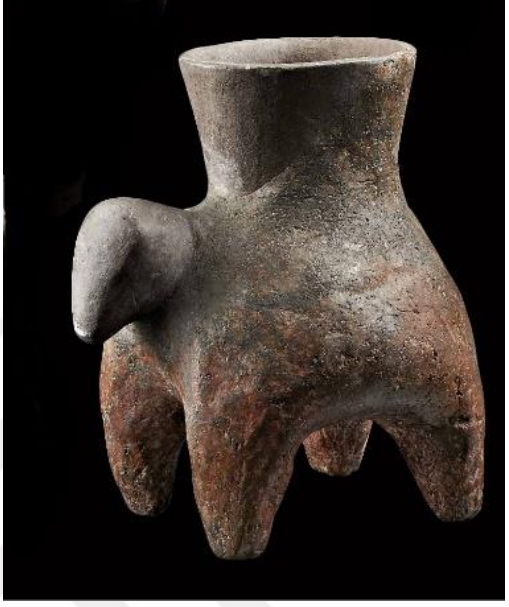

Kat. No	49	
Müze Env. No	AP 1941	
Müze	Belgrade City Museum	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Vinča (MÖ 5000)	
Bulunduğu Yer	Banjica, Usek/Sırbistan	
Ölçüleri	U:10 cm, G: 7,2 cm, Y: 7 cm	
Durumu	Kısmen hasar görmüş	
Tanımı	Bir kemerle bağlanmış iki büyük ayağa dayanır. Elips formunda gövdeye sahip ve her karşılıklı belirtilmiş hayvan başları bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Prodanović, B., Katić, V. and Spasić, M. 2013: s. 39.	

Kat. No	50	
Müze Env. No	202	
Müze	Museum of Macedonia	
Eser Adı	Sunak (Zoomorfik)	
Kültür	Anzabegovo- Vršnik II Erken Neolitik, MÖ 5500-5000	
Bulunduğu Yer	Tumba, Madzari, Skopje	
Ölçüleri	Y: 10,3 cm, G: 13 cm	
Durumu	Büyük oranda korunmuş	
Tanımı	<p>Yarı insan biçiminde? dört küçük bacaklı ve kısa kuyruklu bir hayvanı temsil etmektedir. Başının üzerinde iki adet boynuz vardır. Yüzünde oyma biçiminde belirtilmiş göz ve kaşları, uzun gaga biçiminde bir burnu ve tutamlarla işaretlenmiş kulakları bulunmaktadır. Sırtının ortasının gerisinde konik biçimde bir kasesi bulunmaktadır. Kaba yüzeye sahip ve açık kahverengi tonlarındadır.</p>	
Yayın Yeri	Šemrov ve Turk, 2009: s.192.	

Kat. No	51	
Müze	Damjanich Janos Muzeum	
Eser Adı	Sunak (Zoomorfik- Domuz?)	
Kültür	Körös Kültürü (Erken Neolitik) MÖ 6000-5400	
Bulunduğu Yer	Szolnok-Szanda (Macaristan)	
Ölçüleri	Y: 9 cm	
Durumu	Hasar görmüş	
Tanımı	<p>Domuz biçimli sunaktır. Muhtemelen üst kısmında içki konulacak bir kasesi bulunmaktadır. Dört kalın ayağa ve ileriye doğru uzanmış kafası bulunmaktadır. Ağız açık, kulak ve gözleri şematik bir biçimde yapılmıştır. Sunağın yüzeyi derin kesikli çizgiler ile süslenmiştir. Kuyruk kısmı ise günümüze kırık ve eksik ulaşmıştır.</p>	
Yayın Yeri	Ádám, 2015: 27.	

Kat. No	52	
Müze Env. No	41.1935.1.	
Müze	Magyar Nemzeti Múzeum	
Eser Adı	Sunak (Zoomorfik)	
Kültür	Orta Neolitik- Alföldi Vonaldíszes kerámia kültürü MÖ 5400-5000	
Bulunduğu Yıl	1935	
Bulunduğu Yer	Szegedkönyéke	
Ölçüleri	Y: 12 cm; G: 13,5 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Dikdörtgen şeklinde, dört kalın ayağa sahip olan sunağın üst kısmında bir hazne bulunmaktadır. Dört köşenin üzerinde Zoomorfik protomlar yer almaktadır. Duvarların üzerinde çizi bezemeler bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Ádám, 2015: s. 44.	

Kat. No	53	
Müze Env. No	JPM Pécs, 11/193.1938	
Müze	Janus Pannonius Museum	
Eser Adı	Sunak (Zoomorfik)	
Kültür	Geç Neolitik, Lengyel Kültürü (MÖ 5000-4500)	
Bulunduğu Yıl	1967	
Bulunduğu Yer	Zengővárkony	
Ölçüleri	Y: 15,8 cm, G: 10,4 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Dört ayağa sahip hayvan biçimli kaptır. Gövdesinin üzerinde kabın ağız ve boyun kısmı bulunmaktadır. Gövdeden öne doğru uzanmış stilize biçimde kafa kısmı bulunmaktadır.	
Yayın Yeri	Ádám, 2015: s. 81.	

Kat. No	54	
Eser Adı	Sunak	
Kültür	Vinča kültürü (MÖ 5000)	
Bulunduğu Yer	Belgrad / Sırbistan	
Ölçüleri	Y: 4,3; G: 5,9 cm	
Durumu	Sağlam	
Tanımı	Dört kısa ayağa sahip olan sunağın, dört köşesinde boynuzu bulunan bir hayvan protomu bulunmaktadır. Sunağın üst kısmı çanak görünümünde olup sunu kabı şeklinde kullanılmış olabilir.	
Yayın Yeri	http://virtuelnimuzejdunava.rs/home/altar.i-84.208.html Erişim Tarihi: 04.02.2019	

Kat. No	55	
Müze	Damjanich János Museum	
Eser Adı	Sunak (Zoomorfik)	
Kültür	Erken Neolitik-Körös Kültürü (MÖ 6000-5400)	
Bulunduğu Yıl	1977	
Bulunduğu Yer	Szolnok-Szanda-Tenyősziget-Macaristan	
Ölçüleri	Y: 30 cm; U: 25-28 cm G: 19,5 cm	
Durumu	Tüm	
Tanımı	Boğa biçimli sunaktır. Dört adet konik ayağa sahiptir. Boynu ve iki kısa boynuzu stilize bir biçimde yapılmıştır. Üzerinde dikine kazıma çizgileri olduğu görülür. Açık kahverengi tonlarındadır.	
Yayın Yeri	Ádám, 2015: 33.	

ÖZGEÇMİŞ

ÖZCAN DURSUN

İŞ TECRÜBESİ

- Yerebatan Sarnıcı Restorasyon ve Çevre Düzenleme İnşaatı

10.07.2019- (Devam etmekte)

İstanbul Arkeoloji Müzelerinin kontrolünde gerçekleştirilen Yerebatan Sarnıcı Restorasyon ve Çevre Düzenleme İnşaatı çalışmalarının arkeolojik açıdan denetlenmesi ve gerekli görülen yerlerde arkeolojik kazılarının gerçekleştirilmesi amacıyla Hera Restorasyon İnş. firmasında arkeolog olarak görevlendirilmiş bulunmaktayım.

- Asya Bölge 5. Kısım Müteferrik Atık Su, Yağmur Suyu Kanalı ve Çavuşdere-Bülbüldere Tünel İnşaat İşi Kapsamında Gerçekleştirilen Arkeolojik Kazılar (İstanbul)

- 29.08.2018- (Devam etmekte)

İstanbul Arkeoloji Müzelerinin kontrolünde gerçekleştirilen Üsküdar'daki altyapı çalışmalarının arkeolojik açıdan denetlenmesi ve gerekli görülen yerlerde arkeolojik kazılarının gerçekleştirilmesi amacıyla Hera Restorasyon İnş. firmasında arkeolog olarak görevlendirilmiş bulunmaktayım.

- Beşiktaş İstasyon Kazıları (İstanbul)

- 20/06/2018-28/08/2018

İstanbul Arkeoloji Müzelerinin kontrolünde gerçekleştirilen Beşiktaş metro istasyonu inşaatı kapsamında gün yüzüne çıkmış olan Erken Tunç Çağı kurgan mezarlarının kazılması ve belgelenmesinde Ege Yapıray İnşaat firmasında arkeolog olarak görev aldım.

- Tilbaşar Höyük (Gaziantep)

- 15/03/2017- 30/12/2017

- Bilimsel danışmanlığını Yard. Doç. Dr. Elif Genç'in yaptığı Tilbaşar Höyük kazılarında Gaziantep Arkeoloji Müzesi bünyesinde arkeolog olarak görev aldım.

- Toplum Yararına Çalışma Programı (İstanbul)

- 08/08/2016- 08/10/2016

- İstanbul İl Kültür Müdürlüğü tarafından, “Toplum Yararına Çalışma” programı kapsamında İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde arkeolog olarak görev aldım.

Üsküdar-Çavuşderesi Islahı Çalışmaları (İstanbul)

- 01/11/2014-30/11/2016
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri tarafında, Üsküdar-Çavuşderesi Islahı Çalışmaları kapsamında gerçekleştirilmiş olan arkeolojik kazılarda, Özka İnşaat bünyesinde arkeolog olarak görev aldım.

-

Damatrix Sarayı Restorasyon ve Kazı Çalışmaları (İstanbul)

- 11/05/2015-25/11/2015
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri tarafından gerçekleştirilen, Damatrix Sarayı kazılarında, arkeolog görev aldım.

-

Çattepe Arkeolojik Kazıları (Siirt)

- 2013 ve 2014 yılı kazı dönemleri.
- Ege Üniversitesi Arkeoloji bölümünden Doç. Dr. Haluk Sağlantı tarafından bilimsel danışmanlığında gerçekleştirilmiş olan Siirt-Çattepe kazılarında, Batman Arkeoloji Müzesi bünyesinde arkeolog olarak görev aldım.

Ulucak Höyük (İzmir)

- 2012 ve 2014 yılı kazı dönemleri.
- Trakya Üniversitesi Arkeoloji bölümünden Prof.Dr. Özlem Çevik tarafından gerçekleştirilen Ulucak Höyük kazılarında, arkeoloji öğrencisi olarak kazı ekibinde yer aldım.

Kavuşan Höyük (Diyarbakır)

- 2012 ve 2014 yılı kazı dönemleri.
- Ege Üniversitesi Arkeoloji bölümünden Prof.Dr. Gülriz Kozbe tarafından gerçekleştirilmiş olan Kavuşan Höyük kazılarında, arkeoloji öğrencisi olarak kazı ekibinde yer aldım.
- 2011 yılında gerçekleştirilen “İlisu Barajı Ve Hes Projesinden Etkilenecek Alanda Diyarbakır-Batman İlleri Arasında Yer Alan Yukarı Dicle Vadisi ve Yakın

Çevresinin Jeomorfolojik Araştırması”başlıklı proje / Prof.Dr.Gülriiz Kozbe ve Yrd.Doç.Dr. Sabri Karadoğan başkanlıkları altında (Ekip Üyesi)

Yeşilova Höyük (İzmir)

- 2009 yılı kazı dönemleri.
- Ege Üniversitesi Arkeoloji bölümünden Yard. Doç. Dr. Zafer Derin tarafından gerçekleştirilen Yeşilova Höyük kazılarında, arkeoloji öğrencisi olarak kazı ekibinde yer aldım.

Megavizyon-Kitapevi (İstanbul)

- 2007-2008
Kitap satış danışmanı

Alkım Kitapevi (İstanbul)

- 2007
Kitap Satış Danışmanı

EĞİTİM BİLGİLERİ

Kocaeli Üniversitesi	Fakülte: Fen-Edebiyat	Başlangıç: 2016
	Bölüm : Arkeoloji / Yüksek Lisans	Bitiş: (Tez Dönemi)
		Mezuniyet Derecesi:
Ege Üniversitesi	Fakülte: Edebiyat	Başlangıç: 2008
	Bölüm : Arkeoloji / Lisans	Bitiş: 2013
		Mezuniyet Derecesi: 2.72

PROJELER, TOPLULUKLAR

- 2020 yılında ArkeoMedya Youtube kanalının kuruluşunda yer aldıktan sonra kanalın içeriklerinin üretilmesi süreçlerinde çeşitli görevlerde bulunmaktayım.
- <https://www.youtube.com/channel/UCSGk3pKb60LZaGXkWwFfmJA/about>

- 2011-2013 yılları arasında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencileri tarafından çıkarılan, Sosyal Bilimler Dergisi ALTAMİRA'nın kuruluşunda yer almak, yayın yönetmenliği ve yazı işler gibi alanlarda görev almak.
- 2009-2012 yılları arasında Ege Üniversitesi arkeoloji öğrencileri tarafından kurulan ARKEO-EGE'ye üye olup, topluluk tarafından gerçekleştirilen arkeoloji öğrencileri sempozyumunda görev almak ve topluluğun gerçekleştirdiği gezi gibi aktivelere görev almak.
- 2008-2009 yılları arasında, Ege Üniversitesi öğrencileri tarafından kurulmuş olan Edebiyat Topluluğunun üyesi olup, topluluk tarafından organize edilen, yazar Murat Gülsoy ile söyleşi gibi etkinliklerde görev almak.

BİLGİSAYAR: MS Office

İNGİLİZCE: Pre Intermediate

REFERANSLAR

Doç.Dr. Şengül Aydınğün

Doç. Dr. Haluk Sağlamtimur